
II. SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

II. SOCIAL SCIENCES CONGRESS

04-05 HAZİRAN/*JUNE* 2024

ÖZETLER/*ABSTRACTS*

Şarkiyat

BİLİM VE HİKMET VAKFI YAYINLARI

II. SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

II. SOCIAL SCIENCES CONGRESS

ÖZETLER/ABSTRACTS

II. SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ - ÖZETLER

ISBN: 978-625-98843-8-7

Yayına Hazırlayan: Veysel Gürhan

© Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları

Ağustos 2024, Diyarbakır

Tüm Hakkı Saklıdır

Kapak ve Dizin: Şarkiyat

Şarkiyat Bilim ve Hikmet Vakfı Yayınları

Sertifika No: 35891

<https://www.sarkiyat.org>

e-mail: sarkiyatvakfi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

(POST)-COLONIAL ANALYSIS OF A JOURNEY THROUGH KURDISTAN (1881-82) BY MONTAGU GILBERT GERARD	6
MUSA CARULLAH VE BAZI FIKHÎ GÖRÜŞLERİ	7
<i>MUSA JARULLAH AND SOME OF HIS JURISPRUDENTIAL VIEWS</i>	<i>7</i>
İMAM MÂLİK'İN İSTİSLÂHI ÖLÇÜSÜZ KULLANDIĞINA YÖNELİK ELEŞTİRİLERE KARŞI SAİD RAMAZAN EL-BÛTÎ'NİN YAKLAŞIMI	9
<i>SA'İD RAMADAN AL-BÛTÎ'S APPROACH TO THE CRITICISM OF İMÂM MÂLİK'S EXCESSIVE USE OF İSTİSLÂH.....</i>	<i>9</i>
ŞÂFİ'Î FIKİH USÛLÜNDE ÂHÂD HABERİN KABULÜ VE REDDİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	11
<i>A STUDY ON THE ACCEPTANCE AND REJECTION OF ÂĤÂD REPORT İN SHÂFİ'Î UŞÛL AL-FİQH</i>	<i>11</i>
İSLAM HUKUK TARİHİ VE SOSYAL TARİH İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMALARINDA DİSİPLİNLER ARASI YAKLAŞIMIN ÖNEMİ.....	12
<i>THE IMPORTANCE OF INTERDISCIPLINARY APPROACH İN OTTOMAN SOCIAL HISTORY RESEARCH İN THE CONTEXT OF İSLAMIC LEGAL HISTORY AND SOCIAL HİSTORY.....</i>	<i>12</i>
DECOLONIZING THE EUROCENTRIC TRAUMA THEORIES İN ABDULRAZAK GURNAH'S NOVELS.....	14
EBEVEYNLİK TUTUM VE STİLLERİNİN ÇOCUĞUN KİMLİK GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ	15
<i>THE ROLE OF PARENTING ATTITUDES AND STYLES İN THE CHILD'S İDENTITY DEVELOPMENT.....</i>	<i>15</i>
EL-KÂFÎ'DEKİ HADİSLERİN METİN AÇISINDAN TENKİDİ	17
<i>TEXTUAL CRİTİCİSM OF THE HADİTHS İN EL-KÂFÎ.....</i>	<i>17</i>
AMERİKA'DA "MÜSLÜMAN AMERİKALI" OLMAK: THE GREAT MUSLİM AMERICAN ROAD TRIP" BELGESELİ ÖRNEKLİĞİNDE	19
<i>THE GREAT MUSLİM AMERICAN ROAD TRIP DOCUMENTARY: A STUDY OF THE EXPERIENCE OF BEİNG "A MUSLİM AMERICAN" İN AMERICA.....</i>	<i>20</i>
AMERİKAN İSLAMİ'NİN KURUMSALLAŞMASINDAKİ ÖNCÜ İSİMLERDEN CEMAL EL-BERZENCİ	21
<i>ONE OF THE LEADING FIGURES İN THE İNSTITUTIONALİZATION OF AMERICAN İSLAM, JAMAL AL-BARZİNJİ.....</i>	<i>22</i>
İBN RÜŞD'E GÖRE ERDEMİN KAZANILMASINDA DEVLETİN ROLÜ	23
<i>THE ROLE OF THE STATE İN THE ATTAINMENT OF VİRTUE ACCORDİNG TO İBN RUSHD.....</i>	<i>23</i>
İNSAN GELİŞTİRME TEKNOLOJİLERİ, İNSAN DOĞASI VE ETİK SORUNLAR.....	25
<i>HUMAN ENHANCEMENT TECHNOLOGIES, HUMAN NATURE AND ETHICAL İSSUES</i>	<i>25</i>
İSLÂM HUKUKUNDA ZARURETİN MİKTARI	27
<i>THE QUANTITY OF NECESSITY İN İSLAMIC LAW</i>	<i>27</i>
ER-RASS'AYNÎ'NİN RUMÛZU'L-KUNÛZ FÎ TEFSİRİL-KİTÂBİL-'AZÎZ ESERİNDE İSRÂİLİYÂT	29
<i>THE İSRÂ'İLİYYAT İN THE WORK OF AL-RASS'AYNÎ, RUMÛZU'L-KUNÛZ FÎ TEFSİRİL-KİTÂBİL-'AZÎZ</i>	<i>29</i>
SAHÂBEDE KÜLLÎ KAİDELERİN HUKUK KAYNAĞI OLARAK YERİ VE ÖNEMİ.....	30
<i>THE PLACE AND İMPORTANCE OF THE UNIVERSAL RULES AS A SOURCE OF LAW AMONG THE SAHABAH</i>	<i>30</i>
ERKEN DÖNEM İBÂZÎ POLİTİK TEOLJİ: ABDULLAH B. İBÂZ'İN ABDULMELİK B. MERVÂN'A YAZDIĞI MEKTUP.....	32

EARLY IBĀDĪ POLITICAL THEOLOGY: A LETTER WRITTEN BY ABDULLAH B. İBĀD TO ABD AL-MALİK B. MARWĀN	32
SEMAVÎ DİNLERDE KUTSAL DAĞ ANLAYIŞI VE KAFDAĞI	33
HOLY IN THE HOLY RELIGIONS MOUNTAIN UNDERSTANDING AND MOUNTAIN OF KAF	34
MEV'İZA LİTERATÜRÜ BAĞLAMINDA HALİFE YUSUF TOPÇU VE TUHFETÜ'Z-ZÂKİRİN ADLI ESERİ	36
CALIPH YUSUF TOPÇU AND HIS WORK NAMED TUHFAT AL-ZÂKİRİN IN THE CONTEXT OF SERMON LITERATURE.....	36
FEDÂİLÜ'L-KUR'AN RİVAYETLERİNİN YORUMLANMASI -TEFSİR VE HADİS ŞERHLERİ BAĞLAMINDA- .38	38
INTERPRETATION OF FADÂİL AL-QUR'AN NARRATIONS -IN THE CONTEXT OF TAFSİR AND HADİTH COMMENTARIES.....	38
MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MANZUM BİR FALNAME	40
A VERSE FALNAME WITH AN UNKNOWN AUTHOR	40
FAZLÜ'L-İTİZÂL'DE KĀDÎ ABDÜLCEBBĀR'IN İTİKĀDÎ BAZI MESELELERE DAİR HADİS KULLANIMI	42
USE OF HADITHS ON SOME İTİKĀDÎ ISSUES BY QĀDÎ ABD AL-JABBĀR IN FAZLÜ'L-İTİZĀL	42
BİR CERH SEBEBİ OLARAK SAHAFİLİK VE SAHAFİ OLMAKLA İTHAM EDİLEN RAVİLER	44
SAHAFISM AS A CAUSE OF IMPUGNMENT AND THE NARRATORS ACCUSED OF BEING SAHAFIS.....	44
SEBİLÜRREŞAD DERGİSİ'NDE TEK PARTİ TELAKKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	46
A STUDY ON THE ONE-PARTY CONCEPT İN SEBİLÜRREŞAD MAGAZİNE	46
SPİNOZA'NIN MUCİZE ELEŞTİRİSİ	48
SPİNOZA'S CRITICISM OF MIRACLE	48
ŞARK MEDRESELERİNDE DİLBİLİM-TECVÎD PARADOKSU	50
LINGUISTICS-TAJWID PARADOX IN THE EAST MADRASAS	50
YENİ ANAYASA TARTIŞMALARI IŞIĞINDA TÜRKİYE'DE VATANDAŞLIĞIN HUKUKİ VE SİYASİ ÇERÇEVESİ	51
LEGAL AND POLITICAL FRAMEWORK OF CITIZENSHIP IN TURKEY IN LIGHT OF NEW CONSTITUTION DEBATES.....	51
LI SER BÊHÊZÎYA ZANYARÎYÊN XEBATÊN KURDÎ	53
ON THE WEAKNESS OF KNOWLEDGE IN KURDISH STUDIES	53
KİTABÊ GREVÎ DE KAREKTERAN RÊ NAMEDAYÎŞ Ê ANALÎZÊ CI	54
NAMING THE CHARACTERS IN THE BOOK CALLED GREV (STRIKE) AND ITS ANALYSIS	54
XWENDINEKE NASNAMEYÎ LI SER DESTANA KELA DIMDIM	55
AN IDENTITY READING ON KELA DIMDIM EPIC	55
VATIŞ, ŞİWARE Ê TARÎX	56
NARRATIVE, LAMENT AND HISTORY	56
PESİNDAYÎNA HZ. PÊXEMBER DI DÎWANA MELA NÛRULLAHÊ GODIŞKÎ DA	57
PRAISE OF HZ. THE PROPHET PROVIDED IN THE COURT OF MELA NURULLAH GODISHKI	57
LI TÎRKÎYÊYÊ ROLA ÇALAKÎYÊN HÎNKİRINA KURDÎ LI SER PARASTIN Ê BERBELAVBÛNA KURDÎ.....	58
THE ROLE OF KURDISH TEACHING ACTIVITIES IN THE PRESERVATION AND DISSEMINATION OF THE KURDISH LANGUAGE IN TURKEY.....	58
ÎBRAHÎM EHMED: JÎYANEK DÎ NAVBERA SÎYASET Ê EDEBÎYATÊ DA	59
İBRAHİM AHMED: A LIFE BETWEEN POLITICS AND LITERATURE.....	59

18. YÜZYILIN SOSYAL HAREKETLİLİĞİNDE GÖÇ VE İSKAN: ERZURUM AHKÂM DEFTERLERİ ÖRNEĞİNDE	60
<i>MIGRATION AND SETTLEMENT IN THE SOCIAL MOBILITY OF THE 18TH CENTURY: IN THE EXAMPLE OF ERZURUM AHKAM RECORDS</i>	<i>60</i>
ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK AMAÇ, MİSYON VE İŞLEV	62
<i>MODERN MUSEOLOGY PURPOSE, MISSION AND FUNCTION</i>	<i>62</i>
HELENİSTİK ÇAĞ VE DİNLERE ETKİLERİ	64
<i>HELLENİSTIC AGE AND ITS EFFECT TO RELIGIONS</i>	<i>64</i>
İNGİLİZCE DERSİNDE ÇOKLU ZEKA KURAMININ ÖĞRENCİ MOTİVASYON VE BAŞARISINA ETKİSİ ...	65
<i>THE EFFECT OF MULTIPLE INTELLIGENCES THEORY ON STUDENT MOTIVATION AND ACHIEVEMENT IN ENGLISH COURSE..</i>	<i>66</i>
NIETZSCHE VE EĞİTİM	67
<i>NIETZSCHE AND EDUCATION</i>	<i>67</i>
POPÜLER İSLAMİ DERGİLERDE ANNELİK SÖYLEMİ: ŞEBNEM DERGİSİ ÖRNEĞİ.....	70
<i>THE MOTHERHOOD DISCOURSE IN POPULAR ISLAMIC MAGAZINES: THE EXAMPLE OF ŞEBNEM MAGAZINE.....</i>	<i>70</i>
SURİYELİ SİĞİNMACILARIN COVID-19 SALGINI İLE BAŞ ETME DENEYİMLERİ: MARDİN ÖRNEĞİ.....	71
<i>THE SYRIAN REFUGEES' EXPERIENCES OF COPING WITH THE COVID-19 PANDEMIC: MARDIN CASE.....</i>	<i>71</i>
İTİKATLA İLGİLİ MÜTEŞABİH AYETLERİ TE'VİL ÇERÇEVESİ BAĞLAMINDA AL-İ İMRAN 3/7 AYETİNİN YORUMLANMASI (KELAM İLMİNDE BİR USÛL ÖNERİSİ)	73
<i>INTERPRETATION OF AL-I IMRAN VERSE 3/7 IN THE CONTEXT OF THE FRAMEWORK OF TE'VIL OF MUTASABIH VERSES RELATED TO FAITHA (SUGGESTION OF PROCEDURE IN THE SCIENCE OF KALAM).....</i>	<i>73</i>
SAİD B. AHMED B. SAİD EL-KİNDÎ EL-NEZVÎ VE ET-Tefsîru'l-Muyesser Li'l-Kur'anî'l-Kerîm Adlı Eseri.....	75
<i>SAİD B. AHMED B. SAİD AL-KİNDÎ AL-NAZVÎ AND HIS WORK TITLED AL-TAFSÎRU AL-MUYESSER Lİ AL-QUR'ANİ AL-QARİM...75</i>	<i>75</i>
SOSYO-POLİTİK VE KÜLTÜREL HAYATIN DÖNÜŞÜMÜNDE DİNİN ROLÜ: AKTİF DEVRİM- PASİF DEVRİM DİKOTOMİSİ BAĞLAMINDA GRAMSCİCİ BİR ANALİZ DENEMESİ	76
<i>THE ROLE OF RELIGION IN THE TRANSFORMATION OF SOCIO-POLITICAL AND CULTURAL LIFE: A GRAMSCIAN ANALYSIS ESSAY IN THE CONTEXT OF ACTIVE REVOLUTION-PASSIVE REVOLUTION DICHOTOMY</i>	<i>76</i>
SÜRGÜNDE BİR ÖLÜM İÇİN İADE-İ İTİBAR: BUHÂRÎ'NİN ŞÖHRETİNE DAİR ALTERNATİF BİR DEĞERLENDİRME	78
<i>RESTORATION OF HONOUR FOR A DEATH IN EXILE: AN ALTERNATIVE ASSESSMENT OF AL-BUKHÂRÎ'S REPUTATION</i>	<i>78</i>
KUR'AN-I KERÎM'DE İRADE KAVRAMI VE KELAMCI MÜFESSİRLERİN BU KAVRAMA YÜKLEDİĞİ ANLAM	80
<i>THE CONCEPT OF WILL IN THE QUR'AN AND THE MEANING ATTACHED TO THIS CONCEPT BY THEOLOGIST COMMENTATORS.....</i>	<i>80</i>
RİSK VE YEMEK: RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA YEMEĞİN DÖNÜŞÜMÜ.....	82
<i>RISK AND FOOD: THE TRANSFORMATION OF FOOD IN THE CONTEXT OF RISK SOCIETY</i>	<i>82</i>
TERK EDİLMİŞ BİR SÜRYANİ KÖYÜ: DEREİÇİ (KILLIT).....	83
<i>AN ABANDONED SYRIAN VILLAGE: DEREİÇİ (KILLIT).....</i>	<i>83</i>

(POST)-COLONIAL ANALYSIS OF A JOURNEY THROUGH KURDISTAN (1881-82) BY MONTAGU GILBERT GERARD

Emrah IŞIK

Department of Western Languages and Literatures/English Language and Literature Batman University, ORCID: 0000-0003-4417-4304. e-mail: isik.emrah@batman.edu.tr.

Kenan BOZKURT

Department Turkish Language and Literature Batman University, ORCID: 0000-0002-5227-0614. e-mail: kenan.bozkurt@batman.edu.tr

Analysing the journey by Montagu Gilbert Gerard towards Iraq and Persia in relation to colonial and historical interests, perceptions and knowledge manifested by the orientalist culture of the West, this paper focuses on the ecological dimension of British imperialism and its manifestations in British colonial history/ travel writing which rest on the closely linked Eurocentric and anthropocentric discourses. Ecological imperialism can be defined as the intentional destruction, through exploitation, extraction and transfer of natural resources of the colonized lands (or planned to be colonized in the future) in the interests of scientific and economic progress. The first seeds of this perspective were sown in the 17th century and pioneered by Francis Bacon and other British thinkers of the time, including Lewis Roberts and Robert Boyle. Within this specific historical context, we aim to discuss the journey notes of Montagu Gilbert Gerard with the embedded colonial and imperialistic interests during the ongoing conflict/clash of transnational-imperial forces between the British Empire and the Russian Empire, especially in the half of the 19th century. In this respect, we will shed light on how the orientalism-based observations are ideologically depicted and how the degradation of the natural environments were intended to be legitimated, which may have resulted in an irreversible loss of biodiversity in the indigenous lands, and how the travel notes, writings of British colonial representatives continually supported the hegemony of imperial power over the flora and fauna of these lands and their peoples and how such notes, writings exemplified the imperialistic desires, interests of the Empire.

Keywords: The British Empire, ecological imperialism, hegemony, colonialism, exploitation.

MUSA CARULLAH VE BAZI FIKHÎ GÖRÜŞLERİ

Said Ali KUDAYNETOV

Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, e-mail: said.kudaynetov@usak.edu.tr

Musa Carullah Bigiyef (1875-1949) Rusya Federasyonuna bağlı Novoçerkassk şehrinde dünyaya gelmiştir. Rusya Müslümanlarının XX. yüzyılın başlarında en çok tanınan bir din bilgini olduğunu söyleyebiliriz. Buhara, Hicaz, Mısır, Şam ve Hindistan’da ilim tahsil etmiştir. İslami ilimler ile birlikte Müslümanlarla müteallik muhtelif dinî, kültürel, sosyal ve siyâsî meseleler ile ilgilenmiştir. Carullah, hayatını okuma, araştırma ve bilgi üretme süreçlerine adanmış bir din adamıydı. Kendisini sürekli olarak yenileme gayreti içerisinde olan, bağımsız düşünce yapısına sahip, sınırları zorlayan bir birey olması da dikkat çekicidir. İnkılapçı bir yaklaşım benimseyen, hızlı düşünce kapasitesine ve güçlü entelektüel seziye sahip olan Carullah’ın düşünce ve kanaatlerini sınırlı bir çerçeveye yerleştirmek zor bir görev olduğunu da söylememiz gerekir.

Musa Carullah’ın fıkıh konularıyla ilgili birçok eseri vardır. Bunların arasında en meşhurları Kitâbu’s-Sünne, Fıkhü’l-Kur’ân, Uzun Günlerde Rûze, Kavâid-i Fikhiyye, Halk Nazarında Bir Nice Mesele vd. Bununla birlikte diğer eserlerinde de fıkıh ile ilgili görüşlerine yer vermektedir.

Musa Carullah’ın çalışmaları, İslam’ın temel kaynakları olan Kur’ân, sünnet, icma ve kıyas gibi unsurlar üzerinde çeşitli özgün yaklaşımları da içermektedir. Carullah, Müslüman topluluklarında genel olarak insanlık tarafından paylaşılan sorunlara karşı, geleneksel din anlayışlarının yetersiz olduğu düşüncesini benimsemektedir. Bu bağlamda, Carullah’ın öne çıkan özelliklerinden biri, yeni problemlere çözüm getirme çabasıdır. Ancak, bu çözüm önerilerini sunarken diğer yenilikçilerden ayrı bir perspektife sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada biz Carullah’ın bazı fikhî konularda ne gibi çözümler öne sürdüğünü tespit etmeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Carullah, Fıkıh, Rûze, Sünnet, Hatun.

MUSA JARULLAH AND SOME OF HIS JURISPRUDENTIAL VIEWS

Musa Jarullah Bigiyef (1875-1949) was born in the city of Novoçerkassk, which is part of the Russian Federation. He can be considered one of the most renowned religious scholars among Russian Muslims in the early 20th century. Jarullah pursued studies in various Islamic sciences in places such as Bukhara, Hijaz, Egypt, Damascus, and India. Alongside Islamic sciences, he engaged with diverse religious, cultural, social, and political issues related to Muslims. Jarullah devoted his life to the processes of reading, researching, and producing knowledge. Noteworthy is his continuous effort towards self-renewal, possessing an independent thought structure and pushing the boundaries. Embracing an innovative approach, Jarullah, with his rapid thought capacity and strong intellectual intuition, presents a challenging task of encapsulating his thoughts and opinions within a limited framework.

Musa Jarullah has authored numerous works on jurisprudential topics, with some of the most notable ones being “Kitâbu’s-Sunnah”, “Fıkhü’l-Qur’ân”, “Uzun Günlerde Rûze”, “Qavâid-i Fikhiyya”, “Halk Nazarında Bir Nice Mesele” and others. Additionally, his other works also address his perspectives on jurisprudence.

Jarullah’s studies encompass various original approaches to the fundamental sources of Islam, such as the Qur’ân, Sunnah, consensus (idjmâ’), and analogy (qiyâs). He adopts the belief that traditional religious interpretations are inadequate in addressing issues commonly shared by Muslim communities and humanity at large. In this context, one of Jarullah’s prominent features is his endeavor to provide solutions to new problems. However, while presenting these solutions, he is observed to possess a distinct perspective compared to other innovators.

In this study, our aim is to identify some of Jarullah's proposed solutions on certain jurisprudential issues.

Keywords: Jarullah, Fiqh, Rûze, Sunnah, Hatun.

References

- Carullah, M. (2020). *Fıkhu'l-Kur'ân (Kur'ânı Anlama Üzerine)*, (Çev.) Dinç Ö., (Ed.) Koca F., Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Carullah, M. (2018). *Kavâid-i Fıkhiyye (İslam Hukukunun Genel İlkeleri)*, (Ed.) Koca F., Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Carullah, M. (2019). *Büyük Mezvularda Ufak Fikirler*, (Ed.) Koca F., Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Demir M. (2020). "Musa Carullah Bigi ve Mustafa Sabri Efendi'nin Cehennem Azabının Ebediliği Meselesine Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Tevilat, 1 (2): 311-334.
- Görmez M. (2002). "Sünnet Anlayışı", *Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949)*, I Uluslararası Musa Carullah Bigiyef Sempozyumu, 6-7 Kasım 1999, Ankara.
- Kurtdede R. (2011). *Musa Carullah Bigiyef ve İslam Hukuku ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İMAM MÂLİK'İN İSTİSLÂHI ÖLÇÜSÜZ KULLANDIĞINA YÖNELİK ELEŞTİRİLERE KARŞI SAİD RAMAZAN EL-BÛTÎ'NİN YAKLAŞIMI

Gamze ARSLAN

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, E-mail: gmzarslan@ankara.edu.tr

Tebliğimiz İmâmu'l-Harameyn el-Cüveynî başta olmak üzere usûlcülerin bir kısmının İmam Mâlik'in istislâhi naslara aykırı şekilde kullandığına yönelik iddialarına son dönem âlimlerinden Muhammed Saîd Ramazân el-Bûtî'nin (1929-2013) değerlendirme ve incelemelerinin tespitini konu edinmektedir. Fıkıh usûlünün tali kaynakları arasında zikredilen istislâh şer'an onaylandığı ya da reddedildiğine dair delil bulunmayan maslahata göre hüküm verme yöntemini ifade etmektedir. Gerek klasik gerekse modern dönemde ortaya çıkan problemlerin çözümü hususunda önemli bir işleve sahip olan istislâhın tarihi süreç içerisinde kavramsallaşma seyrini izlemek bu noktada maslahat-ı mürsele, istidlâl ve istisvâb terimleri ile eş anlamlı kullanıldığını müşahade etmek mümkündür. İstislâhın değişen şartlara uygun yeni hükümlerin ihdas edilmesi, ahkâmın değişimi hususunda önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Diğer fakihler gibi İmam Malik de ihtiyaç durumunda bu kaynağa başvurduğu bilinmektedir. Cüveynî gibi bazı usûlcüler, İmam Malik özelinde istislâhın kullanımında nasların umûm ya da mutlağına muhalefet ettiği yönünde örnekler üzerinden bir takım eleştirilerde bulunmuşlardır. Butî, *Davâbitu'l-Maslaha* isimli eserinde bu eleştirileri, eleştirelere yönelik karşı argümanları ve İmam Mâlik'in zikredilen tarzda meseleleri ele almadığını delilleriyle ortaya koymaya çalışmaktadır. Nitekim Bûtî, İmâm Mâlik'in hırsızlıkla suçlanan sanığın suçun ikrarı için darp edilmesi hususundaki fetvâsını istislâh prensibine dayanarak verdiği ilişkin görüş ve eleştirileri değerlendirmektedir. Butî, İmam Mâlik'in aksi yönde hüküm verdiğini Sahnun'a ait fetvânın ona nispeti durumunun söz konusu olduğunu Malikî kaynaklara müracaat ederek ortaya koymaktadır. O, bunun gibi pek çok mesele zikretmekte ve iddialara karşı delilleri ortaya koymaktadır. Meselenin özünün istislâhın manasının kavranılmaması ve onunla hükmedilmesi hususunda ortaya çıkan karışıklıklardan kaynaklandığını ifade etmektedir. Butî, sonuç itibarıyla dört mezhep imamının sırf maslahat gerekçesiyle nassın umûmunun tahsîs veya mutlakının takyid edileceği yönünde bir uygulamaya cevaz verdiklerini söylemenin mümkün olamayacağını aktarmaktadır. Usûl-i fıkıh ve fetvâlarının herhangi bir cüzünde bu gerekçeye dayanarak hüküm vermediklerini zikretmektedir. Dolayısıyla İmam Malik'e nispet edilen bu zannın fetvâları ve nakledilen görüşlerinin araştırılmaması ya da delillerinin tetkik edilmemesinden kaynaklandığını tespit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Istislâh, Mâlik, Bûtî. Maslahat, Eleştiri.

SA'İD RAMADAN AL-BÛTÎ'S APPROACH TO THE CRITICISM OF İMÂM MÂLİK'S EXCESSIVE USE OF İSTİSLÂH

Our paper is about determining the evaluations and analyzes of Muhammad Sa'îd Ramadan al-Bûtî (1929-2013), one of the recent scholars, on the claims of some of the usûlist, especially Imâm al-Haramayn al-Juwaynî, that Imâm Mâlik used istislah contrary to the texts. Istislah, which is among the secondary sources of usûl al-fiqh, refers to the method of judging according to maslahah, for which there is no evidence that it is approved or rejected by sharia. It is possible to follow the course of conceptualization of istislâh, which has an important function in solving the problems that emerged in both the classical and modern periods, in the historical process and at this point, it is possible to observe that it is used synonymously with the terms al-masâlih al-mursala, istidlâl and istisvâb. It is seen that istislâh has an important function in creating new provisions suitable for changing conditions and changing the provisions. Like other jurists, Imâm Mâlik also refers to this source when needed. It is seen that some authors have made some claims, based on examples, that Imam Malik's use of istislah contradicts the general or absolute of the texts. Bûtî, in his work titled *Davâbit al-Maslaha*, reveals these claims, counter-arguments and evidence that Imam Malik did not address the issues in the manner

mentioned. For example; It evaluates the opinions and criticisms given about the fatwa regarding the beating of the defendant accused of the crime of theft in order to make him confess, on the basis of istislāh. Būtī explains by referring to Mālikī sources that Imām Mālik ruled otherwise and that Sahnun's fatwa is attributed to Malik. Būtī touches on many such issues and provides evidence against the allegations. He states that the essence of the issue arises from the confusion that arises in not understanding the meaning of istislāh and ruling with it. Būtī states that, as a result, it is not possible to say that the four sectarian imams allowed a practice that would allocate the entire text or restrict its absolute text, just for the sake of maslahah. He mentions that they do not make decisions based on this justification in any part of the usūl al-fiqh and fatwas. Therefore, he states that this suspicion attributed to Imam Mālik stems from the fact that his fatwas and conveyed views were not investigated or the evidence was not examined

Keywords: Istislāh, Mālik, Būtī, Maslahah, Criticism.

ŞÂFİ'Î FIKIH USÛLÜNDE ÂHÂD HABERİN KABULÜ VE REDDİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Davut EŞİT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı, e-mail davutesit@yyu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1366-4650

Fıkıh usûlünün ana delillerinden biri olan sünnetin büyük bir bölümünü âhâd haberler oluşturmaktadır. Bundan dolayı fıkıh usulünde haberler ilgili tartışmaların merkezinde âhâd haberlerin olduğunu söylemek gerekir. Fıkıh ilminin teşekkül ettiği dönemden itibaren âhâd haberin hücciyeti, hüccet olarak kabul edilmesinin şartları ve reddine ilişkin tartışmalar, âhâd habere ilişkin tartışmaların ana çerçevesini oluşturmaktadır. Şâfi'î, fıkıh usûlü alanında kaleme aldığı *er-Risâle*, *Cimâ'u'l-'ilm* ve *İhtilâfu'l-hadîs* adlı eserleri başta olmak üzere fıkıh usûlü alanında yazdığı diğer eserlerde âhâd habere ilişkin tartışmaları konu edinmektedir. Şâfi'î'nin bu konudaki tartışmaları âhâd haberin hücciyeti, ihtilâflı hadîslerin çözümü ve habere yönelik senede/râviye ilişkin şartlara yoğunlaştırması, Şâfi'î fıkıh usûlünde âhâd haberin kabulü/reddine ilişkin şartların sened/râvî ile sınırlandırıldığına ilişkin kabullerin oluşmasını sağlamıştır. Modern dönemde yazılan fıkıh usûlü kitaplarına bakıldığında Şâfi'î'ler, âhâd haberin kabulünde etme iki temel şartları ortaya koymuşlardır. Bunlardan biri, râvî ile ilgili genel kabul gören şartlar (râvînin Müslüman, akil, baliğ, âdil ve zabt sahibi olması) diğeri ise haberin sahih ve muttasıl olması şartıdır. İlk şartın genel olarak kabul gören şartlardan oluştuğu dikkate alındığında Şâfi'î'ler, âhâd haberin kabulünde/reddinde modern dönemdeki bazı fıkıh usûlü kitaplarının ifade ettiği üzere haberin senedinin muttasıl/kopuk olmaması dışında başka bir şart koşmamışlardır. Araştırma, erken dönem esas alınarak Şâfi'î fıkıh usûlünde âhâd haberin kabulüne ilişkin senede/râviye ilişkin şartları dışında başka şartların izini sürmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şâfi'î, Fıkıh Usûlü, Âhâd Haber, Kabul, Şart

A STUDY ON THE ACCEPTANCE AND REJECTION OF ĀḤĀD REPORT IN SHĀFĪ'Ī UŞŪL AL-FIQH

A large part of the *sunnah*, which is one of the main evidences of the uşûl al-fiqh, consists of *āḥād* reports. Therefore, it is necessary to say that *āḥād* reports is at the centre of the discussions about reports in the uşûl al-fiqh. Since the formation of the science of fiqh, the discussions on the validity of *āḥād* reports, the conditions for its acceptance as a validity and its rejection constitute the main framework of the discussions on *āḥād* reports. Shāfi'ī deals with the debates on *āḥād* reports in his works on the methodology of jurisprudence, especially in his works *al-Risāla*, *Jimā'u'l-'ilm* and *Ikhtilāf al-hadîs*. Shāfi'ī's focusing the discussions on the validity of *āḥād* reports, the resolution of disputed *hadīths*, and the conditions related to the sanad/rāwī for the reports led to the acceptance that the conditions for the acceptance/rejection of *āḥād* reports were limited to the sanad/rāwī in the Shāfi'ī methodology of fiqh. If we look at the books on the methodology of fiqh written in the modern period, Shāfi'īs have put forward two basic conditions for the acceptance of *āḥād* reports. Considering that the first condition consists of generally accepted conditions, the Shāfi'īs did not stipulate any other condition in the acceptance/rejection of *āḥād* reports except that the sanad of the reports should not be muttasıl/duplicated, as stated in some books on the modern period of uşûl al-fiqh. This study aims to trace the conditions other than the conditions related to the sanad/rāwī for the acceptance of *āḥād* reports in Shāfi'ī jurisprudence based on the early period.

Keywords: Shāfi'ī, Uşûl al-Fiqh, Āḥād Reports, Acceptance, Condition

İSLAM HUKUK TARİHİ VE SOSYAL TARİH İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMALARINDA DİSİPLİNLER ARASI YAKLAŞIMIN ÖNEMİ

Ümit GÜLER

Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, E-mail: umit.guler@batman.edu.tr

Osmanlı Devleti'nde İslam hukuk esasları temelinde meydana getirilen şer'î mahkemeler, bizlere hukuki, içtimai, iktisadi, dinî, askeri ve idari konulara dair birinci elden bilgiler veren kadı sicilleri, bir diğer adıyla mahkeme kayıtları bırakmıştır. Bu belgeler, İslam hukuk tarihi açısından eşsiz bir önemi haizdir. Zira Osmanlı şer'î mahkemeleri tarafından icra edilen İslâm hukuk pratiğinin teoriyle olan irtibatı ancak bu kaynakların sağlıklı biçimde analiziyle ortaya çıkarılabilmektedir. Kadıların verdikleri i'lâm, hüccet ve cezalarla görevleri gereği tuttukları çeşitli kayıtları ihtivâ eden bu defterler, İslam hukuk tarihinin yanı sıra Osmanlı sosyal tarihi araştırmaları için de en zengin, açık ve güvenilir kaynakları teşkil etmektedir.

Günümüz dünyasında Osmanlı sosyal tarihi araştırmalarına duyulan ilginin gittikçe artış gösterdiği ve bu çalışmaların kaynakları arasında da kadı sicillerinin ağırlığının dikkate değer biçimde arttığı söylenebilir. Ancak Osmanlı sosyal tarihine dair literatür incelendiğinde, Osmanlı toplumuna ve hukuki yapısına dair çok sayıda yanlış veya eksik bilginin paylaşıldığı da gözlenmektedir. Bu alanda gözlenen ihmallerin bir kısmı, kadı sicillerinden yeterince istifade edilmemesinden kaynaklanırken bir kısmı da sicillerin doğru biçimde anlaşılıp yorumlanmamasından kaynaklanmaktadır. İlk durumda yer alan kimi çalışmalar Osmanlı sosyal hayatını ele almasına rağmen Osmanlı sosyal tarihinin en zengin, açık ve güvenilir kaynakları olan kadı sicillerini ihmal etmektedirler. Bu da ilgili çalışmanın yanlış veya eksik bir tasvir ve çıkarımda bulunması sonucunu doğurmaktadır. İkinci grupta yer alan kimi çalışmalar ise kadı sicillerini kullanmakla birlikte belgelerin analizinde hatalı veya eksik yorumlamalarda bulunan araştırmalardır. Bu minvalde meydana gelen hata veya eksikliklerin önemli bir kısmının İslam hukuk tarihinden yeterince istifade etmemekten kaynaklandığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle bu sorun, Osmanlı sosyal tarihi araştırmacısının sosyal tarih ve İslam hukuk tarihi çerçevesinde disiplinler arası bakış açısından yeterince istifade etmemesinden veya edememesinden mütevellittir.

Şer'î mahkemeler, İslam-Osmanlı hukuku zemininde görev icra etmiş ve işlem yapmışlardır. Dolayısıyla ilgili araştırmacının kadı sicillerinden istifade ederken belge muhtevasında yer alan hukuki işlem ve terimleri ilgili disiplin çerçevesinde doğru biçimde anlaması ve bunu tarihsel bilgiyle irtibatlandırması gerekmektedir. Aksi takdirde farkında olmaksızın birtakım hatalı veya eksik bilgi paylaşımı söz konusu olabilmektedir. Bu bildiride, mezkûr noktalardan hareketle literatürde karşılaşılan bu tarz örnekler üzerinden İslam hukuk tarihi ve sosyal tarih çerçevesinde disiplinler arası yaklaşımın önemi üzerinde durulmuş; literatürde karşılaşılan bazı hata ve eksiklikler bu çerçevede analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Tarih, İslam Hukuk Tarihi, Kadı Sicilleri, Disiplinlerarası Araştırmalar

THE IMPORTANCE OF INTERDISCIPLINARY APPROACH IN OTTOMAN SOCIAL HISTORY RESEARCH IN THE CONTEXT OF ISLAMIC LEGAL HISTORY AND SOCIAL HISTORY

The sharia courts, which were established in the Ottoman Empire on the basis of Islamic legal principles, left us kadi registers, also known as court records, which provide us with first-hand information on legal, social, economic, religious, military and administrative issues. These documents are of unique importance for the history of Islamic law. The connection between the practice of Islamic law as practiced by the Ottoman sharia courts and theory can only be

revealed through a sound analysis of these sources. These notebooks, which contain the i'lām, judgments and punishments issued by the qādis and the various records they kept as part of their duties, constitute the richest, clearest and most reliable sources for the study of Ottoman social history as well as Islamic legal history.

In today's world, it can be said that the interest in Ottoman social history research has been increasing and the weight of qadi registers among the sources of these studies has increased considerably. However, a review of the literature on Ottoman social history reveals a great deal of misinformation or incomplete information about Ottoman society and its legal structure. While some of the negligence in this field stems from the lack of sufficient utilization of qadi registers, some of it stems from the lack of proper understanding and interpretation of the registers. Although some of the studies in the first case deal with Ottoman social life, they do not utilize qadi registers, which are the richest, clearest and most reliable sources of Ottoman social history. This results in inaccurate or incomplete descriptions and inferences. Some studies in the second group, on the other hand, use qadi registers but make erroneous or incomplete interpretations in the analysis of the documents. It can be said that a significant portion of the errors or omissions in this regard stem from the lack of sufficient utilization of Islamic legal history. In other words, this problem stems from the fact that the researcher of Ottoman social history does not or cannot make sufficient use of the interdisciplinary perspective within the framework of social history and Islamic legal history.

Sharia courts functioned and operated on the basis of Islamic-Ottoman law. Therefore, while making use of the qadi registers, the researcher should correctly understand the legal procedures and terms in the content of the document within the framework of the relevant discipline and link it with historical knowledge. Otherwise, some erroneous or incomplete information may be shared without realizing it. In this paper, the importance of interdisciplinary approach within the framework of Islamic legal history and social history is emphasized and some errors and deficiencies encountered in the literature are analyzed within this framework.

Keywords: Social History, History of Islamic Law, Kadi Registers, Interdisciplinary Research

DECOLONIZING THE EUROCENTRIC TRAUMA THEORIES IN ABDULRAZAK GURNAH'S NOVELS

Emrah IŞIK

Department of Western Languages and Literatures/English Language and Literature Batman University, ORCID:
0000-0003-4417-4304. E-mail: isik.emrah@batman.edu.tr

This study aims to examine the representation of traumatic past in relation to (post)colonial history and its ongoing discourse, manners that have haunted the characters in the selected novels of Abdulrazak Gurnah. Along with depicting the colonial legacy in Tanzania, Zanzibar, Gurnah provides his readers with witnessing the traumatized, silenced voice of the oppressed nations excluded from the scope of Western-based trauma literary studies. In this respect, in the study, it is prioritized to converge postcolonial discourse and motivations with the new perspectives and considerations of trauma studies for understanding colonial traumas such as dispossession, forced migration, diaspora, slavery, discrimination, racism, political violence. Referring to the works of such celebrated scholars of postcolonial trauma studies as Irene Vessel, Stef Craps, Gert Buelens, Jennifer Yusin, the paper focuses on subverting, decolonizing the contents and priorities of the mainstream, traditional trauma studies ignoring the traumatic experiences of the non-Western cultures, individuals whose wounds and pains are directly or indirectly associated with colonial history, memory and victimization.

Keywords: Abdulrazak Gurnah, postcolonialism, trauma, Stef Craps, Tanzania, Zanzibar

EBEVEYNLİK TUTUM VE STİLLERİNİN ÇOCUĞUN KİMLİK GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ

Perihan ÇEKEN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Akif AKTO

Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, e-mail: akifdakto@gmail.com

Bu çalışmada, ebeveynliğe dair birçok noktada olduğu gibi ebeveynlik stillerinin de çocukların kimlik gelişimini şekillendirmedeki önemi ve rolünün derin bir analizi amaçlanmaktadır. Farklı ebeveynlik stilleri, çocuğun benlik saygısı, özgüveni, sosyal beceri ve genel psikolojik gelişimi de dahil olmak üzere kimlik oluşumu üzerinde çeşitli etkilere sahip olmaktadır. Bu konudaki literatür ayrıntılı bir şekilde irdelendiğinde bir bireyin kişiliği biyolojik etmenlerle birlikte sosyal çevresi, içinde yaşadığı kültür, coğrafi konumun, sosyo-ekonomik durumlar ve özellikle en çok zaman geçirdiği ailesinin etkisinde kaldığı bilinen bir gerçektir. Ancak ebeveyn tutumları ve çocuk yetiştirme stilleri çocuğun kimlik gelişiminde büyük bir önem taşımaktadır. Hem çocuğun doğar doğmaz ilk etkileşime girdiği ortam olmasından hem de çocuğun yetişirken ebeveynlerinin tutumları, kararları ve seçimleri çerçevesinde bir hayat sürdürdüğü için kimliğinin öne çıkan taraflarının oluşmasında oldukça etkili olduğu görülmektedir.

Literatürde bu konuyla ilgili birçok bilimsel araştırma yapılmış ve söz konusu literatür incelenmiştir. Yapılan literatür taramasında; ebeveynin çocukla kurduğu iletişim, çocuktan beklentileri, çocuğun davranışlarına verdiği geri bildirimler, hata yaptığında veya bir şey başardığında takınılan tavır ve tutum çocuğun kimlik gelişiminde belli noktalara temas etmektedir. Bunları yanı sıra kişiliğine etki eden diğer sosyal etkenlerin (çevre, okul, arkadaş vb.) de kimlik şekillenmesinde rolü olduğuna dair bulgulara rastlanmıştır. Literatür taraması yöntemiyle yürütülen bu çalışmanın bu konuda yapılacak diğer çalışmalara da katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik Stilleri, Çocuk, Tutum, Kimlik Gelişimi

THE ROLE OF PARENTING ATTITUDES AND STYLES IN THE CHILD'S IDENTITY DEVELOPMENT

This study aims to provide a deep analysis of the importance and role of parenting styles in shaping children's identity development, as in many aspects of parenting. Different parenting styles have varying effects on a child's identity formation, including self-esteem, self-confidence, social skills, and overall psychological development. When the literature on this subject is examined in detail, it is a known fact that an individual's personality is influenced by biological factors as well as his social environment, the culture he lives in, geographical location, socio-economic situations and especially the family with which he spends the most time. However, parental attitudes and child-raising styles are of great importance in the child's identity development. It is seen that it is very effective in the formation of the prominent aspects of the child's identity, both because it is the environment in which the child first interacts with as soon as he is born and because the child lives a life within the framework of his parents' attitudes, decisions and choices while growing up.

Many scientific studies on this subject have been conducted in the literature and the literature in question has been examined. In the literature review; The parent's communication with the child, his expectations from the child, the feedback he gives to the child's behavior, the attitude and attitude he adopts when he makes a mistake or achieves

something touch certain points in the child's identity development. In addition, there are findings that other social factors that affect personality (environment, school, friends, etc.) also play a role in shaping identity. It is thought that this study, conducted by literature review method, will contribute to other studies on this subject.

Keywords: Parenting Styles, Child, Attitude, Identity Development

EL-KÂFİ'DEKİ HADİSLERİN METİN AÇISINDAN TENKİDİ

Hasan SELAM

Diyanet İşleri Başkanlığı, e-mail: hasan_yardak@hotmail.com

Çalışmamızın ana temasını, İmâmiyye Şîası'nın en temel kaynaklarından birisi olan Küleynî'ye ait *el-Kâfi* isimli hadis kitabının Şîa âlimlerine göre metin açısından değerlendirilmesi teşkil etmektedir. Bilindiği üzere İmâmiyye Şîası'nda, Ehl-i Sünnet'in altı temel hadis kitabına tekabül eden dört temel hadis mecmuası bulunmaktadır. Mütekaddimûn Şîa âlimlerine ait olan bu dört kitap içinde yer alan *el-Kâfi*, Şîa'nın Kur'ân-ı Kerim'den sonra en sahih kitap olarak kabul ettiği hadis kitabıdır. Şîa hadis âlimlerinin *el-Kâfi* eksenli yapmış oldukları çalışmalar, kitabın onlar nezdindeki ayrıcalıklı yerini ortaya koymaktadır. *el-Kâfi*'yi farklı yönleriyle ele alan bu çalışmalarda kitabın ihtiva ettiği rivâyetlerden sahih olanlara dair tespitler de yapmışlardır. Örneğin Muhammed Bâkır el-Behbûdî, *Sahîhu'l-Kâfi* adlı eserinde *el-Kâfi*'de tahriç edilmiş 16199 rivâyetten sadece 4428'i hakkında sahih hükmü vermiştir. *el-Kâfi*, Şîa'nın ale'l-ebvab türünde tasnif edilen ilk büyük rivayet mecmuasıdır. Tercih edilen görüşe göre *el-Kâfi*'de 16199 rivâyet vardır. Ancak bu rivayetlerin büyük bir kısmı Rasûlullah'ın (sas) söz, fiil ve takrirlerinden ziyade, Şîa'nın masûm olduklarına inandıkları imâmların söz, fiil ve takrirlerinden ibarettir. İmâmetin yapısı yanında, Şiîlerin hayatlarında müracaat edebilecekleri her türlü hukukî, tefsir, kalam ve siyer gibi alanları kapsamı, *el-Kâfi*'yi İmâmiyye Şîası nezdinde en temel hadis kaynağı kılmıştır. Ahbârilerin tamamı ve Usûlilerin cumhuruna göre, içerdiği hadislerin tümünün masumlardan sadır oluşu katî ve sahihtirler. Onlara göre, *el-Kâfi'nin*, diğer hadis mecmuaları üzerindeki üstünlüğü, güneşin yıldızlar üzerindeki üstünlüğü gibidir. *el-Kâfi*, Şîa âlimleri nezdinde Buhârî'nin *es-Sahîh*'i mesabesindedir. Buna rağmen eser muhakkik bazı Şiî âlimler tarafından tenkit edilmiştir. Mütekaddimûn Şiî âlimler, kitabı genel itibarıyla sened yönüyle değerlendirerek, eseri zayıf hadisler ve meçhul ravilerden çok sayıda hadise yer vermiş olması cihetiyle eleştirirken, müteahhirûn Şiî âlimler eseri genel itibarıyla metin yönüyle tenkide tabi tutmuşlardır. Hadislerini Kur'ân'a, sahih olduğu katî olan Sünnet'e, akl-ı selime, tarihî gerçeklere, bilimsel verilere ve İmâmiyye Şîasının temel itikadî ilkelerine arz etmek suretiyle eleştirmişlerdir. Bundan başka bazı Şiî muhakkikler, *el-Kâfi*'deki hadislerden bir kısmını Ehl-i Beyt'e hakaret ve tahkir ifade ettiğinden zayıf ve mevzu addetmişlerdir. İmamları peygamberlerin bile sahip olamadığı vasıflarla tavsif eden ifadelerin ve Kur'ân-ı Kerim'in tahrif edildiği ile ilgili çok sayıda rivayetin varlığı münekkid Şiî âlimlerin dikkatini celbetmiş ve bu yönüyle de ciddi eleştiriler yöneltmişlerdir. Bu çalışmada Şiî âlimlerin *el-Kâfi* ile ilgili değerlendirmeleri tahlil edilmiş, Ehl-i Sünnet âlimlerinin tenkitleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şîa, Hadis, Küleynî, el-Kâfi, Metin Tenkidi

TEXTUAL CRITICISM OF THE HADİTHS IN EL-KÂFİ

The main theme of our study is the textual evaluation of the hadith book named al-Kâfi by Kulayni, one of the most basic sources of Imamiyya Shia, according to Shia scholars. As it is known, there are four basic hadith collections in Imamiyya Shia, corresponding to the six basic hadith books of Ahl al-Sunnah. Al-Kâfi, which is among these four books belonging to the mutaqqaddimun Shia scholars, is the hadith book that Shia accepts as the most authentic book after the Holy Quran. The studies carried out by Shia hadith scholars based on al-Kafi reveal the privileged place of the book in their eyes. In these studies, which dealt with al-Kâfi from different aspects, they also made determinations about the authentic ones among the narrations contained in the book. For example, Muhammad Baqir al-Behbûdî, in his work called Sahîhu'l-Kâfi, gave the correct verdict on only 4428 of the 16199 narrations recorded in al-Kâfi. Al-Kâfi is the first major narration collection of Shia classified in the ale'l-ebvab genre. According to the preferred view, there are 16199 narrations in al-Kafi. However, most of these narrations consist of the words, deeds and affirmations of the imams whom Shia believe to be innocent, rather than the words, deeds and affirmations of the Prophet Muhammad (pbuh). In addition to the structure of the Imamate, the fact that it covers all kinds of fields that Shiites can apply in their lives, such as law, tafsir, kalam and

sirah, has made al-Kafi the most basic hadith source for Imamiyya Shiites. According to all of the Akhbaris and most of the Usulis, it is certain and authentic that all the hadiths it contains are from innocent people. According to them, the superiority of al-Kafi over other hadith collections is like the superiority of the sun over the stars. Al-Kâfi is considered as the es-Sahîh of Bukhari in the eyes of Shia scholars. Despite this, the work was criticized by some Shiite scholars. While the follower Shiite scholars evaluated the book generally in terms of its narration and criticized the work for including weak hadiths and many hadiths from unknown narrators, the later Shiite scholars criticized the work in general terms in terms of text. They criticized his hadiths by referring them to the Quran, the Sunnah, which is certain to be authentic, common sense, historical facts, scientific data and the basic tenet of Imamiyya Shia. Moreover, some Shiite scholars considered some of the hadiths in al-Kâfi to be weak and fabricated because they expressed insult and disparagement to the Ahl al-Bayt. The existence of statements describing the Imams with qualities that even the prophets could not have and the existence of many narrations about the distortion of the Holy Quran attracted the attention of critical Shiite scholars and they directed serious criticism in this respect. In this study, the evaluations of Shiite scholars about al-Kafi were analyzed, and the criticisms of Ahl al-Sunnah scholars were excluded.

Keywords: Shia, Hadith, Kulayni, al-Kafi, Text Criticism

AMERİKA'DA "MÜSLÜMAN AMERİKALI" OLMAK: THE GREAT MUSLIM AMERICAN ROAD TRIP" BELGESELİ ÖRNEKLİĞİNDE¹

Halide Rumeysa KÜÇÜKÖNER

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye, Affiliate, George Mason University, Abusulayman Center For Global Islamic Studies, Fairfax, VA, USA, e-mail: rumeysah@hotmail.com

İslam yaklaşık on dört asırlık serüveni boyunca dünyanın hemen her coğrafyasına ulaşırken, İslam kavramı da bünyesinde birbirinden oldukça farklı gelenekleri barındıran geniş hacimli bir “şemsiye kültür”e dönüşmüştür. İslam’ın özellikle çağdaş dönemde yoğun olarak temsil edildiği coğrafyalardan birisi de Amerika Birleşik Devletleri’dir.

Amerika’da İslam’ın serüveni 17. Yüzyılda Afrika’dan getirilen köleler ile başlamaktadır. Ancak asıl Müslüman temsilinin görülmeye başladığı dönem, 20. yüzyılın başlarından itibaren Amerika’ya dünyanın her yerinden gelen göçmenlerle birlikte söz konusu olmaya başlamıştır. 1960lardaki Soğuk Savaş dönemleriyle birlikte ise başta Hint-Pak coğrafyasından olmak üzere oldukça büyük bir Müslüman topluluk, bu topraklara gelmeye girişmiştir. Böylelikle İslam sadece bir kısım siyahın dini olmaktan çıkıp dünyanın farklı coğrafyalarından, farklı kesimleri içerisinde barındıran bir “ümme” dini özelliğini bu coğrafyada da kazanmaya başlamıştır.

Ümme kimliğinin yeniden keşfedildiği bu dönemde, Amerika’ya gelen bu yeni Müslüman topluluklar, hem kendi kültürel kimliklerini devam ettirme hem de “Amerikalı” olma arasında yeni bir kimlik inşa etme faaliyetine girişmişlerdir. Süreç içerisinde bu yeni kimlik “Muslim American”, “Müslüman Amerikalı” olarak adlandırılmaya başlamıştır. Ancak 11 Eylül’le birlikte artan İslam karşıtlığı “Amerikalı Müslüman” kavramının negatif bir içerikle anılmasına sebep olmuştur. Müslüman karşıtlığı o denli yükselmiştir ki Müslümanlar kendilerini kamuoyunda yeniden tanımlayabilmek için yeni kimlik arayışına girişmişlerdir. Bu yeni kimlikte, Müslümanların Amerikan toplumunun yükselmesine katkıları, nitelikli iş güçleri, sosyal, kültürel, sanatsal faaliyetleri oldukça ön plana çıkarılmaya başlanmıştır. Hatta artık vurgu “Müslüman” kimliğinin kendisine değil, “Amerikalı” kimliğine kaymış ve Müslümanların ne kadar “Amerikalı” oldukları vurgulanmaya başlamıştır.

“Müslüman Amerikalı” kimliğinin güçlenmesi ve desteklenmesi için gösterilen çabalara ilaveten günümüzde bu kimliğin toplumun geniş tabanı içerisinde kendisine “olumlu bir imajla” yer bulabilmesi için “Müslümanlar Amerikalılar”ın görünürlüklerinin artırılmasına yönelik de ciddi faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle dijital olanaklarıyla birlikte toplumla entegrasyonunu tamamlamış, Amerikan değerlerini benimsemiş Müslüman toplulukların “doğal yaşam hallerinin” kamuoyuna sunulması için çeşitli filmler, belgeseller üretilmektedir. Bu yeni içeriklerin en çarpıcı örneklerinden biri de “The Great Muslim American Road Trip” isimli belgeseldir. Belgesel, beyaz Amerikalı ve göçmen Amerikalı bir Müslüman çiftin “Road 66” denilen Amerika’yı baştan başa saran rota boyunca yaptıkları seyahati konu almaktadır. Belgeselde, seyahatin her bir durağında bölge Müslümanlarıyla buluşan çift, bu Müslümanların, Amerikan toplumu içerisindeki “güçlü” konumlarını, eğitim ve yardım faaliyetlerini merkeze alan çeşitli ziyaretler ve mülakatlar gerçekleştirmektedir.

Belgeselde “Müslüman” kimliğinden ziyade özellikle üçüncü ve dördüncü nesil Amerika’da yaşayan veya sonradan Müslüman olanlardan oluşan “Müslüman Amerikalı” kimliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu kimliğin her durumda Amerikan toplumuyla uyumlu bir kimlik yapısına sahip olduğu, farklı dinden, inançtan, kültürden gelen insanlara “açık” olduğu ve her daim “işbirliği” yapabileceğine dair vurgu güçlü bir şekilde seslendirilmektedir. Modern dönemdeki farklı sosyal sınıflardan gelen “Müslüman Amerikalı” kimliğini “The Great Muslim American Road Trip” isimli bu belgesel üzerinden incelemek “Müslüman Amerikalı” kimliği hakkında oldukça derinlemesine bilgi verecektir.

Anahtar Kelimeler: Amerika, Müslüman, Amerikalı Müslüman, Kimlik, Dönüşüm

¹ Bu çalışmadaki veriler Tübitak 2219 1059B192202209 nolu proje kapsamında Amerika George Mason Üniversitesinde gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda elde edilmiştir. Tübitak’a projeme verdiği destekten ötürü teşekkürü borç bilirim.

THE GREAT MUSLIM AMERICAN ROAD TRIP DOCUMENTARY: A STUDY OF THE EXPERIENCE OF BEING "A MUSLIM AMERICAN" IN AMERICA²

While Islam has reached almost every region of the world during its nearly fourteen-centuries adventure, the concept of Islam has turned into a very large "umbrella culture" that encompasses very different traditions. One of the regions where Islam is strongly represented, especially in the contemporary period, is the United States of America.

The adventure of Islam in America begins with slaves brought from Africa in the 17th century. However, the period in which the "real" Muslim representation began to be seen was in the early 20th century, with immigrants coming to America from all over the world. Since the Cold War period in the 1960s, a large Muslim communities, especially from the Indo-Pak geography, began to come to these lands. Thus, Islam ceased to be the religion of just a few black people and began to take on the character of an "umma" religion, encompassing different societies from different geographies of the world.

In this period of rediscovering the identity of the ummah, these new Muslim communities coming to America sought to both maintain their own cultural identities and to forge a new identity between being "American" and being "Muslim". In the process, this new identity began to be called "Muslim American. However, the rise of anti-Islamic sentiment in the wake of 9/11 caused the term "Muslim American" to be associated with negative content. Anti-Muslim sentiment has increased to the point that Muslims have sought a new identity to redefine themselves in the public sphere. In this new identity, Muslims' contributions to the rise of American society, their skilled workforce, and their social, cultural, and artistic activities have come to the fore. In fact, the emphasis has now shifted from the "Muslim" identity itself to the "American" identity, and it has begun to emphasize how "American" Muslims are.

In addition to the efforts made to strengthen and support the "Muslim American" identity, serious activities are being undertaken today to increase the visibility of "Muslim American" so that this identity can find a place for itself with a "positive image" among the broad base of society, especially with digital opportunities. Various films and documentaries are being produced to present to the public the "natural living conditions" of Muslim communities that have completed their integration into American society and adopted American values. One of the most striking examples of this new content is the documentary called "The Great Muslim American Road Trip". The documentary is about the journey of a white American and an immigrant Muslim American couple along the route called "Road 66" that crosses America. In the documentary, the couple meets with local Muslims at each stop of the trip and conducts various visits and interviews focusing on the "strong" position of these Muslims in American society and their educational and charitable activities.

The documentary emphasizes not the "Muslim" identity, but the "Muslim American" identity, which consists of the third and fourth generation living in America or those who later converted to Islam, is highlighted. It is strongly emphasized that this identity has an identity structure that is, in any case, compatible with American society that it is "open" to people of different religions, beliefs, and cultures, and that it can always "cooperate". Examining the identity of the "Muslim American" coming from different social classes in the modern period through this documentary called "The Great Muslim American Road Trip" will provide in-depth information about the identity of the "Muslim American".

Keywords: America, Muslim, American Muslim, Identity, Transition.

² The data presented in this study was obtained from research conducted at George Mason University, USA, as a part of Tubitak 2219. I would like to thank Tübitak for the supporting my project.

AMERİKAN İSLAMI'NIN KURUMSALLAŞMASINDAKİ ÖNCÜ İSİMLERDEN CEMAL EL-BERZENCİ¹

Halide Rumeysa KÜÇÜKÖNER

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye, Affiliate, George Mason University, Abusulayman Center For Global Islamic Studies, Fairfax, VA, USA, e-mail: rumeysah@hotmail.com

Amerika Müslümanları tarafından oldukça bilinen ve önem verilen isimlerden birisi olan, Irak'ın Musul kentinde doğan Cemal el-Berzenci (1939-2015) İngilizlere karşı gerçekleştirdikleri isyanla bilinen en önemli Kürt aşiretlerinden olan Berzenciler'e mensuptur. Berzenci, 1950li yılların sonunda üniversite eğitimi için Amerika'ya gelmiş, 1962 yılında kimya mühendisliği-yakıt teknolojisi lisans bölümünden, 1974 yılında ise doktora bölümünden mezun olmuştur.

Liderlik kimliğiyle ön plana çıkan Berzenci, Amerika'daki öğrenciliği döneminde sayıları oldukça az olan ve birbirinden dağınık şekilde yaşayan ve çoğunlukla öğrencilerden oluşan dönemin Müslümanlarının bir araya gelip birlik oluşturmasında oldukça önemli bir misyon icra etmiştir. Günümüzde Kuzey Amerika'da bilinen hemen bütün İslami kurumların kuruluşunda etkin rol almıştır. Özellikle kendisi ve sonradan dünya İslam toplumunun önemli isimleri olacak arkadaşlarıyla Amerika ve Kanada çapındaki üniversite kampüslerinde Müslüman öğrencilere hizmet veren Müslüman Öğrenci Birliği'nin (MSA) kurulmasında aktif rol oynamıştır. Bu öğrenci birliği ile birlikte sonradan Amerika'nın en büyük çatı derneği olacak olan Kuzey Amerika Müslüman Birliği ISNA'nın kurulmasındaki öncü kişilerden olmuştur. Bunun dışında Berzenci, Kuzey Amerika İslam Vakfı (NAIT), Müslüman Bilim Adamları-Mühendisler Derneği (AMSE) ve Müslüman Sosyal Bilimciler Derneği (AMSS) gibi önemli Müslüman derneklerinin kurucu üyeliğini yapmıştır.

Berzenci, mühendis olmasına rağmen sosyal bilimler özellikle İslam araştırmaları alanına özel önem vermiştir. 1981 yılında İsmail el-Fâruki ve sonradan Malezya Başbakanı olan Enver İbrahim gibi isimlerle bir araya gelerek süreç içerisinde dünya Müslümanlarının gelişimine büyük katkı sağlayacak olan Uluslararası İslam Düşünce Enstitüsü'nün (IIIT) kurulmasına önemli destek sunmuş, uzun süre kurumun başkanlığını yapmıştır. Bu enstitü ile birlikte İslam'ın modern döneme intibakının sağlanabilmesi için nitelikli İslam araştırmaları yapılmasına yönelik çalışmalara doğrudan katkı sağlamıştır. Müslüman ülkelerden gelen akademisyen ve öğrencilere yönelik Batı metodolojisinden faydalanarak İslam araştırmaları yapabilecekleri bir ortam hazırlayabilmek adına büyük çaba sarf etmiştir. Kurum aracılığıyla din, dil, etnik aidiyet fark etmeksizin binlerce başarılı öğrenciye burs verilmesini sağlamıştır.

Berzenci'nin İslam dünyası için belki de en önemli katkılarından bir diğeri kendi ifadesi ile "Müslüman olarak sadece bireysel değil, kolektif bir ahlaki sorumluluğu" olduğuna da inanarak Harvard Üniversitesi, George Town Üniversitesi, George Mason Üniversitesi ve bunun gibi onlarca üniversitede İslam araştırmaları bölümlerinin veya enstitülerinin kurulmasına önderlik etmiştir. Berzenci sadece İslam araştırmalarına yönelik faaliyetleriyle ön plana çıkmamış aynı zamanda Hartford Seminary, Huron Üniversitesi, Nazareth Koleji gibi üniversitelerde dinler arası eğitim programlarında İslam'ın kendi kaynaklarıyla yer alması için büyük gayret sarf etmiştir.

İlimli kişiliğiyle bilinen ve her daim Musul'a dönme iştiağı olan ancak Baas rejiminin ailesini de sürgüne göndermesinden dolayı ülkesine dönemeyen Dr. Cemal el-Berzenci, Amerika'nın İslamı neredeyse hiç bilmediği bir dönemde İslam dünyasının bu ülkede tanınması ve İslam dünyasının gelişmesine yönelik yaptığı katkılarla Amerika Müslümanları tarafından "Globally Engaged Muslim" "A Socially Engaged Global Muslim, "Globale İntibakını Sağlamış/Dünyaya Söyleyecek Sözü Olan Dünya Müslümanı/Ümmet İnsanı", şeklinde tanımlanmıştır. ISNA ve CAIR gibi Amerika'nın en

¹ Bu çalışmadaki veriler Tübitak 2219 1059B192202209 nolu proje kapsamında Amerika George Mason Üniversitesinde gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda elde edilmiştir. Tübitak'a projeme verdiği destekten ötürü teşekkürü borç bilirim.

önemli İslami kuruluşlarından yaşam boyu onur ödülü almıştır. Vefatından sonra adını yaşatmak üzere Shenandoah Üniversitesi'nde Barzinji Institue isimli bir araştırma merkezi kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amerika, Müslüman, Cemal el-Berzenci, İslam'ın Kurumsallaşması

ONE OF THE LEADING FIGURES IN THE INSTITUTIONALIZATION OF AMERICAN ISLAM, JAMAL AL-BARZİNJİ²

Jamal al-Barzinji (1939-2015), one of the most well-known and important names among American Muslims, was born in Mosul, Iraq, and is a member of the Barzinji, one of the most important Kurdish tribes known for their rebellion against the British. Barzinji came to the United States in the late 1950s to pursue a university education, earning a B.S. in chemical engineering and fuel technology in 1962 and a Ph.D. in 1974.

Barzinji, who stands out for his leadership identity, played a significant role in bringing together and uniting the Muslims of the time, who were very few in number, scattered and mostly students, during his student days in America. He played an active role in the establishment of almost all known Islamic institutions in North America today. He played an active role in the establishment of the Muslim Student Association (MSA), which serves Muslim students on university campuses across America and Canada, especially with himself and his friends who would later become important figures in the world Islamic community. Along with this student association, he was one of the pioneers in founding the Islamic Society of North America (ISNA), which later became the largest umbrella organization in America. Barzinji was also a founding member of important Muslim associations such as the North American Islamic Foundation (NAIT), the Association of Muslim Scientists-Engineers (AMSE), and the Association of Muslim Social Scientists (AMSS).

Although Barzinji was an engineer, he paid special attention to the field of social sciences, especially Islamic studies. In 1981, together with names such as Ismail al-Faruqi and Anwar Ibrahim, who later became the Prime Minister of Malaysia, he was instrumental in establishing the International Institute of Islamic Thought (IIIT), which would make a great contribution to the development of Muslims in the world, and served as its president for a long time. Through this institute, he directly contributed to the studies aimed at conducting qualified Islamic research to ensure the adaptation of Islam to the modern age. He made great efforts to create an environment in which scholars and students from Muslim countries could conduct Islamic research using Western methodology. Through the Institute, he has provided scholarships to thousands of successful students, regardless of religion, language, or ethnicity.

Perhaps another of Barzanji's most important contributions to the Islamic world is that he believed, in his own words, that "as a Muslim one has not only an individual but also a collective moral responsibility," and that he believed in the establishment of Islamic Studies departments at Harvard University, George Town University, George Mason University, and dozens of similar universities. He spearheaded the establishment of these institutes. Barzinji was not only at the forefront of Islamic studies activities, but also made great efforts to include Islam in interfaith education programs at universities such as Hartford Seminary, Huron University, and Nazareth College, using his own resources.

Known for his gentle personality, Dr. al-Barzinji always wanted to return to Mosul, but could not because the Baath regime exiled his family. Jamal el-Barzinji was recognized by American Muslims as a "Globally Engaged Muslim", "A Socially Engaged Global Muslim", "World Muslim/Human of the Ummah" for his contributions to the recognition of the Islamic world in this country and the development of the Islamic world at a time when America hardly knew Islam. He has received lifetime honors from America's major Islamic organizations such as ISNA and CAIR. After his death, a research center called the Barzinji Institute was established at Shenandoah University to perpetuate his name.

Keywords: America, Muslim, Jamal al-Barzinji, Institutionalization of Islam

² The data presented in this study was obtained from research conducted at George Mason University, USA, as a part of Tubitak 2219. I would like to thank Tübitak for the supporting my project.

İBN RÜŞD'E GÖRE ERDEMİN KAZANILMASINDA DEVLETİN ROLÜ

Bahar KOCA

Ankara Üniversitesi, e-mail: baharozdemir06@gmail.com

İbn Rüşd, her bireyin kendi zihinsel gelişiminden ve erdemlerinin geliştirilmesinden sorumlu olduğunu savunurken, bu sürecin bireysel irade eylemleriyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda, devletin sağlaması gereken koşullarla da desteklenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Nitekim ona göre devlet, siyasi bir otorite olmasının yanı sıra ahlaki bir olgudur. Yurttaşların ahlaki açıdan sağlıklı bireyler olması dolayısıyla toplumun da sağlıklı olması konusunda devletin otoritesini kullanmasını öngören İbn Rüşd sosyal ve politik yapıların bireysel ahlakiliğin kazanılmasında önemli rol oynadığını düşünmekte ve siyasi katılımı ön plana çıkararak devlet ile halkın ortak emeği ile erdemın kazanılması gerektiğini öne sürmektedir. Çünkü erdemlerin bilgisi, soyluları ve özgür insanları motive etmede yeterli olsa da daha geniş halk kitlelerinin motivasyonunun korku ve zor kullanma yoluyla sağlanabileceğini düşünmektedir. Bu, ahlaki davranışların teşvik edilmesi konusunda farklı sosyal sınıflar için farklı yöntemlerin gerekliliğini içerir. İbn Rüşd bu bağlamda, ahlaki yükümlülüklerin ve toplumsal düzenin sürdürülmesinde otoritenin ve yasaların önemini kabul etmektedir. O, bazı bireylerin hayatları boyunca sürekli olarak otoriteye ve yasalara ihtiyaç duyduklarını belirtmekte ve bunların toplumsal düzenin sağlanmasında oynadığı temel role işaret etmektedir.

Bu çalışma, İbn Rüşd'ün düşüncelerini ahlaki ve siyasi teorilere uygulayarak, iyinin nasıl kurgulandığını, devletin bireysel ve toplumsal ahlaki erdemlerin gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra liderlerin ahlakiliğini, toplumun ahlaki değerleri özümsemesi için gereken koşulları nasıl düzenlemesi gerektiğini ve bu süreçlerin bireylerin günlük yaşamlarına nasıl entegre edildiğine odaklanmaktadır. Ayrıca ona göre, hükümetin adalet, iyilik ve ahlaki inançları nasıl ilerletebileceği ve toplumda bu değerlerin nasıl konumlandırıldığı tespit edilmektedir. Bu süreç, dışsal faktörlerin kişisel ahlaki gelişime etkisini de göz önünde bulundurarak incelenir.

Anahtar Kelimeler: Otorite, Ahlaki Mükemmellik, Devlet, Erdem.

THE ROLE OF THE STATE IN THE ATTAINMENT OF VIRTUE ACCORDING TO IBN RUSHD

While Ibn Rushd argues that each individual is responsible for his own mental development and the development of his virtues, he argues that this process is not limited to individual acts of will; At the same time, he argues that it should be supported by the conditions that the state must provide. As a matter of fact, according to him, the state is a moral phenomenon as well as a political authority. Ibn Rushd, who foresees that the state should use its authority to ensure that citizens are morally healthy individuals and thus the society is healthy, thinks that social and political structures play an important role in the acquisition of individual morality, and by emphasizing political participation, he argues that virtue should be acquired through the joint effort of the state and the people. Because he thinks that although the knowledge of virtues is sufficient to motivate nobles and free people, the motivation of the wider public can be achieved through fear and the use of force. This implies the need for different methods for different social classes in promoting moral behavior. In this context, Ibn Rushd recognizes the importance of authority and laws in maintaining moral obligations and social order. He states that some individuals constantly need authority and laws throughout their lives and points out the fundamental role these play in maintaining social order.

By applying Ibn Rushd's ideas to moral and political theories, this study aims to reveal how the good is constructed and how the state contributes to the development of individual and social moral virtues. In addition, it focuses on the morality of leaders, how society should organize the conditions necessary for it to internalize moral values, and how these processes

are integrated into the daily lives of individuals. In addition, according to him, it is determined how the government can promote justice, goodness and moral beliefs and how these values are positioned in society. This process is examined by taking into account the impact of external factors on personal moral development.

Keywords: Authority, Moral Perfection, State, Virtue

İNSAN GELİŞTİRME TEKNOLOJİLERİ, İNSAN DOĞASI VE ETİK SORUNLAR

İsmail KURT

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD, e-mail: ismailkurt718@gmail.com

Son yüzyılda gerçekleşen insan geliştirme teknolojilerindeki ilerlemeler ve bu ilerlemelerin ortaya çıkardığı sonuçların anlamlandırılmasına dair olan gereklilik, felsefenin görmezden gelemeyeceği meseleler haline gelmiştir. Gündelik yaşamımızda entegre olduğumuz teknolojiler günden güne alışkanlıklarımızla beraber algılarımızı dolayısıyla bizleri de değiştirip dönüştürmektedir. Sanal gerçeklik teknolojilerinden yapay zekâ teknolojilerine, robotik teknolojilerden biyoteknolojilere ve daha birçok alandaki gelişmelere kadar tüm bu hızlı ilerlemeler; varlığa, doğaya, insana, hayata bakışımızı etkilemekte ve geldikleri noktada birçok ahlaki soru ve sorunları beraberinde getirmektedir.

Önimplantasyon tanı ve görüntüleme teknikleriyle germ hattı mühendisliği, farklı canlılardan insana aktarılan genlerle meydana getirilmiş hibrit varlıklar, CRISPR tekniği, rejeneratif tıp olarak adlandırılan kök hücre araştırmaları ve neticesinde tasarlanmış harika bebekler, ebeveynsiz üretilen ve hastalıklara dayanıklı insanlar, yaşlanmama (anti-aging) ve uzun yaşam gibi daha birçok gelişmelere tanıklık ediyoruz ve edeceğiz. Dolayısıyla bu gelişmelerin ortaya çıkardığı yaşamın başlangıcı ve sonlanmasına dair endişeler, sorumluluk, irade kullanımı, morfolojik özgürlük, cinsiyetsizlik ya da üçüncü bir cinsiyet sorunu, siborg kimlik tartışmaları, doğmuş olmak yerine yapılmış olma sorunu, avantaj ve dezavantajlı konumlanma sorunları, insan onur ve haysiyetine dair tartışmalar, insan doğasının yeniden yorumlanması ve ahlaki değerlerin metafiziksel temellerinin korunmasına kadar birçok etik problemin tartışılması ve ahlaki değerlerin yeniden ele alınması son derece önemlidir. Klasik teknolojik ilerlemenin çok üzerine çıkan bu gelişmeler, mevcut doğal sınırları aşma imkânı oluşturduğundan insan doğasının neliğinin ve nasıllığının yeniden yorumlanma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

İnsan doğasına dair olan düşüncemiz onun doğasına müdahalenin sınırlarının nereye kadar olacağını da belirleyecektir. Modern yeni teknolojilerle insan doğasına dair özcü görüşlerin itibarı zedelenerek istatistiksel verilerden oluşan dataistik bir insan portföyü çizilmektedir. Böylelikle iradeden sorumluluğa birçok ahlaki değer yıkıma uğradığı düşünülmektedir. Geline bu aşamada değerleri temel alan ve bununla birlikte teknolojik gelişimle de uyumlu olabilecek ortak bir insan tasavvuru inşa edilebilir mi sorusuna cevap aranması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Geliştirme Teknolojileri, İnsan Doğası, Etik, Ahlaki Değerler.

HUMAN ENHANCEMENT TECHNOLOGIES, HUMAN NATURE AND ETHICAL ISSUES

The advances in human enhancement technologies that have taken place in the last century and the need to make sense of the results of these advances have become issues that philosophy cannot ignore. The technologies we integrate into our daily lives are changing and transforming our habits and our perceptions, day by day. All these rapid advances, from virtual reality technologies to artificial intelligence technologies, from robotic technologies to biotechnologies and developments in many other fields; They affect our perspective on existence, nature, people and life, and at this point they bring with them many moral questions and problems.

Germline engineering with pre-implantation diagnostic and imaging techniques, hybrid beings created with genes transferred from different living things to humans, CRISPR technique, stem cell research called regenerative medicine and as a result, wonderful babies designed, people produced without parents and resistant to diseases, anti-aging and long-term development. We are and will witness many more developments such as life. Therefore, concerns about the beginning and end of life raised by these developments, responsibility, use of will, morphological freedom, genderlessness or the problem

of a third gender, cyborg identity discussions, the problem of being made instead of being born, problems of advantageous and disadvantaged positioning, issues of human honor and dignity. It is extremely important to discuss many ethical problems and reconsider moral values, from the reinterpretation of human nature to the preservation of the metaphysical foundations of moral values. These developments, which go far beyond classical technological progress, reveal the need to reinterpret the what and how of human nature as they create the opportunity to exceed existing natural boundaries.

Our thought about human nature will also determine the limits of intervention in his nature. With modern new technologies, essentialist views on human nature are being discredited and a dataistic human portfolio consisting of statistical data is being drawn. Thus, it is thought that many moral values, from will to responsibility, have been destroyed. At this stage, it is necessary to seek an answer to the question of whether a common human vision that is based on values and compatible with technological development can be built.

Keywords: Human Enhancement Technologies, Human Nature, Ethics, Moral Values.

İSLÂM HUKUKUNDA ZARURETİN MİKTARI

Mehmet Sani ÜZER

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, e-mail: msaniuzer@gmail.com

İslâm dini evrensel bir özelliğe ve yapısı itibariyle kolaylıkla yaşanılabilir bir özelliğe sahiptir. Hükümlerinde kolaylık ilkesini her zaman göz önünde bulundurmıştır. Müslümanlar İslamiyet'i yaşarken coğrafi, ekonomik, kültürel gibi farklı sebeplerle çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bu zorlukları da İslam'ın temel ilkelerine zıt hareket etmeden aşmaya çalışmışlar ve bu sebeple de İslam'ın kolaylık yönünden faydalanma yollarını aramışlardır.

Tüm insanlar için geçerli olan bu zorluklardan biri de zaruret hâlidir. İslam dini zaruret hâlinde müntesiplerinin nasıl hareket edeceğini belirleyen bazı temel ölçütler koymuştur. Bu ölçütlerle ilgili çeşitli sınırlandırmalar getirmiştir. İslam hukukçuları da bu temel ölçütler ve sınırlandırmalarla ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır. Fakat insanların farklı şartlara sahip olmaları, belirleyici otoriteyi miktar ve sınır belirleme gibi hususlarda sıkıntıya sokmuştur. İnsanların istek ve ihtiyaçlarının son derece farklılaşp arttığı günümüzde bu sıkıntı daha çok hissedilmektedir.

Bu çalışmayı hazırlamaktaki amacımız zaruret hâlinde kalan bir kimseye tanınan kolaylığın miktarı, sınırı ve belirleyici otoritenin kimliğinin ortaya konulmasıdır. Devamında konuyla yakın ilgisi olan ruhsat, ikrah, meşru müdafaa, umum al-balva, ihtiyaç, "kolaylaştırma ilkesi" ve meşakkat kavramları hakkında kısa bilgiler verdikten sonra bunların zaruret hâliyle olan ilişkisini inceledik. İkinci bölümde zaruretin çeşitleri, miktarı ve hükmünü, dört Sünni mezhebin görüşleri çerçevesinde inceledik. Konuyla ilgili âyetler, hadisler ve İslâm hukukçularının görüşleri çerçevesinde sonuca ulaşmaya çalıştık.

Sonuç olarak zaruret hâlinin gerçekleşebilmesi için bazı şartların bulunması ve zaruret miktarıyla sınırlı kalması gerekir. Ancak her ne kadar zaruret hâli için bazı şartlar belirlense bile bu şartların derecesi ve kişiyi zarurettan kurtaracak miktar için en belirleyici etken zaruret hâline düşen kişinin kendisidir. Kişinin bizzat kendisinin, vicdani bir muhasebe yapıp, kendisini zarurettan kurtaracak miktarı tespit etmesi gerekir.

Anahtar kelimeler: İslâm Hukuku, Zaruretin Miktarı, İkrâh, Açlık, Tedavi

THE QUANTITY OF NECESSITY IN ISLAMIC LAW

The religion of Islam is a universal religion and has an easily livable feature due to its structure. This religion has always taken into consideration the principle of convenience in its provisions. Muslims face various difficulties while practicing Islam for different reasons such as geographical, economic and cultural. They tried to overcome these difficulties without acting contrary to the basic principles of Islam, and therefore they looked for ways to benefit from the easy aspects of Islam.

One of these difficulties, which is valid for all people, is the state of necessity. The religion of Islam has set some basic criteria that determine how its followers will act in case of necessity. It has introduced various limitations regarding these criteria. Islamic jurists also made statements about these basic criteria and limitations. However, the fact that people have different conditions has caused the determining authority to have difficulties in matters such as determining the amount and limit. This problem is felt more and more today, when people's demands and needs are extremely different and increasing.

Our aim in preparing this study is to reveal the amount and limit of the relief granted to a person in a state of necessity and the identity of the determining authority. In the first part of the study, we explained the definition, evidence and necessary conditions to determine the state of necessity. Afterwards, after giving brief information about the concepts of rukhsat, ikrah, al-difa' al-mashru (legitimate defense), umum al-balwa, need, principle of facilitation and meshaqqat (hardship),

which are closely related to the subject, we examined their relationship with the state of necessity. In the second part, we examined the types, amount and adjudgement of necessity within the framework of the views of four Sunni madhabs (sects). We tried to reach a conclusion within the framework of the relevant verses, hadiths and the opinions of Islamic jurists.

As a result, in order for the state of necessity to occur, certain conditions must be present and must be limited to the amount of necessity. However, although some conditions are determined for the state of necessity, the most determining factor for the degree of these conditions and the amount that will save the person from the necessity is the person himself who is in the state of necessity. The person himself must a search of his conscience and determine the amount that will save him from necessity.

Keywords: Islamic law, Amount of Necessity, İkraah (craving), Aunger, Treatment

ER-RASS'AYNÎ'NİN RUMÛZU'L-KUNÛZ FÎ TEFSİRİL-KİTÂBİL- 'AZÎZ ESERİNDE İSRÂİLİYÂT

Mehmet Şafi BİLİK

DİB., İlçe Müftüsü, e-mail: msbilik@gmail.com

Abdurrâzık b. Rızkullâh b. ebu Bekir b. Halef b. ebu'l-Heycâ er-Rass'aynî'nin (589/1193-661/1262) Rumûzu'l-Kunûz Fî Tefsîril-Kitâbil-'Azîz adlı tefsiri, klasik tefsir geleneğinin önemli eserlerinden biridir. er-Rass'aynî, eserini rivayet ve dirayet geleneğine bağlı kalarak telif etmiştir. Bu bildiride, müellifin eserinde tefsirin önemli problemlerinden biri olan israiliyat konusundaki yaklaşımı incelenecektir. İsrailiyat, Kur'an'ın tefsirinde kullanılan ve Yahudi, Hristiyan ve diğer yabancı kültür kaynaklarından aktarılan rivayetlerdir. Bu rivayetler, Kur'an kıssalarının anlaşılmasında ve yorumlanmasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, israiliyat rivayetlerinin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda uzun zamandır İslâm bilginleri arasında tartışmalar mevcuttur. er-Rass'aynî, Rumûzu'l-Kunûz adlı eserinde israiliyat rivayetlerinden yararlanmıştı. Müellif, bu rivayetleri değerlendirmede titiz davranmış bir kısım rivayetleri Kur'an'ın genel mesajına uygun olarak yorumlamış, bir kısım rivayetleri de herhangi bir yorum yapmadan aktarmaya çalışmıştır. Bu bildiride, er-Rass'aynî'nin israiliyat rivayetlerine yaklaşımı, eserdeki örnekler üzerinden incelenecektir. Bu inceleme sonucunda müellifin, israiliyat rivayetlerini nasıl değerlendirdiği ve bu rivayetleri Kur'an'a uygun olup olmadıkları ile ilgili değerlendirmeleri ortaya çıkarılacaktır. Bu bildirinin amacı, er-Rass'aynî'nin Rumûzu'l-Kunûz adlı eserinde israiliyat konusundaki yaklaşımını ortaya koymaktır. Bu inceleme, klasik tefsir geleneğinde israiliyat rivayetlerinin kullanımını konusunda önemli bilgiler sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: er-Rass'aynî, Rumûzu'l-Kunûz, Tefsir, İsrailiyat

THE ISRA'İLİYYAT IN THE WORK OF AL-RASS'AYNÎ, RUMÛZU'L-KUNÛZ FÎ TEFSİRİL-KİTÂBİL-'AZÎZ

Rumûzu'l-Kunûz Fî Tefsîril-Kitâbil-'Azîz by Abdurrazzaq b. Rizkullah b. Abi Bakr b. Khaleef b. Abi'l-Hayja' al-Rass'ani (589/1193-661/1262) is one of the important works of the classical tafsir tradition. Er-Rass'aynî composed his work by adhering to the traditions of riwayat and dirayah. This paper will examine the author's approach to the issue of israiliyat in his work, which is one of the important problems of tafsir. Israiliyat are narrations that are used in the interpretation of the Quran and that are transmitted from Jewish and Christian sources. These narrations have an important place in the understanding and interpretation of the Quranic stories. However, there is debate about the accuracy and reliability of israiliyat narrations. Er-Rass'aynî made use of israiliyat narrations in his work Rumûzu'l-Kunûz. The author was meticulous in evaluating these narrations and interpreted them in accordance with the general message of the Quran. This paper will examine er-Rass'aynî's approach to israiliyat narrations, based on examples from his work. As a result of this study, it will be revealed how the author evaluates the israiliyat narrations and whether these narrations are in accordance with the Quran. The purpose of this paper is to examine er-Rass'aynî's approach to israiliyat in his work Rumûzu'l-Kunûz. This study will provide important information on the use of israiliyat narrations in the classical tafsir tradition.

Keywords: er-Rass'aynî, Rumûzu'l-Kunûz, Tafsir, İsrailiyat

SAHÂBEDE KÜLLÎ KAİDELERİN HUKUK KAYNAĞI OLARAK YERİ VE ÖNEMİ

Mustafa ATLAN

Siirt Üniversitesi İslam Hukuku Anabilim Dalı, mustafaatlan@hotmail.com

Adnan MEMDUHOĞLU

Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, adnanmemduhoglu@siirt.edu.tr

Küllî kaideler, âyetler, hadisler ve ictihadî kaynaklardan çıkarılan ve İslâm hukukunun temel hukuk ilkelerini oluşturan önemli bir disiplindir. İslâm hukuku fıkıh, fıkıh usulü ve küllî kaideler olarak üç ana disiplin şeklinde varlığını sürdürmüştür. Bunlardan küllî kaideler, Râşid halifeler döneminde önemli bir yere sahiptir. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, halifelikleri döneminde fikhî meselelerin çözümünde önemli rol oynamış ve birçok küllî kaidenin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu yönüyle, fıkıh tarihi açısından fikhî kâidelerin, İslâm hukukuna kaynaklığı itibariyle sonraki dönemlere katkısının ortaya konulması hususu da önem arz etmektedir.

Konusu, içeriği, kendine has özellikleri ve kaynakları yönüyle orijinal bir yapısı olan küllî kaidelerin ilmî bir disiplin olarak gelişiminde sahâbenin sözleri ve ictihâd esasları merkezi bir rol oynamaktadır. Fetvâ vermede, yargı, yasama, yönetim ve siyaset ile ilgili farklı fikhî mesele ve problemlerde küllî kaideler, fikhî meselelerin çözümünde kullanılan genel ve kapsamlı ilkelere sahiptir. Bu ilkeler, geniş bir yelpazedeki fikhî konuya rehberlik etmektedir. İslâm hukukuna kaynaklık etmesi açısından sahâbenin söz, fiil ve uygulamaları, fıkıh tarihi içerisinde birçok alt disipline kaynaklık teşkil ettiği izahlanmaktadır. Râşid halifeler, kendi dönemlerinde toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için küllî kaideleri etkin bir şekilde kullanmışlardır. İşte bu çalışmada, Râşid halifelerin kendi döneminde toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, küllî kaidelerin kaynaklığı itibariyle nasıl çözümler ürettiği ve bu noktada hangi fikhî meselelere dair tutarlı bir hüküm vermelerine yönelik rehberlik ettikleri ve ne şekilde yöntemler geliştirdikleri üzerinde durulacaktır. Bu sayede fikhî meselelerin belirli bir sistem dahilinde çözümlenmesine kaynaklık eden küllî kaidelerin, sahâbenin ictihâdlarında nasıl bir rol oynadığı ortaya çıkarılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küllî kaideler, Sahâbe, İctihâd, Râşid halifeler, İslâm hukuku.

THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE UNIVERSAL RULES AS A SOURCE OF LAW AMONG THE SAHABAH

Universal rules are an important discipline that is derived from verses, hadiths, and ijthadic sources and constitute the basic legal principles of Islamic law. Islamic law has continued to exist in three main disciplines such as fiqh, usul al-fiqh and universal rules. Islamic law has continued to exist in three main disciplines such as fiqh, usul al-fiqh and universal rules. Among these, the universal rules have an important place in the period of the Rashid caliphs. Abu Bakr, Umar, Uthman and Ali played an important role in the resolution of jurisprudential issues during their caliphate and contributed to the development of many universal rules. In this respect, in terms of the history of fiqh, it is also very important to reveal the contribution of the fiqh rules to later periods as a source of Islamic law.

The sayings of the Sahabah and the principles of ijthâd play a central role in the development of the universal rules as a scientific discipline, which has an original structure in terms of its subject, content, unique features and sources. In different fiqh issues and problems related to fatwa issuance, judiciary, legislation, administration and politics, the universal principles are the general and comprehensive principles used to solve fiqh issues. These principles guide a wide range of fiqh issues. In terms of being the source of Islamic law, it is beyond explanation that the words, deeds and practices of the Sahabah constitute the source of many sub-disciplines within the history of fiqh. The Rashid caliphs effectively used the

universal rules to meet the needs of the society in their time. In this study, we will focus on how the Rashid Caliphs produced solutions in line with the needs of the society in their period, thanks to the source of universal rules, and at this point, which fiqh issues they guided to make a consistent adjudgment on and what methods they developed. In this way, it will be revealed what role the universal principles, which are the source of the solution of fiqh issues within a certain system, played in the ijtihād of the sahabah.

Keywords: Universal rules, Sahabah, Ijtihād, The rashid caliphs, Islamic law

ERKEN DÖNEM İBÂZÎ POLİTİK TEOLOJİ: ABDULLAH B. İBÂZ'IN ABDULMELİK B. MERVÂN'A YAZDIĞI MEKTUP

Metin YILDIZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kelam Ana Bilim Dalı, Van, Türkiye, e-mail: metinyildiz@yyu.edu.tr

İslâm düşünce tarihinde teşekkül eden ve hâlen müntesipleri bulunan İbâziyye, Abdullah b. İbâz'a (öl. 86?/705?) nispetle zikredilen Haricî bir ekoldür. Abdullah b. İbâz'ın yaşadığı dönem Emevîlerin hem siyasî hem de ilmî hareketliliğinin yoğun olduğu bir dönemdir. Emevîler devlet politikası olarak kendilerine muhalif olanları kovuşturdukları bir süreçte devlet tarafından yapılanların meşruiyet kazanabilmesi için politik tutum ve davranışların teolojik bir arka plana dayandırma uğraşları da olmuştur. Bu minvalde Hasan el-Basrî'den (öl. 110/728) kader meselesiyle ilgili bir yazı talep edilmiştir. Elimizde en erken kelâmî eserler arasında yer alan *Kader Risalesi* bu doğrultuda yazılmıştır. Abdullah b. İbâz'ın Hasan el-Basrî'den önce tarih sahnesinde yer alması onun halifeye yazdığı mektubunun Hasan el-Basrî'nin politik teoloji içerikli *Kader Risalesi*'nden kronolojik açıdan daha önemli bir hüviyete sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu yönüyle bu mektup erken dönem politik teoloji özelinde genel olarak kelâmî bir muhtevaya sahip olması açısından önemli bir kaynaktır. Bundan dolayı içeriksel analizi hak eden tarihî bir vesikadır. Biz de bu çalışmamızda Abdullah b. İbâz'ın bu otantik metni bağlamında erken dönem İbâzî politik teoloji değerlendirmesinde bulunmaya çalışacağız. Aynı şekilde çağdaş çalışmalarda İbâzîlerin Hariciliği meselesinde kendilerini Haricî olarak görmeyen son dönem İbâzîlerin politik teoloji görüşlerinin diğer Haricî fırkaların görüşleriyle benzerliklerinin tespiti açısından da bu çalışma önemlidir. Bu çalışmanın beraberinde başka çalışmaların yapılmasına vesile olmasını da umuyoruz. Çalışmamızda diğer Haricî ekollerin konuyla bağlantılı görüşlerini de mukayese ederek deskriptif ve analitik bir yöntem kullanacağız.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Abdullah b. İbâz, Politik Teoloji, Hilâfet, Mürtekib-i Kebîre.

EARLY İBÂDÎ POLITICAL THEOLOGY: A LETTER WRITTEN BY ABDULLAH B. İBÂD TO ABD AL-MALİK B. MARWÂN

İbâdiyya, which was formed in the history of Islamic thought and still has followers, is a Kharijite ecole mentioned in reference to Abdullah b. İbâd (d. 86?/705?). The period in which Abdullah b. İbâd lived was a period of both political and scientific activity of the Umayyads. During a period when the Umayyads were prosecuting those who opposed them as a state policy, there were also efforts to base political attitudes and behaviors on a theological background in order to legitimize the actions taken by the state. In this context, an article on the issue of destiny was requested from Hasan al-Basrî (d. 110/728). The Treatise of Destiny, which is among the earliest theological works we have, was written in this direction. Since Abdullah b. İbâd was on the stage of history before Hasan al-Basrî, we can say that his letter to the caliph has a chronologically more important identity than Hasan al-Basrî's Treatise of Destiny, which contains political theology. In this respect, this letter is an important source in terms of having a theological content in general, especially in the context of early political theology. Therefore, it is a historical credential that deserves contextual analysis. In this study, we will try to evaluate early İbâzî political theology in the context of this authentic text of Abdullah b. İbâd. Likewise, this study is also important in terms of determining the similarities between the political theology views of the late İbâdîs, who do not see themselves as Kharijites, and the views of other Kharijite sects on the issue of Kharijites of the İbâdîs in contemporary studies. We also hope that this study will lead to other studies to be carried out. In our study, we will use a descriptive and analytical method by comparing the views of other Kharijite ecoles on the subject.

Keywords: Kalâm, Abdullah b. İbâd, Political Theology, Caliphate, Murtakib al-Kabîra.

SEMAVÎ DİNLERDE KUTSAL DAĞ ANLAYIŞI VE KAFDAĞI

Hüseyin ZAMUR

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Huseyin.zamur@dicle.edu.tr

Dağlar, tarihin hemen hemen tüm dönemlerinde hayatın merkezinde var olmuş ve kutsallar arasında yerini almıştır.¹ Dağların insanlar tarafından kutsal kabul edilmesi sadece bunların bir kutsalın ikametgâhı olmasıyla değildir. Farklı inanışlarda farklı sebepler ile önemli bir yere sahip olan dağ kültü kimi kültürlerde dünyanın merkezi, kimilerinde tanrısal bir yer, kimilerinde ise vahiylerin indiği yerler olarak görülmüştür. Örneğin Hsieh Ling Yun, Han Shan gibi Çinli şairler, dağların tepelerinin bulutlar arasında kalmasından ötürü bunların cennete ulaştırdıklarını düşünmüşlerdir. Tanrının gökte olması veya onun yüksek bir yerde olması dağların kutsallığını beraberinde getirmiştir. Hatta kimi kültürlerde dağlar Tanrıların ikâmetgahı olarak görülmüştür.²

Diğer kültürlerde olduğu gibi semavî dinlerde de dağlar kutsallıklarını korumuştur. Nitekim Yahudiler Kudüs'ü tanrının şehri ve buradaki Sion Dağını da Tanrının ikametgâhı ve dağı olduğuna inanılmaktadır.³ Aynı şekilde Hz. Musâ'nın vahiy aldığı Sina Dağı'nın⁴ yanında Hermon, Taban, Karmel, Matsada ve Mitsba dağları da Yahudilerde kutsal Yahve'nin dağları olarak kabul edilmektedir. Hatta bu dinde Yahve bir dağ tanrısı olarak tasvir edilmektedir.⁵ Hristiyanlıkta da kutsal dağ kültü bulunmaktadır. Nitekim Hz. İsa'nın üzerinde dolaştığı ve çarmıha gerildiğine inanılan Zeytin dağı kutsal kabul edilmekte ve Hristiyanların ziyaret ettikleri yerlerin başında gelmektedir. Hatta bu dağın zirvesi olan Golgotha'nın manevi olarak yeryüzün sardığı düşünülmektedir.⁶

İslam dininde Allâh'ın mekândan münezzeh olduğuna inanıldığından dağların kutsallığı Allâh'ın mekânı olması ile ilgili değildir. Nitekim İslam kültüründe kutsal kabul edilen dağlar, kutsiyetini vahyin alındığı yerler olmasından veya ibadet mekanları olmasından almaktadır. Örneğin İslam dininde Kâbe dâhil Arafat ve diğer mekânlar kutsiyetlerini ibadetten almaktadırlar. Hz. Peygamberin Vahiy aldığı dağ olan Nûr dağı ve Sevr dağları da Müslümanlarca ziyaret yerleri olarak günümüze dek önemlerini korumuşlardır. Kur'ân-ı Kerîm'de dağlar daha çok yeryüzünü sağlamlaştıran ve Yüce Allâh'ın kudretinin tecelli ettiği yerler olarak görülmektedir.⁷

Kafdağı da büyük kültürlerde var olan kutsallıktan nasibini almış ancak bu dağ daha çok bilinmezliği ve ulaşılmazlığı temsil etmiştir. Özellikle Doğu ve Ortadoğu kültürlerinde bu dağ hakkında yaygın olan anlatılar İslam âlimleri tarafından da rağbet görmüş ve kutsal metinler bu anlatılar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Mitolojik anlatılara konu olan bu dağ Yahudi ve Hristiyan kültüründen çok İslam kültüründe rağbet görmüş ve bununla ilgili birçok anlatı aktarılmıştır.⁸

¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuji_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuji_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Emei_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Meru06.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Olimpos_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023

² Mustafa Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2013), 166.

³ Mezmurlar 2/6; 20/2; 76/2;133/3, Daniel 9/16.

⁴ Çıkış, 24/16-18.

⁵ Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", 170-171.

⁶ Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", 170-171.

⁷ Nebe' 78/7; Gâşiye 88/19.

⁸ Kürşat Demirci, "Kafdağı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/144; İbn Süleyman Mukatil, *Tefsîru Mukâtil* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2003), 2/599; 4/109,521; Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm en-Nisâbûrî Sa'lebî, *el-Keşfu ve'l-beyân* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2001), 9/92-93; Ebü'l-Fazl Reşîdüddin Ahmed b. Ebû Saîd Meybûdî, *Keşfü'l-esrâr ve 'uddetü'l-ibrâr* (Tahran: Emîr Kebîr, ts.), 9/374; Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm Semerkandî, *Tefsîru Ebi'l-Lays* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1993), 3/331-575.

Ancak Kafdağı yukarıda semavî dinlerde zikredilen dağ kültürünün ötesinde bir anlatıya sahiptir. Zira bu dağ bir mitos olarak karşımıza çıkmakta ve kimi zaman yeryüzünün merkezi şeklinde tasvir edilirken kimi zaman gökyüzünü taşıyan bir sütun kimi zaman da yeryüzündeki tüm kara parçasını çevreleyen bir dağ silsilesi veya tüm dağların kökleriyle kendisine bağlı olunan yüce bir dağ olarak tasvir edilmiştir. Bu dağ bazen de bilinmez ve her şeyin ötesini temsil etmiştir. Ancak İslam kültüründe aktarılan rivâyetler genellikle İsrâîlîyâttan sayılmış ve bu anlatıların doğru olmadığı belirtilmiştir.⁹

Anahtar Kelimeler: Semavî dinler, Kutsal Dağ, Kaf Dağı.

HOLY IN THE HOLY RELIGIONS MOUNTAIN UNDERSTANDING AND MOUNTAIN OF KAF

Mountains have been at the center of life in almost all periods of history and have taken their place among the sacred.¹⁰ The fact that mountains are considered sacred by people is not only because they are the residence of a holy person. The mountain cult, which has an important place in different beliefs for different reasons, has been seen as the center of the world in some cultures, a divine place in others, and a place where revelations descend in others. For example, Chinese poets such as Hsieh Ling Yun and Han Shan thought that because the tops of the mountains were in the clouds, they led to heaven. The fact that God is in the sky or that he is in a high place has led to the sanctity of mountains. In some cultures, mountains were even seen as the dwelling place of the gods.¹¹

As in other cultures, mountains have preserved their sacredness in celestial religions. As a matter of fact, Jews believe that Jerusalem is the city of God and Mount Sion is the residence and mountain of God.¹² Likewise, Mount Sinai,¹³ where the Prophet Moses received revelation, as well as Mount Hermon, Mount Taban, Mount Carmel, Mount Matsada and Mount Mitsba are recognized as the mountains of the holy Yahweh. In this religion, Yahweh is even depicted as a mountain god.¹⁴ Christianity also has a cult of sacred mountains. As a matter of fact, the Mount of Olives, on which Jesus Christ is believed to have walked and was crucified, is considered sacred and is one of the places that Christians visit. It is even thought that Golgotha, the summit of this mountain, spiritually surrounds the earth.¹⁵

In Islam, since it is believed that Allāh is the only One who is unlimited in space, the sanctity of the mountains is not related to the fact that they are the places of Allāh. As a matter of fact, mountains that are considered sacred in Islamic culture derive their sanctity from the fact that they are places where revelation is received or places of worship. For example, in Islam, Arafat and other places, including the Kaaba, derive their sanctity from worship. Mount Nûr, the mountain where the Prophet received revelation, and Mount Sevr have also maintained their importance as places of pilgrimage for Muslims until today. In the Holy Qur'an, mountains are mostly seen as places that stabilize the earth and where the power of God Almighty is manifested.¹⁶

Kafdağı has also had its share of the sacredness that exists in great cultures, but this mountain has mostly represented the unknown and inaccessibility. Especially in Eastern and Middle Eastern cultures, the narratives about this mountain were

⁹ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfî İbn Kesîr, *Tefsîrül-Kur'ânî'l-Azîm* (Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 7/369; Ebû Nasr Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî, *el-Bedu ve't-târih* (Mısır: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, ts.), 2/37; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd es-Semerkindî el-Mâtürîdî, *Te'vilâtu ehli's-Sünne* (Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 9/342.

¹⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuji_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuji_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Emei_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023; https://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Meru06.01.2023; https://tr.wikipedia.org/wiki/Olimpos_Da%C4%9F%C4%B106.01.2023

¹¹ Mustafa Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2013), 166.

¹² Mezmurlar 2/6; 20/2; 76/2; 133/3, Daniel 9/16.

¹³ Çıkış, 24/16-18.

¹⁴ Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", 170-171.

¹⁵ Baş, "Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü", 170-171.

¹⁶ Nebe' 78/7; Gâşiye 88/19.

also popular among Islamic scholars and sacred texts were tried to be explained through these narratives. This mountain, which is the subject of mythological narratives, has been more popular in Islamic culture than in Jewish and Christian culture, and many narratives about it have been transmitted.¹⁷

However, Kafdağı has a narrative beyond the mountain cult mentioned above in the Abrahamic religions. For this mountain appears as a mythos and is sometimes depicted as the center of the earth, sometimes as a pillar that carries the sky, sometimes as a mountain range that surrounds the entire landmass on earth, or as a lofty mountain to which all mountains are connected by their roots. This mountain has sometimes represented the unknown and beyond everything. However, the narratives transmitted in Islamic culture were generally considered to be Isrâ'îliyât, and it was stated that these narratives were not true.¹⁸

Keywords: Abrahamic religions, Holy Mountain, Mount Kaf.

KAYNAKÇA

Baş, Mustafa. “Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2013), 165-179.

Demirci, Kürşat. “Kafdağı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/144-145. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*. 9 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1999.

Makdisî, Ebû Nasr Mutahhar b. Tâhir el-. *el-Bedu ve't-târîh*. 6 Cilt. Mısır: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, ts.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd es-Semerkindî el-. *Te'vilâtu ehli's-Sünne*. 10 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 2005.

Meybûdî, Ebü'l-Fazl Reşîdüddin Ahmed b. Ebû Saîd. *Keşfü'l-esrâr ve 'uddetü'l-ibrâr*. 10 Cilt. Tahran: Emîr Kebîr, 5. Basım, ts.

Mukatîl, İbn Süleyman. *Tefsîru Mukâtil*. 5 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2003.

Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm en-Nîsâbü'rî. *el-Keşfu ve'l-beyân*. 10 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2001.

Semerkindî, Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm. *Tefsîru Ebi'l-Leys*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1993.

¹⁷ Kürşat Demirci, “Kafdağı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/144; İbn Süleyman Mukatîl, *Tefsîru Mukâtil* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2003), 2/599; 4/109,521; Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm en-Nîsâbü'rî Sa'lebî, *el-Keşfu ve'l-beyân* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2001), 9/92-93; Ebü'l-Fazl Reşîdüddin Ahmed b. Ebû Saîd Meybûdî, *Keşfü'l-esrâr ve 'uddetü'l-ibrâr* (Tahran: Emîr Kebîr, ts.), 9/374; Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm Semerkindî, *Tefsîru Ebi'l-Leys* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1993), 3/331-575.

¹⁸ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm* (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 7/369; Ebû Nasr Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî, *el-Bedu ve't-târîh* (Mısır: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, ts.), 2/37; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd es-Semerkindî el-Mâtürîdî, *Te'vilâtu ehli's-Sünne* (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 9/342.

MEV'İZA LİTERATÜRÜ BAĞLAMINDA HALİFE YUSUF TOPÇU VE TUHFETÜ'Z-ZÂKİRİN ADLI ESERİ¹

İsmail ATASOY

Diyanet İşleri Başkanlığı, Van İl Müftülüğü İl Vaizi, iatasoy440@gmail.com

Bayram KANARYA

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalı, bayramkanarya@hotmail.com

Hadis alanında yapılan çalışmaların bir kısmı, bazı eserlerin literatürdeki önem ve değerine yöneliktir. Bu çalışmalar yapılırken hem eserlerin müellifleri araştırılmakta hem de bu eserlerde yer alan hadislerin kaynak ve sıhhat dereceleri ortaya konulmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde söz konusu eserleri telif eden müelliflerin hadis ilmüne ehliyetleri ve katkıları tespit edilebilmekte ve ilgili eserin ilmi değeri de ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada Osmanlı'nın son yılları ile Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamış olan Halife Yusuf Topçu (ö. 1965) ve onun mev'iza literatürü bağlamında yazdığı Tuhfetü'z-Zâkirîn adlı eseri incelenmiştir.

Halife Yusuf Topçu'nun Tuhfetü'z-Zâkirîn adlı eseri, konularına göre telif edilen ve çok sayıda rivayeti ihtiva eden derleme bir vaaz eseridir. Eser, ilim ve ulemanın fazileti konusuyla başlayıp namaz, oruç, hac, zekât ve faiz gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Eserde 50 bab başlığı, 594 hadis, 6 İsrâîli rivâyet ile 21 âlimin sözü bulunmaktadır. Eserde yer alan hadislerin Arapça metinleri üstte, Arap alfabesi ile Kürtçe tercümesi ise alt kısımda yer almaktadır. Eser baştan sona incelendiği zaman çok sayıda rivayet metinlerinin yanı sıra hadis usulüne dair bazı bilgiler, menakib ve ulemaya ait bir takım sözlerin yer aldığı görülecektir.

Bu çalışmada Tuhfetü'z-Zâkirîn adlı eserin seçilmesinin nedeni, kaleme alındığı günden beri özellikle Doğu Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde vaaz ve nasihatlerde sıkça kullanılan bir eser olmasından kaynaklanmaktadır. Eserin yaygın olarak kullanılmasında, müellifinin yaşadığı dönemdeki şöhretinin yanı sıra meva'iz türünde bir muhtevaya sahip olması ve din görevlileri tarafından sıklıkla müracaat edilmesinin de payı bulunmaktadır. Hatırı sayılır bir şöhrete sahip olması nedeni ile söz konusu eserde yer alan rivayetlerin hadis ilmi açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Çalışmada öncelikle meva'iz literatürünün tarihsel gelişimi, hadisçilerin bu eserlerde yer alan rivayetlere yaklaşımları ve bu alanda yazılmış olan eserler hakkında malumat verilmiştir. Daha sonra müellif Halife Yusuf'un biyografisi hakkında bilgi verilmiş, Tuhfetü'z-Zâkirîn'in metodolojisi, içermiş olduğu bazı rivâyetlerin kaynak ve sıhhat dereceleri tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Hadis ilmi, Mev'iza, Tuhfetü'z-Zâkirîn.

CALIPH YUSUF TOPÇU AND HIS WORK NAMED TUHFAT AL-ZÂKİRİN IN THE CONTEXT OF SERMON LITERATURE ²

Some of the studies conducted in the field of hadith are focused on the importance and value of some works in literature. While carrying out these studies, the authors of the works are investigated and the sources and authenticity of the hadiths in these works are revealed. As a result of these studies, the competence and

¹ Bu çalışma 2022 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Hadis Bilim Dalında Doç. Dr. Bayram Kanarya Danışmanlığında "Halife Yusuf Topçu El-Bâyezidî ve Tuhfetü'z-Zâkirîn Adlı Eserinin Hadis İlmi Açısından Değerlendirilmesi" adlı Yüksek Lisans tezimizden çıkarılmıştır.

² This study was extracted from our Master's thesis titled "Evaluation of Caliph Yusuf Topçu Al-Bâyezidî and His Work Named Tuhfat al-Zâkirîn in Terms of Hadith Discipline" in 2022, at Van Yuzuncu Yil University Social Sciences Institute, Department of Islamic Studies Discipline of Hadith, under the consultancy of Assoc. Prof. Bayram Kanarya.

contributions of the authors who wrote the works in question to the discipline of hadith can be determined, and the scientific value of the relevant work is also revealed. In this study, Caliph Yusuf Topçu (d. 1965), who lived in the last years of the Ottoman Empire and the first years of the Republic, and his work *Tuhfat al-Zâkirîn*, written in the context of sermon literature, were examined.

Caliph Yusuf Topçu's work named *Tuhfat al-Zâkirîn* is a compiled sermon work that is compiled according to its subjects and contains many narrations. The work starts with the subject of knowledge and the virtue of scholars and covers many topics such as prayer, fasting, pilgrimage, zakat and interest. The work contains 50 chapter headings, 594 hadiths, 6 Israeli narrations and the words of 21 scholars. The Arabic texts of the hadiths in the work are at the top, and their Kurdish translations in the Arabic alphabet are at the bottom. When the work is examined from beginning to end, it will be seen that it contains many narration texts, as well as some information about the hadith method and some sayings of *manaqib* and scholars.

The reason why the work called *Tuhfat al-Zâkirîn* was chosen in this study is because it is a work that has been frequently used in sermons and advice, especially in various regions of Eastern Anatolia, since the day it was written. In addition to the fame of its author during his lifetime, the fact that it has a sermon type of content and is frequently referred to by religious officials also contribute to the widespread use of the work. Since it has a considerable reputation, it is important to evaluate the narrations in the work in question in terms of hadith discipline.

In the study, first of all, information is given about the historical development of sermon literature, the hadith scholars' approaches to the narrations in these works, and the works written in this field. Then, information was given about the biography of the author, Caliph Yusuf, and the methodology of *Tuhfat al-Zâkirîn* and the sources and authenticity of some of the narrations it contained were analyzed.

Keywords: Hadith, Sunnah, Hadith Discipline, Sermon, *Tuhfat al-Zâkirîn*.

FEDÂİLÜ'L-KUR'AN RİVAYETLERİNİN YORUMLANMASI -TEFSİR VE HADİS ŞERHLERİ BAĞLAMINDA-¹

Bayram KANARYA

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalı, bayramkanarya@hotmail.com

Fedâilu'l-Kur'an ile ilgili rivayetlerin hemen hemen her hadis musannefatında vârid olması, hem hadis hem de tefsir ile uğraşan alimlerin dikkatini çekmiştir. Alimlerin bu rivayetlere sıklıkla müracaat etmelerinde, söz konusu hadislerin İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an ile ilgili olmasının büyük payı bulunmaktadır. Bu rivayetlerin dirâyet boyutunu ve tarihi süreç içerisinde nasıl bir Kur'an anlayışı ve tasavvuruna kaynaklık ettiğini belirleyebilmek, söz konusu rivayetlerin kullanıldığı eserlere müracaat etmeyi de zorunlu kılmaktadır.

Fedâilü'l-Kur'an rivayetlerinin hangi perspektif, konjonktör ve zihni arka plandan hareketle yorumlandığını tespit etmek için tefsir ve hadis şerhlerini incelemek gerekmektedir. Zira Fedâilü'l-Kur'an rivayetlerinin yorum eşliğinde yer aldığı en temel malumat, bu zengin literatürde geçmektedir. Problematik olarak görülebilecek noktalardan biri, bu rivayetlerin tefsir disiplini ile ilgilenen müfessir ve hadis disiplini ile ilgilenen şârihler tarafından nasıl alınıp değerlendirildiği meselesidir. Böylelikle aynı rivayetlere her iki disiplinin yaklaşım tarzları, yorum parametreleri, neyi öncelikle, örtüşen ve ayrışan noktaları ortaya konulabilecektir. Neticede hem müfessir hem de şârih gözüyle bu rivayetlerin yorum, yöntem ve mekanizmaları tahlil edilebilecektir.

Çalışmada öncelikle Fedâilü'l-Kur'an kavramı ve bu kavramın teşekkül sürecine ilişkin bilgi verilmiştir. Daha sonra kronolojik takip esas alınmak suretiyle Taberî (ö. 310/922), Sa'lebî (ö. 427/1035), Vâhidî (ö. 468/1075), Zemahşerî (ö. 538/1143), Râzî (ö. 606/1209), Kurtubî (ö. 671/1272) ve Beydâvî (ö. 685/1286) tefsirlerindeki bazı Fedâilü'l-Kur'an rivayetlerinin yorumlarına temas edilmiştir. Akabinde hem orijinal veya tekrar yorumların olup olmadığını tespit etmek hem de tefsirlerde yer alan yorumlar ile mukayese etmek için İbn Battâl (ö.449/1057), Ebûbekir İbnü'l-Arabî (ö.543/1148), Nevevî (ö.676/1276), Kirmânî (ö.786/1384) ve İbn Hacer'in (ö.852/1448) şerhlerinde yer alan Fedâilü'l-Kur'an rivayetlerinin şerhleri tetkik edilmiştir. Yorumsal düzeyde aynı fonksiyonu icra etmelerine rağmen müfessir ve şârihlerin -ilgilendikleri disiplinlerin sekiyle- önemli derecede birbirinden ayrıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kur'an, Hadis, Fedâilü'l-Kur'an, Tefsir, Hadîs.

INTERPRETATION OF FADÂİL AL-QUR'AN NARRATIONS -IN THE CONTEXT OF TAFSİR AND HADİTH COMMENTARIES-²

The fact that the narrations about Fadail al-Qur'an are included in almost every hadith books has attracted the attention of scholars dealing with both hadith and tafsir. The fact that the hadiths in question are related to the Quran, the main source of Islam, plays a major role in why scholars frequently refer to these narrations. Being able to determine the interpretation dimension of these narrations and what kind of understanding and imagination of the Quran they have provided in the historical process requires consulting the works in which these narrations are used.

It is necessary to examine tafsir and hadith commentaries in order to determine from which perspective, conjuncture and mental background the Fadail al-Qur'an narrations are interpreted. Because the most basic informations, including the

¹ Bu çalışma 2016 yılında Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Mehmet Bilen danışmanlığında hazırlanan "Fedâilü'l-Kur'an Rivayetlerinin Sihhati ve Bu Rivayetlerin Oluşturduğu Kur'an Tasavvuru" adlı doktora tezimizden üretilmiştir.

² This study was produced from our doctoral thesis titled "The Authenticity of Fadâil al-Qur'an Narrations and the Quranic Imagination Created by These Narrations", which was prepared in 2016 at Dicle University Social Sciences Institute and under the supervision of Prof. Dr. Mehmet Bilen.

narratives of Fadâil al-Qur'an accompanied by comments are found in this rich literature. One of the points that can be seen as problematic is the issue of how these narrations are received and evaluated by commentators interested in the discipline of tafsir and commentators interested in the discipline of hadith. In this way, the approaches of both disciplines to the same narrations, their interpretation parameters, what they prioritize and their overlapping and diverging points will be revealed. As a result, the interpretations, methods and mechanisms of these narrations will be analyzed through the eyes of both the mufassirs and the şârihs.

In the study, first of all, information is given about the concept of Fadâil al-Qur'an and the formation process of this concept. Later, based on chronological follow-up, Taberî (d. 310/922), Tha'lebî (d. 427/1035), Wâhidî (d. 468/1075), Zemakhşerî (d. 538/1143), Râzî (d. 606). /1209), Qurtubî (d. 671/1272) and Beydâvî (d. 685/1286) interpretations of some Fadâil al-Qur'an narrations were touched upon. Subsequently, to determine whether there are original or re-interpretations and to compare them with the comments in the commentaries, Ibn Battal (d.449/1057), Ebûbekir İbn al-Arabî (d.543/1148), Nawawî (d.676/). 1276), Kirmânî (d.786/1384) and Ibn Hajar (d.852/1448) commentaries of the Fadâil al-Qur'an narrations were examined. It has been concluded that although they perform the same function at the interpretive level, mufassirs and şârihs differ significantly from each other - driven by the disciplines they are interested in.

Keywords: Quran, Hadith, Fadâil al-Qur'an, Tafsîr, Hadith.

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MANZUM BİR FALNAME

Zahir SÜSLÜ

Batman Üniversitesi, zahir.suslu@batman.edu.tr

Arapça bir kelime olan fal; çeşitli şeylere bakarak gelecekte olacaklar hakkında anlamlar çıkarma, gâipten haber verme anlamındadır. İslam öncesi Arap yaşayışında fal büyük değer taşımaktayken, İslamiyetle birlikte Kuran-ı Kerim’de ezlam (fal okları) ile hareket etmek yasaklanmıştır. Hz. Muhammed de yalnız hayrı gösteren işaretlere değer verip çevresindekilere de böyle davranmalarını tavsiye ederek bu tür belirtiler için fal sözünü kullanmıştır. Yine Hz. Muhammed’in “İslam’da teş’üm yoktur, en hayırlısı tefe’üldür.” buyruğu üzerine bu ruhsattan hareketle hayırlı alâmetler için fal tutmak, hayra yormak mubah görülmüş ve buna fâl-i hayr denilmiştir. Böylece, Hz. Ali’ye, Ca’fer-i Sadık’a, Şeyh Muhyiddin-i Arabî’ye izâfe edilen falnameler ortaya çıkmıştır. Ancak bu eserlerin onlara ait olması uzak bir ihtimal olup mânevî otoriteleri dolayısıyla kendilerine izâfe edildikleri söylenebilir.

Falnâmeler; tayre, ihtilac, kehanet, kitfe, kıyâfet, firâset, ırâfet ve ta’rîfât gibi bilinenleri yorumlayarak yeni bilgiler elde etme yollarını gösterenler ve kura esasına dayalı olarak ileride meydana gelecek olaylar hakkında fikir yürütme usullerini açıklayanlar şeklinde iki kısımda ele alınabilir. İlk kısımdaki fallardan firaser ve kıyafet falı İslam dinince zararsız görülen fallardır. Asıl falnâme türünü meydana getiren eserler kura esasına dayalı olarak ortaya çıkan fallardır.

Fal bakılmasında kullanılan metinlere göre falnâmeleri; Kuran, kura ve peygamber adlarına göre düzenlenenler olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür. Kuran falnamesi, harflerin yorumuna ve ayetlere dayalı olmak üzere iki çeşittir. Kura falnamesi, üzerinde rakam veya harfler bulunan bir nevi zar atılmasına dayalı faldır. Bütün bu falnâme türleri dışında başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere Mevlana Celaleddin-i Rûmî’nin Mesnevi’si ve Dîvân-ı Kebîr’i ile Sadî’nin Gülistân’ı, Hâfız, Yunus Emre, Niyâzî-i Mısırî’nin divanları da tefe’ül amacıyla kullanılmıştır.

Bildiriye konu olan ve müellifi bilinmeyen eser Kuran harflerinin yorumuna dayalı bir eserdir. Metin neşri yapılan nüsha, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş koleksiyonunda, 00260-002 numarada, “Manzûm Falnâme-i Kur’ân-ı Azîm” adıyla kayıtlıdır. Eser, 64b-75a yaprakları arasındadır. Nüshada eserin başlığı olmayıp, müellifi de belirsiz olan eser 188 beyittir.

Eser; elif, be, te, se, cim, çim, ha, hı, zel, sin, şın, sad, tı, zı, ayn, gayn, fe, kaf, kef, mim, nun, vav, he, lamelif, ye harflerinin yorumuna dayalı bir fal çeşididir.

Anahtar Kelimeler: Fal, Manzum, Kuran, Harf, Tefe’ül

A VERSE FALNAME WITH AN UNKNOWN AUTHOR

Fortune, an Arabic word; it means making sense of what will happen in the future by looking at various things and giving news from the unseen. While fortune telling was of great value in pre-Islamic Arab life, with Islam, acting with ezlam (fortune arrows) was prohibited in the Holy Quran. Hz. Muhammad also valued only the signs that showed goodness and advised those around him to do the same, and used the word fortune telling for such signs. Again Hz. Muhammad said, “There is jinx in Islam, the best thing is auspicious.” based on this command, it was deemed permissible to tell fortunes for auspicious signs and to interpret them as good, and this was called fortune-i hayr. Thus, Hz. Fortune telling attributed to Ali, Ca’fer-i Sadik and Sheikh Muhyiddin-i Arabî have emerged. However, it is unlikely that these works belong to them, and it can be said that they are attributed to them due to their spiritual authority.

Falnames; they can be divided into two parts: Those that show the ways of obtaining new information by interpreting the known ones such as tayre, ihtilac, prophecy, kitfe, kıyâfet, firâset, ırâfet and ta’rîfât, and those that explain the methods of reasoning about future events based on the basis of lottery. Among the fortune telling in the first part, firaser and clothing

fortune telling are considered harmless in Islam. The works that constitute the real type of fortune telling are fortune telling based on the basis of lottery.

According to the texts used in fortune telling, falnames are; it is possible to divide them into three groups: Quran, lottery and those organized according to the names of the prophets. There are two types of Quran fortune telling, based on the interpretation of letters and verses. Lottery fortune-telling is a fortune-telling based on throwing a kind of dice with numbers or letters on them. Apart from all these types of falnames, especially the Holy Quran, Mevlana Celaleddin-i Rûmî's Mesnevi and Dîvân-ı Kebîr, Sadî's Gülistân, Hâfız, Yunus Emre, Niyâzî-i Mısri's books. Divans were also used for loan purposes.

The work that is the subject of the report and whose author is unknown is a work based on the interpretation of the letters of the Quran. The copy with the text published is registered under the name "Verse Falnâme-i Kur'an-ı Azîm" in the Hacı Selim Ağa Library, Kemankeş collection, number 00260-002. The work is between pages 64b-75a. The work does not have a title in the copy and its author is unknown. It consists of 188 couplets.

Work; the letters elif, be, te, se, cim, çim, ha, hı, zel, sin, şın, sad, tı, zı, ayn, gayn, fe, kaf, kef, mim, nun, vav, he, lamelif, ye
It is a type of fortune telling based on interpretation.

Keywords: Fortune-Telling, Verse, Quran, Letter, Auspicious

FAZLÜ'L-İ'TİZÂL'DE KÂDÎ ABDÜLCEBBÂR'IN İ'TİKÂDÎ BAZI MESELELERE DAİR HADİS KULLANIMI

Abdulvasıf ERASLAN

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, abdulvasiferaslan@gmail.com

Fazlü'l-i'tizâl, Kâdî Abdülcebbâr'ın müntesibi olduğu Mu'tezile mezhebinin itikâda dair temel prensiplerinin özetlendiği, bazı mezheplerin görüşlerinin tenkit edildiği ve mezhebin ricâline yer verildiği temel eserlerdendir. Muhtasar nitelikte bir kitap olmasına rağmen inanca dair pek çok hadis rivayetine yer verilmiş olması dikkatleri çekmektedir. Mu'tezile mirasının en önemli hamili ve nakilcisi olan Kâdî Abdülcebbâr'ın bu eserinde yer alan rivayetlerin incelenmesi, çalışmamızın konusunu oluşturmuştur. Kâdî, bu eserde Mu'tezile'nin beş temel prensibini sırasıyla zikrettikten sonra muhaliflerinin görüşlerini tenkit edip konuyla alakalı rivayetlere yer vermiştir. Bunların bir kısmı kendi düşünce sistemiyle uyuşmayan ve muhalifleri tarafından istidlâlde bulunulan rivayetlerdir. Diğer bir kısmı da akli delilden ve Kur'ân ayetlerinden sonra kendi görüşlerini desteklemek üzere zikrettiği hadislerdir. Bunların kaynak dağılımları incelendiğinde Kütüb-i Sitte'nin yanı sıra meşhur hadis kaynaklarında yer almayan rivayetlerin de bulunduğu görülmektedir. Senedlerine yer verilmeyen bu rivayetler merfu, mevkuf veya maktu olabilmektedir. Kâdî, hadis rivayetlerine yer verirken bunların âhâd haber olduklarının ve inanç konularında temel kurucu delil olmadıklarının farkında olacaktır ki bunu defalarca dile getirmektedir. Kâdî, düşünce sistemiyle uyumlu olan rivayetleri görüşlerine destek olarak kullanırken; uyumlu olmayanlarının bir kısmını doğrudan reddetmiş; diğer bir kısmını da ("şayet sahîh olsa da" ifadesinden sonra) te'vil etmeye çalışmıştır. İstidlâl konusunda metotlarının kesin delillere uymak şeklinde açıklayan Kâdî, hâber-i vâhidin Kabul şartı olarak Kitab, Sünnet ve icmâ'a muhalefeti öne sürmüştür. Kâdî'nin *Fazlü'l-i'tizâl*'de pek çok âhâd habere yer vermiş olmasının sebebi kitaplarını okuyan kimselere; takip ettikleri metodun sünnete temessük olduğunu göstermek istemiş olmasıdır. Ayrıca bu eserde kendilerinin hadis karşıtı olmadıklarını ve ehl-i hadisten olduklarını dile getirmiştir. Kâdî bununla aynı zamanda ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ehlinden olduğunu da ifade etmeye çalışmıştır. Bu rivayetlere yer vermenin bir diğer sebebi de bunlarla ihticac edenlerin hata ettiklerini göstermek olmuştur.

Anahtar kelimeler: Hadis, Kâdî Abdülcebbâr, Âhâd Haber, *Fazlü'l-i'tizâl*.

USE OF HADITHS ON SOME İ'TİQÂDÎ ISSUES BY QÂDÎ ABD AL-JABBÂR IN FAZLÜ'L-İ'TİZÂL

Fazlü'l-i'tizâl is one of the basic works in which the basic principles of the Mu'tazila sect, to which Qâdî Abd al-Jabbâr was a follower, are summarized, the views of some sects are criticized, and the sect's merits are included. Although it is a concise Koran, it is noteworthy that it includes many hadith narrations about faith. The subject of our study is the examination of the narrations in this work of Qâdî Abd al-Jabbâr, the most important bearer and transmitter of the Mu'tazila heritage. In this work, after mentioning the five basic principles of Mu'tazila one by one, Qâdî criticized the views of his opponents and included narrations related to the subject. Some of these are narrations that are incompatible with his own system of thought and are inferred by his opponents. Another part is the hadiths he cited to support his views after rational evidence and verses of the Quran. When their source distribution is examined, it is seen that in addition to Kutub-i Sitte, there are also narrations that are not included in the famous hadith sources. These narrations, the sources of which are not included, may be deceased, deceased or deceased. While Qâdî includes hadith narrations, he will be aware that these are ahad news and are not fundamental foundational evidence on matters of faith, which he repeatedly expresses. While Qâdî uses narrations that are compatible with his system of thought as support for his views; directly rejected some of the incompatible ones; He also tried to interpret the other part (after the phrase "even if it is sahîh"). Qâdî, who

explained his methods regarding inference as complying with definitive evidence, put forward opposition to the Koran, Sunnah and ijma as the condition of acceptance of the news of unity. The reason why Qādī included many ancient news in *Fazlül-i tizâl* is for those who read his Koran; He wanted to show that the method they followed was in line with the Sunnah. He also stated in this work that they are not against hadith and that they are from the people of hadith. With this, Qādī also tried to express that he was from the people of Ahl al-Sunnah wal-Jamaah. Another reason for including these narrations is to show that those who followed them made mistakes.

Keywords: Hadith, Qādī Abd al-Jabbār, Âhâd khabar, Fazlül-i tizâl

BİR CERH SEBEBİ OLARAK SAHAFİLİK VE SAHAFİ OLMAKLA İTHAM EDİLEN RAVİLER

Fuat İSTEMİ

Batman Üniversitesi İslami İlimleri Fakültesi, E-mail: fuatistemi@hotmail.com

Hadislerin sahih olanlarını zayıf olanlarından ayırtmak amacıyla muhaddislerin geliştirmiş oldukları çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemlerden öne çıkanlar ve muhaddislerin özellikle üzerinde durduğu hususlar daha çok hadisi nakleden ravilerle alakalı olanlardır. Ravilerin ezberlemek yoluyla hadis nakletmek yerine ellerinde mevcut olan yazılı hadis belgelerinden hadis nakletmeleri, onların cerh edilme gerekçelerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Cerh ve Ta'dil ilminde "Sahafi" olarak terimleşmiş olan bu kavram, hadisleri ezberlemek suretiyle almak ve nakletmek yerine yazılı belgelerden hadis alan ve nakleden kimseler için bir kusur olarak kabul edilmiştir. Özellikle de hadis rivayet etme hususunda yeterince uzman olmayan kimselerin hadisleri şeyhlerden değil de sahifelerden alıp aktarmaları şeklinde vücut bulan bu durum çeşitli gerekçelerle tasvip edilmemiştir. Arapçanın yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanabilecek yazıyı doğru bir şekilde okuyamama ihtimali bu gerekçelerin başında gelmektedir. Bu durum, yazıda hatalar yapma olasılığını artırmaktadır. Dolayısıyla bu kişiler hata yaptıklarının farkında olmadan hadisleri rivayet edebilirlerdi. İşte bunun önüne geçmek için muhaddisler birtakım önlemler aldılar. Bu önlemlerin esas amacı ravileri yazılı malzemedan rivayet etmekten sakındırmak ve onları şifahi nakillerde bulunmaya sevk etmektir. Böylece muhaddisler bu gibi önlemlerle hadis rivayetindeki tahrif ve tashifleri minimize etmiş olacaktı. Bu amaçla öncelikle yaptıkları şey sahifelerden yapılacak rivayetlerde hata yapılacağına dikkat çekmektir. Çünkü yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Arap dilinin gelişmemiş olması hadis metinlerinde okuma ve anlama hatasını da beraberinde getirebilirdi. Bu amaçla şeyhten dinlemeksizin yalnızca kitaptan rivayet menedilmiş ve hadis rivayetinde "sema" ve "kıraat" metodlarının tercih edilmesi tavsiye edilmiştir. Böylece muhaddisler şeyhten icazet almadan sahifelerden nakillerde bulunan ravileri "Sahâfi" diye nitelendirerek onları cerhetmişler ve onların hadislerinin alınmaması tavsiyesinde bulunmuşlardır. Cerh ve Ta'dil kaynaklarımızda Sahafi olarak tavsif edilen ravilerin olduğunu görmekteyiz. Münekkit hadis alimlerimiz genellikle bu kişiler için "Sahafidir" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca hadis ilminin doğrudan şeyhlerden "sema veya kıraat" yoluyla alındığı zaman değerli olduğunu ama yazılmaya başlandıktan sonra artık ehil olmayan kimselerin de bu ilme yöneldiklerini ve bu kimselerin bu ilmin kıymetini düşürdüklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Sahafi, Cerh, Ta'dil

SAHAFISM AS A CAUSE OF IMPUGNMENT AND THE NARRATORS ACCUSED OF BEING SAHAFIS

There are various methods developed by hadith scholars in order to separate the authentic hadiths from the weak ones. The most prominent of these methods and the issues that hadith scholars have emphasized in particular are those related to the narrators who transmit the hadith. The fact that the narrators narrated hadith from the written hadith documents available to them, rather than by memorizing them, was accepted as one of the grounds for their criticism. In the science of Impugnment and Justification the term "Sahafi" has been accepted as a defect for those who received and transmitted hadiths from written documents instead of memorizing and transmitting them. In particular, this situation, in which people who are not specialized enough in narrating hadiths do not narrate hadiths from sheikhs but from the pages, is disapproved on various grounds. One of the main reasons for this is the possibility of not being able to read the writing correctly, which may be due to the insufficient development of Arabic. This increases the likelihood of making mistakes in writing. Therefore, these people could narrate hadiths without realizing that they had made a mistake. To prevent this, hadith scholars took some precautions. The main purpose of these measures was to discourage the

narrators from narrating from written material and to encourage them to rely on oral transmission. By taking such precautions, the hadith scholars would have minimized distortions and corruptions in the narration of hadith. To this end, the first thing they did was to draw attention to the fact that narrations from the pages would be erroneous. Since, as we have mentioned above, the undeveloped Arabic language could lead to reading and comprehension errors in hadith texts. For this purpose, narrating only from the book without listening to the sheikh was prohibited and it was recommended to prefer the “methods of hearing” and “reading/presentation” methods in hadith narration. Thus, the hadith scholars characterized the narrators who narrated from the Sahafis without the permission of the sheikh as “Sahafi” and recommended that their hadiths should not be taken. In our sources on impugment and justification, we see that there are narrators who are described as Sahafi. Our hadith critics generally used the term “Sahafi” for these people. They also stated that the science of hadith was valuable when it was received directly from the sheikhs through ““methods of hearing or reading/presentation”, but after it began to be written down, people who were no longer competent turned to this science and these people lowered its value.

Keywords: Hadith, Sunnah, Sahafi, Impugment, Justification.

SEBİLÜRREŞAD DERGİSİ'NDE TEK PARTİ TELAKKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Zafer GÜRBÜZ

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, e-mail: zafergurbuz06@gmail.com

İslamcılık, II. Dünya Savaşı'nın ardından "zamanın ruhu"nun sunduğu imkânlarla yeniden inkişaf etmiştir. Söz konusu dönemde İslamcılık, iddia, beklenti ve düşüncelerini gazete ve dergi gibi yayınlar aracılığıyla ortaya koymuştur. Bu yayınlardan biri de tarihsel araka planı bulunan Sebilürreşad'dır. Sebilürreşad dergisi, 1 Mayıs 1948 tarihinde iç ve dış siyasetin sağladığı imkanlarla yayın hayatına yeniden başlamıştır. Derginin yayımlanmaya başladığı ilk sayısından itibaren tek parti dönemi uygulamaları sertçe eleştirilmiştir. Yazarlar, sıkı bir muhalefet retorisiyle sistemin külliyen yozlaştığını iddia etmişlerdir. Bu muhayyilede, toplumsal ve siyasal dejenerasyonun sorumlusu ise tek parti dönemindeki uygulamalardır. Sebilürreşad'da, Cumhuriyet inkılaplarının din hürriyetini boğmak adına getirilen anti demokratik tutumlar olduğu tezi sıklıkla işlenmiş ve bu düşünceyle ilintili şekilde tek parti dönemi "27 senelik istibdat devri" olarak tanımlanmıştır. Zira cumhuriyetin kurulmasından sonra yürürlüğe giren reformlarla dini eğitimin engellenmesi, ezanın Türkçe okunmaya başlanması, cami olan Ayasofya'nın müzeye dönüştürülmesi, harf inkılabı ve dinde reform yapılmasına dair tartışmalar Sebilürreşad'da dinin kamusal alandan sökülmeye çalışıldığı bir "fetret dönemi" olarak algılanmıştır. İslamcıların perspektifinde tek parti dönemi her şeyin müsebbibi olarak "boş gösteren"dir. Özellikle Cumhuriyet'in kurucu felsefesinin Osmanlı-İslam kültürel mirasından kopuş arzusu içinde olmasına ve kültürel Batılılaşmacılık vurgusuna itiraz edilmiştir. Bu bağlamda, Sebilürreşad'da Kemalizm Batıcı bir travma, Cumhuriyet modernleşmesi ise Batı taklitçisi olarak görülmüş ve bu düşünce yazarlarca rağbet görmüştür. Tek parti dönemi "ilk günah" ve kurucu parti olan Cumhuriyet Halk Partisi de de dinsiz parti olarak telakki edilmiştir. Bu perspektifle erken Cumhuriyet dönemi uygulamaları yoğun bir şekilde eleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sebilürreşad, Tek Parti Dönemi, İslamcılık, II. Dünya Savaşı, Soğuk Savaş Dönemi.

A STUDY ON THE ONE-PARTY CONCEPT IN SEBİLÜRREŞAD MAGAZINE

After World War II, Islamism was re-developed with the opportunities offered by the 'spirit of the time'. In this period, Islamism put forward its claims, expectations and thoughts through publications such as newspapers and magazines. One of these publications was Sebilürreşad, which had a historical background. Sebilürreşad magazine restarted its publication on 1 May 1948 with the opportunities provided by domestic and foreign politics. From the very first issue, the practices of the one-party period were harshly criticised in the magazine. Through a strict opposition rhetoric, the authors claimed that the system was completely corrupt. According to this view, the one-party era practices were responsible for the social and political degeneration. According to the thesis frequently put forward in Sebilürreşad, the Republic introduced anti-democratic reforms in order to stifle freedom of religion. In relation to this idea, the one-party period was defined as '27-year period of oppression [istibdat]'. The reforms enacted after the establishment of the republic, such as the prevention of religious education, the introduction of the call to prayer in Turkish, the conversion of the mosque Hagia Sophia into a museum, the alphabet reform and the discussions on the reform of religion were perceived as a 'period of conquest' in which religion was tried to be removed from the public sphere. From the perspective of Islamists, the one-party period was the 'empty signifier' as the cause of everything. That the founding philosophy of the Republic aimed to break away from the Ottoman-Islamic cultural heritage and the emphasis on cultural Westernisation were particularly criticized. In this context, Kemalism was seen in Sebilürreşad as a Westernist trauma and Republican modernisation as a Western imitation, and this view was popular among the authors. The one-party period was regarded as

the 'original sin' and the founding party, the Republican People's Party, as the irreligious party. From this perspective, the practices of the early Republican period were heavily criticised.

Keywords: Sebilürreşad, One-Party Period, Islamism, World War II, Cold War Era.

SPİNOZA'NIN MUCİZE ELEŞTİRİSİ

Kibar GÜRBÜZ

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kibargurbuz06@gmail.com

Spinoza, klasik teistik anlayışın Tanrı'nın varlığını ve gücünü mucizeler üzerinden ispat etmesini sert bir şekilde eleştirir. Bu anlayışın aksine Tanrı'nın varlığının, esirgeyciliğinin veya kudretinin mucizeyle değil tabiatın değişmez ve sabit düzeni üzerinden daha iyi anlaşılabilirliğini savunur. Spinoza'ya göre, bir şeyin mucize olması için ne şekilde olursa olsun nedeninin gösterilip açıklanacak türden bir şey olması ve insanın kavrama yeteneğini aşması gerekir. Mucize olarak kabul edilen olaylar tabii nedenlerle açıklanabilir. Ona göre mucize bütünüyle felsefi bir konu olup akıl ile izahı mümkündür. Ancak O, konuya dair görüşlerini ifade etmek ya da temellendirmek amacıyla Kutsal Kitap'ta geçen örneklerden de istifade eder. Spinoza'ya göre, mucizeler üzerinden Tanrı'nın varlığı hakkında herhangi bir şey elde edemeyiz. Çünkü mucize sınırlı ve geçici bir olaydır. Spinoza, mucize kavramını sadece insanların kavrama yeteneğini aşan ya da aştığı sanılan bir olayı anlatmak için kullanır. Tabiat düzenini yok eden ve onun yasalarına aykırı bir durum olarak ele almaz. Çünkü bu anlamdaki bir mucize, Tanrı hakkında bize hiçbir bilgi vermediği gibi Tanrı hakkında sahip olduğumuz tabii bilgileri de siler ve bu konu hakkında bizi şüpheye sürükler. Spinoza'nın mucizeye dair yorumu O'nun Panteistik görüşünün bir uzantısı mahiyetindedir. Tanrı ve tabiat eş değer olduğu için tabiattaki her şey Tanrısal gücün kendisinden başka bir şey değildir. Tanrı'nın isteği ile tabiat yasaları eş değer olduğu için tabiatta sabit ve değişmez bir yasa vardır. Spinoza'ya göre, insanlar tarafından Tanrı'ya sürekli olarak mucizeler atfetmenin temel sebebi insanların Tanrı'yı antropomorfik (insan biçimci) bir şekilde düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Mucizeyi kabul edenler Tanrı'yı mutlak ve sonsuz güce sahip bir kral olarak tasavvur ederler. Tanrı sahip olduğu bu gücü de tabiata karşı/aykırı olaylar meydana getirerek göstermektedir. Spinoza'ya göre, sıradan insanlar ancak bu şekilde Tanrı'nın güç ve kudret sahibi olduğuna ikna olurlar. Kutsal Kitap'ta bu tarz yorumlara sebep olacak olayların yer almasının temel nedeni insanların hayranlık uyandıracak olaylara karşı olan ilgilerinden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spinoza, Mucize Eleştirisi, Kutsal Kitap, Tanrı, Tabiat.

SPINOZA'S CRITICISM OF MIRACLE

Spinoza harshly criticizes the classical theistic approach to prove the existence and power of God through miracles. Contrary to this understanding, he argues that God's existence, benevolence or power can be better understood through the unchangeable and fixed order of nature, not through miracles. According to Spinoza, for something to be a miracle, it must be something that can be explained in any way, and must exceed human comprehension. Events considered as miracles can be explained by natural reasons. According to him, the issue of miracles is a completely philosophical issue and can be explained with reason. However, he also uses examples from the Bible to express or justify his views on the subject. According to Spinoza, we cannot obtain anything about the existence of God. Because a miracle is a limited and temporary event. Spinoza uses the concept of miracle only to describe an event that exceeds or is thought to exceed people's ability to comprehend. It does not consider it as a situation that destroys the natural order and violates its laws. Because a miracle in this sense not only does not give us any information about God, but also erases the natural knowledge we have about God and makes us doubt about this issue. Spinoza's interpretation of the miracle is an extension of his Pantheistic view. Since God and nature are equivalent, everything in nature is nothing other than the divine power itself. Since God's will and the laws of nature are equivalent, there is a fixed and unchangeable law in nature. According to Spinoza, the main reason why people constantly attribute miracles to God is because people think of God in an anthropomorphic way. Those who accept miracles imagine God as a king with absolute and infinite power. God shows this power by creating events against/contrary to nature. According to Spinoza, only in this way can ordinary people be

convinced that God has power and might. The main reason why there are events that lead to such interpretations in the Bible is due to people's interest in admirable events.

Keywords: Spinoza, Criticism of Miracles, Holy Bible, God, Nature.

ŞARK MEDRESELERİNDE DİLBİLİM-TECVİD PARADOKSU

Lokman ŞAN

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, e-posta: sanlokman@hotmail.com

İslam'dan önce güçlü bir sözlü geleneğe sahip olan Arap dili, İslâm'ın gelmesiyle dil felsefesi ve grameri açısından hızlı bir ilerleyiş kaydetmiştir. Bu ilerleyişin temelinde şüphesiz Kur'ân gelmektedir. Kur'ân kelimelerinin yapısı, fonetiği ve anlamı bu durumu en azından Müslümanlar için zorunlu kılmıştır. Bundan dolayı da daha İslâm'ın ilk döneminde dil bilgisi ile ilgili kanıtlara rastlanmaktadır. Arap dili yazılı geleneğin öncüleri de bu şuurla hareket etmiş ve eserlerinde bu olgular üzerinde durmuştur. Daha sonraki süreçlerde kelime yapısı sarf ilmi, kelime anlamı ise lügat ilmi çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Kur'ân kelimelerinin anlamıyla alakalı olması bakımından bu iki unsur üzerinde durulmuş ve bunlar hızlı bir gelişme süreci içerisinde olmuştur. Ses bilimi anlamındaki harf ve kelimelerin fonetiği ise uygulama eksenli olması hasebiyle bunlara kıyasla daha az ilgi görmüş ve konunun bilimsel gelişimi geç dönemlere kadar uzamıştır. Kürt bölgelerinde bulunan medreseleri kastettiğimiz Nizamiye medreselerinin devamı hüviyetine sahip Şark Medreselerinde öncül dil bilginlerinin metodunun takip edildiğini görmekteyiz. Bu medreselerde de kelimenin yapısı ve anlamıyla ilgili ilimler ön plana çıkmış, kelimelerin fonetik yapısı ihmal edilmiştir. Halbuki bu iki olgunun birbirini tamamlayıcı olduğu ve biri olmadan diğerinin eksik olacağı bilinen bir gerçektir. Çalışmamızda öncül dil bilginlerinin büyük bir ehemmiyet verip eserlerinde ele aldığı kelimelerin fonetik yönlerinin, takipçilerinden Şark Medreseleri alimlerinin ihmal etmesi paradoksu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dilbilgisi, Tecvîd, Fonetik.

LINGUISTICS-TAJWID PARADOX IN THE EAST MADRASAHs

The Arabic language which had a strong verbal tradition before Islam, made speedy progress in terms of language philosophy and grammar with the arrival of Islam. The Qur'an undoubtedly played a fundamental role in this progress. The structure, phonetics and meaning of the words of the Qur'an make situation necessary for Muslims at least. Therefore the evidences about grammar is found in the first period of Islam. The pioneers of the Arabic language of written tradition also acted with this consciousness and emphasized these facts in their works. The word structure began to be discussed within science of sarf and word meaning within the science of lugat in later processes. These two elements have been emphasized as they are related to the meaning of the words of the Quran, and they have been in a rapid development process. The phonetics of letters and words in the sense of phonology has received less attention compared to these due to its application oriented and the scientific development of the subject has continued until late periods. We see that the method of the pioneer linguists was followed in the Eastern Madrasahs, which are the continuation of the Nizamiye madrasahs, by which we mean the madrasahs located in the Kurdish regions. In these madrasahs, sciences related to the structure and meaning of the word came to the fore, and the phonetic structure of the words was neglected. However, it is a known fact that these two phenomena are complementary to each other and one would be incomplete without the other. It will be discussed the paradox of the neglect of the phonetic aspects of the words, which were given great importance by the pioneer linguists and discussed in their works, by their followers, the scholars of Eastern Madrasahs in our study.

Keywords: Grammar, Tajwid, Phonetic.

YENİ ANAYASA TARTIŞMALARI IŞIĞINDA TÜRKİYE'DE VATANDAŞLIĞIN HUKUKİ VE SİYASİ ÇERÇEVESİ

Hüseyin Murat IŞIK

Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi, e-mail: isikhm@dicle.edu.tr

1982 Anayasası, 12 Eylül 1980 tarihinde yapılan askeri darbe sonrası, Milli Güvenlik Konseyi'nin (dönemin genel kurmay başkanı ile kara, deniz, hava ve jandarma genel komutanlarından oluşan askeri cunta) askeri kanadını, Danışma Meclisi'nin (Milli Güvenlik Konseyi tarafından atanan üyelerden oluşan) ise sivil kanadını oluşturduğu Kurucu Meclis tarafından hazırlanmış ve 7 Kasım 1982 tarihinde yapılan referandum (halkoylaması) sonrasında yürürlüğe girmiştir. 1982 Anayasası'nın üzerindeki tartışmalar, bugüne kadar tam ondokuz (19) defa ve yüzün (100) üzerinde maddesi değiştirilmişse de hep devam edegelmiştir. Çünkü askeri darbe ürünü olması dolayısıyla hak ve özgürlük eksenli değil devlet ve onun otoritesini esas alan bir anlayışa dayandığı temelindeki eleştiriler her daim varlığını korumuştur. Bu eleştiriler çerçevesinde, hak ve özgürlükleri esas alan bir anlayışla yeni bir anayasanın yapılması meselesi de Türkiye'nin hukuki ve siyasi gündeminde hep ilk sıralarda olmuştur.

Özellikle 31 Mart 2024 yerel seçimleri sonrasında iktidarın ciddi sayılabilecek oranda seçmen desteğini yitirmesinin ardından, yine yeni bir anayasanın yapılmasına dair tartışmaların başladığı gözlenmektedir. Bu minvalde yeni anayasa tartışmalarında neredeyse değişmez konu başlıklarından biri olan vatandaşlık meselesinin hukuki ve siyasi boyutları bu çalışmanın esasını oluşturmaktadır.

Türkiye'de vatandaşlık tartışmaları, Osmanlı Devleti döneminden beri yapılagelmektedir. Bireyin devlet karşısındaki hukuki statüsü, tüm klasik İslam Devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devletinde de İslam Hukuku çerçevesinde şekillenmiştir. İslam Hukuku kişinin sahip olduğu inanca göre statüsünü belirlemiş ve tabii olarak müslümanlar öncelikle hak sahibi kabul edilirken gayri müslimler ise cizye (can) ve haraç (mal) vergilerini vermek suretiyle zımmi (canı ve malı devletin zimmetinde olan kişi) statüsü kazanmışlardır. Osmanlı Devletindeki inanç eksenli hukuki statü, Millet Sistemi adıyla tanımlanmıştır. Günümüz anlamıyla vatandaşlık statüsü ilk kez 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile ifade edilmiştir. İlk Anayasa olan 1876 tarihli Kanun-i Esasi ise din, mezhep ve dil ayrımı yapmaksızın herkese Osmanlı demek suretiyle vatandaşlık tanımının hukuki sınırlarını çizmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise vatandaşlık, önce 1924 Anayasası, ardından 1961 Anayasası ve nihayet günümüzde 1982 Anayasasında da Türk kimliği ile eşdeğer tutulmak suretiyle tanımlanmıştır. Her ne kadar bu tanımlamanın etnik aidiyeti değil devletle birey arasındaki hukuki bağı ifade ettiği belirtilmişse de siyasi gelişmeler ve kimi hukuki düzenlemeler bunun tersini göstermektedir. Mevzubahis siyasi gelişmeler ve hukuki düzenlemeler bu çalışmada ayrıntılı bir biçimde ele alınıp irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Vatandaşlık, Hukuki Statü, Millet Sistemi, Yabancı (vatandaş olmayan).

LEGAL AND POLITICAL FRAMEWORK OF CITIZENSHIP IN TURKEY IN LIGHT OF NEW CONSTITUTION DEBATES

The 1982 Constitution was drafted by the Constituent Assembly formed after the military coup on September 12, 1980. The military wing of this assembly consisted of the National Security Council (comprising the then Chief of General Staff and the generals of the army, navy, air force, and gendarmerie), while the civilian wing was the Consultative Assembly (composed of members appointed by the National Security Council). It was enacted following a referendum held on November 7, 1982. Debates over the 1982 Constitution have continued to this day, despite it being amended nineteen (19) times and over one hundred (100) of its articles being changed. Because it is a product of a military

coup, criticisms have always persisted that it is not based on rights and freedoms but on a state-centric and authoritative approach. Within the framework of these criticisms, the issue of drafting a new constitution based on an understanding that prioritizes rights and freedoms has always been at the forefront of Turkey's legal and political agenda.

Particularly after the ruling party lost a significant amount of voter support following the local elections on March 31, 2024, it has been observed that discussions on drafting a new constitution have resumed. In this context, the legal and political dimensions of the issue of citizenship, which is almost always a constant topic in new constitution debates, form the basis of this study.

Citizenship debates in Turkey have been ongoing since the Ottoman Empire period. The legal status of the individual vis-à-vis the state, as in all classical Islamic states, was shaped within the framework of Islamic law in the Ottoman Empire. Islamic law determined an individual's status based on their faith, and naturally, Muslims were primarily recognized as having rights, while non-Muslims acquired the status of zimmi (persons whose lives and property are under the state's protection) by paying the jizya (poll tax) and kharaj (land tax). This faith-based legal status in the Ottoman Empire was defined as the Millet System. The concept of citizenship in its modern sense was first articulated in the 1869 Nationality Law (Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi). The first constitution, the 1876 Kanun-i Esasi, legally delineated the boundaries of citizenship by referring to everyone as Ottoman, regardless of religion, sect, or language.

In the Republican period, citizenship was defined in the 1924 Constitution, then in the 1961 Constitution, and finally in the current 1982 Constitution, by equating it with Turkish identity. Although it has been stated that this definition refers to the legal bond between the individual and the state rather than ethnic affiliation, political developments and certain legal regulations indicate otherwise. These political developments and legal regulations will be examined and analyzed in detail in this study.

Keywords: Constitution, Citizenship, Legal Status, Millet System, Foreigner (non-citizen).

LI SER BÊHÊZÎYA ZANYARÎYÊN XEBATÊN KURDÎ

Ramazan Çeçen (Remezan Alan)

Zanîngeha Mardin Artukluyê, Enstitûya Zimanên Zindî, Beşa Ziman û Çanda Kurdî, remalan7@gmail.com

Zanyarî ferq çêdike, vediguherîne, bi pêş dixê, mane dide kiryanan. Vê rewşê zor daye zanayan ku derbarê siruşt, şimûl, çavkanî û pêdiviyên wê de bi navê “epîstemolojî”yê zanistekê ava bikin. Zanyarî girîng e ji ber ku mirovan, civakan, welatan bihêz dike lêbelê ne di her dem an her şertê de. Ya rast zanyarî gava xwedîyê serwerî û otorîteyekê be, yanî xwedîyê qudretê be, hêza wê heye. Nexwe digel ewçend zanyarîyên curbecur, li ser rûyê warekî 200 salî kevintir (kurdolojî) ev bêhêzîya li ber destan çi ye? Bi rastî jî di tu demên dîrokê de li ser ziman, çand, edebîyat û erdnîgarî kurdî, têkilîyên kurdan bi gelên dî re, li ber destan ewçend enwaê çeşîd zanyarî tunebûn. Bi ser de jî kurd li gor duh, îro zêdetir xwedîyê wê fersendê ne ku derbarê xwe de “li ser xwe” û bi çavekî “hundurîn” xeber bidin. Qet nebe li gor oryantalîstên duh, zanayên derûcîran, akademîyên mêtîngerên xwedî-kursî, kurd îro li gelek deveran bûne xwedîyê dezgehên xwe. Ev rewş, zanyarîyên xebatên kurdî tîne ser zemînekî rasttir, maqûltir û rafînetir lê wan jî ewçend bihêz û çalak nake. Ji bo ku ew zanyarî bihêz bibin, wisa dixuye ji wan re gewdeyeka pragmatîk jî lazim e û divê nîqaşên xebatên kurdî êdî hêdî hêdî ber bi zemînekî wisa ve bên.

Bêjeyên Sereke: Zanyarî, Hêza Zanyarîyê, Xebatên Kurdî, Bêhêzîya Zanyarîyên Xebatên Kurdî.

ON THE WEAKNESS OF KNOWLEDGE IN KURDISH STUDIES

Knowledge makes a difference, transforms, develops and gives meaning to actions. This has prompted scholars to develop 'epistemology,' a field of study focused on comprehending the nature, origins, scope, and justifications of knowledge. Knowledge is important because it renders people, societies and countries strong but not always or under all circumstances. More precisely, if there is a 'centre of power', an authority that will direct the power of knowledge, I can talk about its power. Otherwise, where should we look for the weakness of all the knowledge produced in a field known as Kurdish Studies or Kurdology, which has a history of more than 200 years? Today, Kurds have more information on Kurdish language, history, literature, culture, geography, relations with other peoples, etc. than ever before. Moreover, Kurds seem to have the opportunity to speak about 'themselves' more 'from the inside' than yesterday. At least when the 'orientalists' of yesterday, the 'sages' of neighbouring peoples, and the 'academies and academics' of Turkish, Persian and Arab chairs are taken into account, Kurds today have their own academics. This has made the knowledge in Kurdish studies more accurate and refined, but it has not made it stronger. In order for this knowledge to become stronger, it must also take on a pragmatic body. It is long past time for the debates in Kurdish studies to shift to this ground.

Keywords: Kurds, Kurdish Studies, Knowledge, Weakness of Knowledge, Power of Knowledge.

KITABÊ GREVÎ DE KAREKTERAN RÊ NAMEDAYÎŞ û ANALÎZÊ CI

Îlyas AKMAN

Unîversîteya Mardin Artukluyî, Fakulteya Edebîyatî, Beşa Ziwan û Edebîyata Kurdî, Mêrdîn, Tirkîya, ilyasakman@artuklu.edu.tr,
Orcid: 0000-0003-2146-2100/Visiting Scholar, University of Massachusetts Amherst, Comparative Literature, USA,
iakman@umass.edu

Kitabê *Grevî* hetê Seyîdxan Kurijî ra nusîyayo û serra 2013î de çap bîyo. Gama ke wendoxî nê kitabî wanenî, nameyê karakteran balayê înan ancenî. Çunkî nuştox zaf hîkayeyan de eynî nameyan dano karakteran. Bi taybetî nê hîrê nameyî zaf hîkayeyan de xo rê ca veynenî: Filît, Laser, Hîşar. Nê hîrê nameyî nê hîkayeyan de estî: “Astarê Warê Ma”, “Horîyes”, “Grev”. Toy hîkayeyan de zî nê nameyan ra yan yew yan zî di hebî şuxulîyenî. Mîsale hîkayeyanê “Veyvê Çemî Muradî”, “Agêrayîş” û “Şitî Kilkorî” de nameyê Filîtî esto. Na rewşe yew realîte nawnena: Têqilîya nuştox û cografyayî. Nameyê Filîtî, bi taybetî verî, Çewlîg de zaf şuxulîyayêni û nuştoxê kitabî Seyîdxan Kurijî zî Çewlîg ra yo. Nameyê Filîtî metnanê folklorîkan de zî zaf vêreno û manayê ci felatîyayîş/xelasîyayîş o. Manayê Laserî Zazakî de awa ke zaf lez û bez herekîyena ya. Hîkayeyan de zî zaf rey karakterî ke nameyê înan Laser o inohewa têgeyrenî. Mîsale hîkayeya “Astarê Warê Ma” de Laser, wayîrê hêşê polîtîkî yo û wazeno şarê xo deko zereyê yew mucadeleyî. Manayê Hîşarî wayîrê hêşî bîyayîş o û hîkayeya “Astarê Warê Ma” de karaktero ke nameyê ey Hîşar o wayîrê hêşê polîtîkî yo û o zî wazeno şarê xo deko zereyê yew mucadeleyî. Kitabê *Grevî* de nameyê Yadîn/Yado zî muhîm o. No name zî Çewlîg de zaf şuxulîyeno. Hetta semedê toy Çewlîgijan yew nameyo muhîm o. Çunkî wextê hedîseyê Şêx Seîdî de Yadîn Mehmud Ebas yew fermanîdar o û o, Çewlîgij o. Ma na xebate de kitabê *Grevî* de karakteran rê namedayîş ser vîndenî û wazenî ke nê tesbîtan ser ra têqilîya nuştoxî û cografyayî binawnî.

Kilît Çekuyî: Edebîyatê Zazakî, Seyîdxan Kurijî, kitabê *Grevî*, têqilîya nuştox û cografyayî.

NAMING THE CHARACTERS IN THE BOOK CALLED GREV (STRIKE) AND ITS ANALYSIS

The book called *Grev (Strike)* was written by Seyîdxan Kurij and published in 2013. When readers read this book, the names of the characters attract their attention. Because the author gives the same names to his characters in many stories. Especially these three names are used in many stories: Filît, Laser, Hîşar. These three names are found in the following stories: “Astarê Warê Ma”, “Horîyes”, “Grev”. In some stories, one or two of these names are used. For instance, the name Filît is used in the stories named “Veyvê Çemî Muradî”, “Agêrayîş” and “Şitî Kilkorî”. This situation shows a reality: The relationship between the author and the geography in which he was born. The name Filît is used too much in Bingöl, especially in former times, and the author of the book, Seyîdxan Kurij, is from Bingöl. The name Filît is also used frequently in folkloric texts and the meaning of this name is salvation. The name Laser means fast flowing water in Zazaki. Characters named Laser behave this way in the stories. To illustrate, in the story “Astarê Warê Ma”, Laser is politically conscious and wants to involve his people in a struggle. The name Hîşar means to have consciousness, and in the story “Astarê Warê Ma” the character named Hîşar has political consciousness and he wants to involve his people in a struggle. The name Yadîn/Yado is also used in the book titled *Grev (Strike)* and this name is also used frequently in Bingöl. Even, this name is important for some Bingöl residents. Because Yadîn Mehmud Ebas was an important commander during the Sheikh Said rebellion and he was from Bingöl. In this study, we will analyze the issue of naming the characters in the book called *Grev (Strike)* and try to reveal the relationship between the author and geography in the light of the findings.

Keywords: Zaza Literature, Seyîdxan Kurijî, the book named *Grev (Strike)*, the relationship between author and geography.

XWENDINEKE NASNAMEYÎ LI SER DESTANA KELA DIMDIM

Hikmettin ATLI

Mardin Artuklu Üniversitesi, Yaşayan Diller Enstitüsü

Berhemên folklorî, bi taybetî jî vegotinên gelêrî di gelek astan de diguherin ku di van guherînan de diyardeyên mîna erdnîgarî, çand, ziman û dîn/bawerî xwedî bandor in. Ev diyardeyên hanê, di heman demê de di avabûna nasnameyên civakan de jî faktorên bingehîn in. Lewre berhemên folklorî di heman demê de di heqê nasnameya kolektîf a civakan de gelek agahiyan didin me. Destana Kela Dimdim an jî bi hin navên cuda wekî *Destana Xanê Çengzêrîn*, *Xanê Lepzêrîn*, destaneke girîng ya miletê Kurd e ku çavkanîya xwe ji bûyereke rastîn ya dîrokî digire. Digel ku di destanan de mijar bi giştî lehengî û evîn e jî bi vê mijarê ve girêdayî gelekî tema û nakokîyên civakî derdikevin pêş me ku em bi rêya analîza li ser wan dikarin bi awayekî dî li van vegotinên gelêrî binihêrin. Di Destana Kela Dimdim de sê nakokîyên bingehîn hene ku li gorî varyantên destanê, di wan de hin guherîn rû didin. Ev nakokî ev in: Nasnameya etnîk, nasnameya dînî û nasnameya eşîrî. Di hemî varyantên destanê de kêş zêde di van xalan de li gorî diyardeya dem û deverê di warê girîngîdayînê de hin guherîn rû didin. Di hin varyantan de em dibînin ku diyardeya etnîsîteyê li pêş hemî diyardeyên dî ye û konflikt li ser esasê dijberiya du nasnameyên etnîk; kurd û ecem, rû dide. Di varyantên bi vî rengî de dîsa diyardeyên eşîrî û dînî hene lê bi qandî diyardeya etnîsîteyê ne li pêş in. Di hin varyantan de em dibînin ku diyardeya dîn û baweriyê li pêş e û konflikt di navbera du baweriyên cuda de wekî sunî û şîe, rû dide. Dîsa di varyantên bi vî rengî de jî diyardeyên eşîr û etnîsîteyê hene lê li gorî diyardeya mezhebî gelek li paş mane. Di vê vekolînê de em ê li gorî van nakokîyên nasnameyî di navbera varyantên ji deverên cuda yên Destana Kela Dimdim de berawirdîyekê bikin.

Peyvên Sereke: folklor, nasname, destan, kela dimdim

AN IDENTITY READING ON KELA DIMDIM EPIC

Folkloric products, especially folk narratives, change on many levels, and these changes are influenced by phenomena such as geography, culture, language and religion/belief. These phenomena are also fundamental factors in the formation of community identities. Because folklore products also give us a lot of information about the collective identity of societies. The Epic of Kela Dimdim or by some different names such as the Epic of Xanê Çengzêrîn, Xanê Lepzêrîn, is an important epic of the Kurdish nation that takes its source from a real historical event. Although the theme in the epics is generally heroism and love, there are many themes and social conflicts related to this theme that we can look at these folk narratives in a different way through the analysis of them. There are three main contradictions in the Kela Dimdim Epic, which vary according to the epic's variants. These conflicts are: ethnic identity, religious identity and tribal identity. In all the variants of the epic, there are more or less changes in the importance of these points depending on the time and place. In some variants, we see that the phenomenon of ethnicity is ahead of all other phenomena and the conflict is based on the opposition of two ethnic identities; Kurds and Persians. In such variants, there is again the tribal and religious phenomenon, but they are not at the front. In some variants, we see that the phenomenon of religion and belief is in front and the conflict between two different beliefs, such as Sunni and Shia, occurs. Even in such variants, there are manifestations of tribe and ethnicity, but according to the phenomenon of belief they are left behind. In this review, we will make a comparison between the variants from different regions of the Kela Dimdim Epic according to these identity conflicts.

Keywords: Folklore, Identity, Epic, Kela Dimdim

VATIŞ, ŞİWARE Ū TARİX

Nurettin BELTEKİN

Unîversîteya Artuklu ya Mardîn, Fakulteya Edebîyatî, nbeltekin@yahoo.com

Şiwareyî yew tewirê folklor ê. Bi hewayê muzikalî şekil dane dej, derd ū xemanê şarî . No tewir miyanê heme kurdan de, bi taybetî kirdan de zî estê. Helbet tedeyîyê şiwareyan têna mesajê xemgin nîyê. Eynî wext de bi vatişê xemî vatox/e sey yew aktor beno/a mudaxilê biyayîşanê viyarteyan. Armancê na xebate yew berê fekkî yê şarî, “Şiwareya Mihê Qasû” bi perspektîfê xebata kulturî wekenetiş o. Şiwareya Mihê Qasû mintiqayê Siwan de dewa Aldun ra yew biyayîşê kiştîşî ser o ameya vatiş. Vatoxa şiwareyî dayê kişyaye/maqtulî ya. Şiware de biyayîş bi hewayê şiware de vato. Her çend xem ū dejê xo vato zî eynî wext de biyayîş newe ra viraşta. Semedo ke aya yew cînî ya a sey yew aktorî tarihî ya. Seke yeno zanayîş cînî tarîxê kurdan de sey aktorane nenê zanayîş labelê nê tewirî mojnênê ke ê bi vatiş vîranê merdiman neqîşnenê. Şiware de vatoxe sere ra heta peynîye biyayîş rêz kena. Heme gaman humarena ū her game de kiştoxî bi çekuyanê nêbaşan xirab kena, pesnê lajê xo dana. Goştarikerdoxî vatişan ra nêheqîya kiştoxî ū bêgunayîya kişayeye fam kenê. Semedo ke meqamê şiwareyî de vatiş bîyo hîna asan yena qebulkerdiş. Hîre varyantê na şiwareyî estê, heme zî yewbînan ra cîya yî. Coka her yew varyante de tedeyî, heq, nêheq ū unsurê bîn bedilyênê. Coka no zî mojneno ke vatiş yew mudaxale yo.

Çekûyê Kilitî: Materyalê Folklorî, Perspektîfê Xebata Kulturî, Tarîx

NARRATIVE, LAMENT AND HISTORY

Laments are one of the folklore genres. They musically shape the troubles, pain and sadness of the people. This type exists in all Kurds, especially Zazas. Of course, the content of laments is not just sad messages. At the same time, the narrator, like an actor, becomes the actor of past events and redefines the information about the past. The aim of this study is to analyze the Lament of Mihê Qasû, one of the oral folk works, from the perspective of cultural studies. the Lament of Mihê Qasû was sung about a murder incident that took place in the village of Aldun in the Siwan region. The narrator is the mother of the victim and the incident is told in a mourning atmosphere. Although the narrator expressed her grief and sadness, she also retold the event. As a woman, she has become an actor in history. As it is known, women are not seen as actors in history. But this genre shows that they manipulate people's minds with narrative. In the lament, the events are listed from beginning to end. All stages are counted and at each stage the murderer is described with negative expressions and her son is praised. The audience understands the injustice of the murderer and the innocence of the victim from the narrations. Since the narrative is in elegy form, acceptance of the claims becomes easier. There are three versions of this lament and all three are different from each other. In variants, just, unfair and other elements may also change. This shows that the narrative is an intervention.

Keywords: Material of Folklor, Perspective of Culturel Studies, History

PESINDAYÎNA HZ. PÊXEMBER DI DÎWANA MELA NÛRULLAHÊ GODIŞKÎ DA

Nesim SÖNMEZ

Zanîngeha Van Yüzüncü Yilê, Enstîtûya Zimanên Zindî, Beşa Ziman û Çanda Kurdî, ORCID: 0000-0002-6315-6075, E mail:
nesimsonmez@gmail.com

Di vê vekolînê da li ser pesindayîna Hz. Pêxember di helbestên ku di dîwana Mela Nûrullahê Godişkî da cih digirin da hatîye rawestandî. Bi armanca ku mirov di derheqê demajoya pêşdaçûyîna edebîyata Kurdî ya tekyayê da bibe xwedan qenaetek û asta pêşdaçûyîna wê tesbît bike ji aliyê edebî ve nirxandina wan helbestên ku di vê dîwanê da cih digirin û mijara wan pesindayîna Cenabê Pêxember e, gelek girîng e. Lewra Mela Nûrullahê Godişkî yek ji pêşengên Edebîyata Kurdî ya Klasîk a sedsala 20an e. Armanca vekolînê, tesbîtkirina helbestên Mela Nûrullah yê ku di dîwana wî da bi mijara pesindayîna Cenabê Pêxember cih digirin e û herweha nirxandina wan helbestan li gor pîvanên edebî ye. Di teblîxê da rêbaza teswîrkirina çawanîyê hatîye bikaranîn û çavkanîyên mijarê bi modela şopandina lîteratûrê hatîye berhevkirin. Yek ji encamên vekolînê ew e ku şairî, di helbestên xwe da bi hostatîyek asta wî gelek bilind, pesnê Hz. Pêxember daye û edebîyata Kurdî ya tekyayê gîhandîye qonaxek bi qîmet.

Peyvên Sereke: Edebîyata Tekyayê, Mela Nûrullahê Godişkî, Dîwan, Pesindayîna Hz. Pêxember, Qesîde.

PRAISE OF HZ. THE PROPHET PROVIDED IN THE COURT OF MELA NURULLAH GODISHKI

In this analysis, on the praise of Hazrat. The Prophet has been stopped in the poems that are included in the judgment of Mullah Nurullah Godishki. In order for people to have an opinion about the development period of the Kurdish literature of tekya and to determine its level of development, it is very important to evaluate the poems that are included in this court and their subject is praise of the Prophet from the literary point of view. Therefore, Mela Nurullah Godishki is one of the pioneers of Classical Kurdish Literature of the 20th century. The purpose of the analysis is to identify the poems of Mullah Nurullahi that are included in his judgment on the subject of praising the Prophet and also to evaluate those poems according to literary standards. In the report, the method of describing how has been used and the sources of the subject have been collected through the model of literature review. One of the results of the analysis is that Shairi, in his poems with a very high level of mastery, praised Hazrat. The Prophet has given and brought the Kurdish literature of Tekya to a valuable stage.

Keywords: Tekya Literature, Mela Nurullah Godishki, Diwan, Praise of Hazrat. The Prophet, The Prophet.

LI TİRKİYEYÊ ROLA ÇALAKÎYÊN HÎNKIRINA KURDÎ LI SER PARASTIN Û BERBELAVBÛNA KURDÎ

Şehmus Kurt

Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü, e-mail: sehmuskurt@artuklu.edu.tr

Li Tirkîyeyê çalakîyên hînkirina kurdî yên ku ji salên 1960î heta roja me li sazîyên cur bi cur hatine kirin, piştî salên 2000î awayekî fermî wergirtine û piştî salên 2010î jî li sazîyên dewletî hatine pêkanîn. Di wan çalakîyên hînkirinê de di destpêkê pirtûkên rêzimanê wekî çavkanîyên hînkirinê hatine bikaranîn. Piştî salên 2000î ji bo hînkirina kurdî materyal û pirtûkên ji hev cuda hatine amadekirin. Pirtûkên bi navên *Kurdîya Nûjen*, *Hînker*, *Mamoste*, *Kurdîzan* hin ji wan pirtûkan in ku di çalakîyên hînkirina kurdî de bi awayekî berbelav hatine bikaranîn. Çalakîyên hînkirina kurdî û wan materyalan kiriye ku kurdîya nivîskî bigehe standardekê, peyv û têgihên nû li zimanê rojanê û zimanê nivîskî zêde bibin û ew peyvên nû li nav gel berbelav bibin. Bi rêya wan materyal û çalakîyên hînkirinê, kurdî wekî zimanekî nivîskî hatiye pêş çavan, parastin û berbelavkirin. Di vê xebatê de li ser wan materyalên hînkirina zimanî hatiye rawestan yên ku di wan çalakîyên hînkirina kurdî de hatine bikaranîn. Bi em bi hûrgilî nêzîkî çalakîyên hînkirina kurdî bûne ku li hemberî polîtîkayên yekparêz û qedexeker ên dewletî, tevkarîyên giring kirine li ser parastin, pêşveçûn, berbelavbûna kurdî û veguhêzîya wê bo nîfşên nû.

Peyvên Sereke: Kurdî, Hînkirin Kurdî, Materyalên Hînkirina Kurdî, Parastina Kurdî, Berbelavîya Kurdî.

THE ROLE OF KURDISH TEACHING ACTIVITIES IN THE PRESERVATION AND DISSEMINATION OF THE KURDISH LANGUAGE IN TURKEY

Kurdish teaching activities in Turkey, which have been carried out from the 1960s until today, have been officially carried out in various institutions since the 2000s and in some state institutions since the 2010s. Initially, grammar books were used as teaching aids in these teaching activities. After the 2000s, various materials and books were prepared for teaching Kurdish. Kurdish textbooks titled *Kurdîya Nûjen*, *Hînker*, *Mamoste* and *Kurdîzan* are some of the books frequently used in Kurdish classes. Kurdish teaching activities and these materials have contributed to the Kurdish written language reaching a standard, to the emergence of new words and terms in everyday and written language, and to the spread of these new words among the people. These Kurdish teaching activities and materials have been identified as factors that preserve and popularize Kurdish as a written language. In this study, the language teaching materials used in these Kurdish teaching activities are emphasized. The Kurdish teaching activities that make a significant contribution to the protection, development, dissemination and transition of Kurdish to new generations against the monistic and prohibitionist state policies are analyzed in detail.

Keywords: Kurdish, Kurdish Teaching, Kurdish Teaching Materials, Kurdish Protection, Kurdish Dissemination.

ÎBRAHÎM EHMED: JÎYANEK DÎ NAVBERA SÎYASET Û EDEBÎYATÊ DA

Zülküf ERGÜN

Zanîngeha Mardin Artukluyê, Beşa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî, zxweshevi@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8784-5636

Îbrahîm Ehmed (1914-2000) di sîyaset û edebîyatê da kesayetîyekî rengîn e û yek ji ronakbîrên giring û karîger ên kurd ên sedsala 20ê ye. Di maweya Cenga Cîhanê ya Duyem da bi vekirina şaxa Komeleya JKyê li Silêmanîyê dest bi sîyasetê dike û bi kongreya 1951ê ya ya PDKyê dibe yek ji kesayetîyên giring ên sîyasetê kurdên Îraqê. Jîyana wî ya sîyasî bi têkoşîn û nakokîyên navxweyî tijî ye. Lewra pêşî di nav PDKyê da li dijî derebegan dikeve nav mîlmilaneyeke dijwar û paşê jî di sala 1964ê da li dijî Mela Mistefa Barzanî serkêşîya bereya muxalefetê dike. Ev tevger di 1966ê da dibe sedema şerekî navxweyî ku heta roja îro jî karîgerîya wî ya nerênî berdewam dibe. Bi vî awayî Îbrahîm Ehmed di dîroka sîyasî ya kurdên Îraqê da dibe kesekî dîyar ku alîgirên wî, wek pêşengekî giring behsa wî dikin û neyarên wî jî wek cehşekî wî wêne dikin. Herçend li ser rola wî ya sîyasî nakokî hebin jî ji alîyê edebî û çandî ve kesekî giring û karîger e. Lewra di maweya jîyana xwe da bi derxistina kovarên *Yadgarî Lawan* (1933), *Dîyarî Lawan* (1934), *Gelawêj* (1939-1949), *Kurdistan* (1961), *Çirîkey Kurdistanê* (1975-1985) muhra xwe li çapemenîya kurdî dixê. Herweha di qada edebî da du roman, çend çirok, helbest, nivîsarên rexneyî, bîyografî, gotar û hin nivîsarên wergêranê li dû xwe dihêle. Bi taybetî jî romana wî ya *Janî Gel* li Kurdistana Îraqê wek romana pêşî xwedî cihekî giring e. Armanca vê xebatê ew e ku di gel rola wî sîyasî xebatên çandî û edebî yên Îbrahîm Ehmedî bîn nasandin û nirxandin û di navbera rola wî ya sîyasî û çandî da berawirdîyek bê kirin. Bi vî awayî di dawîya vê xebatê da em digihîjin vê encamê ku rola wî ya çandî û edebî ji ya sîyasî giringtir û berhemdartir e.

Bêjeyên Şereke: Îbrahîm Ehmed, Sîyaset, Edebîyat, Çand, Weşangerî.

IBRAHIM AHMED: A LIFE BETWEEN POLITICS AND LITERATURE

Ibrahim Ahmed (1914-2000) had a colorful personality in politics and literature and was an important and influential Kurdish intellectual of the 20th century. Ahmed joined politics with the JK Association in Sulaymaniyah during the Second World War and became an important figure in Iraqi Kurdish politics with the KDP's congress in 1951. His political life is full of struggle and contradictions. Within the KDP, he first engaged in a bitter rivalry against the landlord and then, in 1964, he led the opposition against Mullah Mustafa Barzani. This movement led to the civil war in 1966, the negative impact of which continues to this day. Ibrahim Ahmed thus became a well-known figure in the political history of the Iraqi Kurds, regarded as an important leader by his supporters and portrayed as a traitor by his enemies. Although there is controversy over his political role, he was a significant and influential literary and cultural figure. During his lifetime, he left his mark on the Kurdish press with his magazines *Yadgarî Lawan* (1933), *Dîyarî Lawan* (1934), *Gelawêj* (1939-1949), *Kurdistan* (1961), *Çirîkey Kurdistan* (1975-1985). In the literary field, he left behind two novels, several short stories, poems and many criticism, biography, articles and translations. Especially his novel *Janî Gel* gains more importance as it is the first novel in Iraqi Kurdistan. This study aims to introduce and evaluate Ibrahim Ahmed's cultural and literary works in addition to his political role and to compare his political and cultural roles.

Keywords: Ibrahim Ahmed, Politics, Literature, Culture, Press.

18. YÜZYILIN SOSYAL HAREKETLİLİĞİNDE GÖÇ VE İSKAN: ERZURUM AHKÂM DEFTERLERİ ÖRNEĞİNDE

Hakan KAYA

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Tarih Bölümü, e-mail: hakankkaya99@gmail.com

Göç ve iskân meselesi Osmanlı'nın kuruluşundan son dönemlerine kadar önemini korumuştur. Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren doğuda artan nüfus baskısını batıya yönlendirerek devletin inkişafını olumlu yönde etkilemiştir. Ancak daha sonraki tarihi süreçte göç ve iskânın bazı temel problemleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Özellikle 17-18 yüzyıllarda Osmanlı devletinde meydana gelen değişim ve dönüşüm bu yüzyıllarda göç ve iskânı nasıl etkilediği meselesi üzerinde durularak genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Özelde ise Erzurum Ahkâm defterlerinden hareketle göç ve iskânın bu defterlere yansıma biçimlerine odaklanılmıştır. Çünkü Ahkâm defterleri, transit bir bölgede yer alan Erzurum ve bağlı sancaklardaki göç ve iskânı anlamak için önemli kaynaklar arasındadır. Çalışmada 9 adet Erzurum Ahkâm defteri tek tek taranarak göç ve iskân ile ilgili hükümler tespit edilmiştir. Tespit edilen hükümlerin öncelikli olarak transkripsiyonun yapılarak göç ve iskân bağlamında ele alınmıştır. Bununla birlikte dönem ile ilgili yapılan çalışmalar da dikkate alınarak analiz ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Erzurum Ahkâm defterlerine bakıldığında sosyal meselelere dair çok sayıda hüküm bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu hükümlerde gerek yerleşik reaya gerekse göçebe aşiretlerle ilgili çok sayıda bilgi bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle belirtilen yüzyılda sosyal hareketlilikte göç ve iskânın önemli bir mesele olduğu görülmektedir. Özellikle Osmanlı taşrasında meydana gelen değişim ve dönüşüm bu hareketlilik üzerindeki etkisi göze çarpmaktadır. Halep, Diyarbakir ve Mardin gibi yazları sıcak olan bölgelerden gelen aşiretler hayvanların otlak temini için ilkbahar ve yaz aylarında daha serin olan Bingöl, Erzurum, Bayezid, Aladağ gibi bölgelere gelmekteydi. Bu sosyal ve ekonomik hareketlilik yerleşik reaya için büyük bir problem oluşturduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu sosyal hareketlilikte aşiretler ile yerleşik reaya veya bölge halkı arasında dönem dönem çatışmalar yaşanmıştır. Yaylak dolayısıyla bölgeye göç eden aşiretler merkezi yönetim tarafından eski yurtları olan bölgelerde iskân etmeye çalışmış ancak bu göç ve iskân meselesinin uzun yıllar devam ettiğini ahkâm defterlerinde görmek mümkündür. Bu bağlamda iskân ve göç meselesinin Erzurum Ahkâm defterleri dikkate alınarak sosyal hareketlilik çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, İskân, Göç, Sosyal Hareketlilik, Aşiretler.

MIGRATION AND SETTLEMENT IN THE SOCIAL MOBILITY OF THE 18TH CENTURY: IN THE EXAMPLE OF ERZURUM AHKAM RECORDS

The issue of migration and settlement maintained its importance from the foundation of the Ottoman Empire to its last periods. Since its establishment, the Ottoman Empire has positively affected the development of the state by directing the increasing population pressure in the east to the west. However, it is seen that migration and settlement brought about some basic problems in the later historical process. A general framework has been tried to be drawn by focusing on the issue of how the change and transformation that took place in the Ottoman Empire, especially in the 17-18 centuries, affected migration and settlement in these centuries. In particular, it focuses on the reflection of migration and settlement in these registers, based on the Erzurum Ahkam registers. Because the Ahkam registers are among the important sources for understanding the migration and settlement in Erzurum and its affiliated sanjaks, which are located in a transit region. In the study, 9 Erzurum Ahkam registers were scanned one by one and the provisions regarding migration and settlement were determined. The identified provisions were primarily transcribed and discussed in

the context of migration and settlement. In addition, analysis and evaluations were made by taking into account the studies carried out during the period.

When we look at the Erzurum Ahkam registers, it is understood that there are many provisions regarding social issues. These provisions contain a lot of information about both settled tribes and nomadic tribes. Based on this information, it can be seen that migration and settlement are important issues in social mobility in the mentioned century. Especially the change and transformation that registers place in the Ottoman provinces is notable for its impact on this mobility. Tribes from regions with hot summers, such as Aleppo, Diyarbakir and Mardin, came to cooler regions such as Bingöl, Erzurum, Bayezid and Aladağ in spring and summer to provide pasture for their animals. It is understood that this social and economic mobility poses a major problem for the settled population. Because in this social mobility, conflicts have occurred from time to time between tribes and the settled tribes or local people. The tribes that migrated to the region due to the plateau tried to settle in the regions that were their old homelands by the central government, but it is possible to see in the judgment registers that this migration and settlement issue continued for many years. In this context, the issue of settlement and migration has been evaluated in detail within the framework of social mobility, taking into account the Erzurum Ahkam registers.

Keywords: Ottoman, Settlement, Migration, Social Mobility, Tribes.

ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK AMAÇ, MİSYON VE İŞLEV

Tuğba BATUHAN

Mardin Artuklu Üniversitesi, e-mail: tugbatuhan@artuklu.edu.tr

Zilan BALAMUR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Mardin Artuklu Üniversitesi), e-mail: balamurzilan@gmail.com

Bu bildirinin konusu, 1980'lerden sonraki Türkiye'de yeni liberal ekonomi yaklaşımlarıyla ivme kazanan küresel dünyanın da bir parçası haline gelen müzecilik tartışmaları ve özellikle 2000'li yıllardan sonra gündeme gelen çağdaş sanat müzeleridir. Bildiride çağdaş müzeciliğin daha çok amaç, misyon ve işlevleri üzerinde durulacaktır. Böylelikle, Türkiye'de 2000'lerin başında açılmaya başlayan çağdaş müzelerin geçirdiği sürece ışık tutmak amaçlanmıştır. Geçmiş ile bugün arasında köprü vazifesini gören bu vesileyle geçmişi bugünlere taşıyarak kültürel mirasın korunup toplanmasında ve saklanmasında önemli bir işlev gören kavramın adı müzeciliktir. Hayvanlar nasıl ki beslenme içgüdüleriyle yiyecek toplayıp biriktirmişlerse insanoglu da eski çağlardan beri kutsal olanı, az bulunanı, güzel ve farklı olanı toplamış bir araya getirmiştir. Çağdaş müzecilik anlayışında tarihi hafızayı yansıtan eserler çağa uygun sunum ve sergileme teknikleriyle izleyici üzerinde etkisini artırmış ve tüm müzecilik alanlarındaki hazinelerin toplumla buluşmasına imkan sunmuştur. Müzelerde yeni anlatım ve sunum yöntemleriyle kültürel zenginlik topluma sunulmuş ve bu nedenle de müzelere olan ilgi de artmaya başlamıştır. Temel amaç eserleri depolamak ve sergilemek değil, katılım ve eğitimidir. Müzelerdeki sergilemeler yada insanlara sunulanlar, toplumların emeklerinin, düşüncelerinin, hayata bakışlarının ve inançlarının kanıtlarını, dönemlerinin yaşam ve sanatını göstermektedir. Çağdaş müzelerle, tarihin anlaşılmasına, eski geleneklerin öğrenilmesine, zevk ve estetik beğenilerin gelişmesine ve doğal olarak eğitimin okul dışında da devam ettiği fikrinin benimsenmesine, sonuç olarak; halkın eğitimine yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Atasoy, 1999 : 17). Çağdaş müze, farklı perspektifleri bir araya getiren, öznel fikirlerin birbiriyle serbestçe tartışabildiği, yeni algılar, bilgi sistemleri ve deneyimler aracılığıyla izleyiciler arasında köprüler kuran ve farklı söylemleri zenginlik olarak kabul edip, yeniden yorumlamak için sergileyen bir yaratıcılık ortamını oluşturma misyonunu üstlenmiştir. Çağdaş müzenin bu misyonu, müzenin sergilediği nesnelere tanıtım amacıyla ziyaretçisiyle öğrenme odaklı yakın bir ilişki kuran bir diyalog merkezi olmayı, bu diyalog sürecinde bize kim olduğumuzu ve dünyada yerimizin ne olduğunu hatırlatan bir misyonu da üstlenmektedir (Davis, 2007:57; Bowe, 2009:14). Çağdaş Müzeleri işlevlerine göre türlere ayırmak en geleneksel yöntemdir. Koleksiyon, sergileme, bakım-onarım politikası, eğitim ve sunum bir müzenin türünü belirleyen bileşenlerden bazılarıdır (Harrison, 2005:39). ICOM'un 2005'te yayınladığı etik kodlar arasındaki "müzeler mevcut koleksiyonlarını toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetine sunan kurumlardır" maddesi çağdaş müzenin temel işlevini açıkça belirlemektedir (Code of Ethics for Museums, 2006).

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, Çağdaş Müzecilik, Amaç, Misyon, İşlev

MODERN MUSEOLOGY PURPOSE, MISSION AND FUNCTION

The subject of this paper is the museology debates that have become a part of the global world, which has gained momentum with the new liberal economic approaches in Turkey after the 1980s, and contemporary art museums, which have come to the fore especially after the 2000s. The paper will focus more on the purpose, mission and functions of contemporary museology. Thus, it is aimed to shed light on the process of contemporary museums that started to open in Turkey in the early 2000s. The name of the concept that acts as a bridge between the past and the present and thus plays an important role in preserving, collecting and preserving the cultural heritage by carrying the past to the present is museology. Just as animals collect and accumulate food with their feeding instinct, human beings have collected and brought together the sacred, the rare, the beautiful and the different since ancient times. In the contemporary

understanding of museology, works that reflect historical memory have increased their impact on the audience with contemporary presentation and exhibition techniques and have provided the opportunity for treasures in all museology fields to meet with the society. Cultural richness was presented to the society with new expression and presentation methods in museums, and therefore the interest in museums began to increase. The main purpose is participation and education, not storage and display of works. Exhibitions in museums or those presented to people are to show evidence of societies' efforts, thoughts, outlook on life and beliefs, and the life and art of their periods. With contemporary museums, it is possible to understand history, learn old traditions, develop taste and aesthetic tastes, and naturally adopt the idea that education continues outside of school. As a result; It is aimed to help the education of the public (Atasoy, 1999: 17). The contemporary museum has undertaken the mission of creating an environment of creativity that brings together different perspectives, where subjective ideas can freely discuss with each other, which builds bridges between audiences through new perceptions, knowledge systems and experiences, and which accepts different discourses as richness and exhibits them for reinterpretation. This mission of the contemporary museum is to be a dialogue center that establishes a close learning-oriented relationship with its visitors in order to promote the objects exhibited by the museum, and to remind us who we are and what our place is in the world in this dialogue process (Davis, 2007:57; Bowe, 2009:14).). The most traditional method is to divide Contemporary Museums into types according to their functions. Collection, exhibition, maintenance-repair policy, education and presentation are some of the components that determine the type of a museum (Harrison, 2005:39). Among the ethical codes published by ICOM in 2005, the article "museums are institutions that present their existing collections to the service of society and social development" clearly determines the basic function of the contemporary museum (Code of Ethics for Museums, 2006).

Keywords: Museology, Contemporary Museology, Purpose, Mission, Function

Kaynakça

- Özkasım H. (2013). Müzecilik ve Sergileme, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:2958.
- Yücel, E. (2006). "Müze". TDV İslam Ansiklopedisi, (32, 240-243). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Erhat, Azra. (2006). Mitoloji Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Artun, A. (2012). Sanat Müzeleri İve Modernlik, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Shaw, Wendy M.K (2004). Osmanlı Müzeciliği-Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi. İstanbul: Sanat Hayat.
- Ayaokur, A. (2014). Müzelerde Bilgi Yönetimi, Ankara. Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Burcaw G. E., (1997). Introduction to Museum Work. Amerikan Eyalet ve Yerel Tarih Derneği, Amerika: Altamira Basım,
- Gerçek, F. (1999). Türk Müzeciliği. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karabıyık, A. (2007). Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anabilim Dalı, Erzurum.
- Küçükhasköylü, N. (2013). Müzecilik ve Sergileme. Erol Altınsapan, Nurdan Küçükhasköylü (Ed), Dünyada Müzeciliğin Tarihsel Gelişimi. İçinde (23-47). Ankara: Anadolu Üniversitesi adına Saray Matbaacılık.
- Arseven, C. E. (1966). "Müze". Sanat Ansiklopedisi, (III, 1487). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Aytekin, O., Özbek, G. (2022). Gürcistan'ın Müzecilik Geleneği ile Türkiye Müzecilik Olgusu'nun Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi, Recai Karahan Armağanı Farklı Yaklaşımlarla İçinde (1-40). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Shaw, Wendy M.K (2004). Osmanlı Müzeciliği-Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi. İstanbul: Sanat Hayat.

HELENİSTİK ÇAĞ VE DİNLERE ETKİLERİ

Şeyhmus ÇETİNKAYA

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Mardin Artuklu Üniversitesi), e-mail: cetinkayaseyhmus@gmail.com,

Akif AKTO

Mardin Artuklu Üniversitesi, e-mail: akifdakto@gmail.com

Bu çalışma, Helenistik dönemin özelliklerini inceleyerek kendi döneminde ve sonraki dönemlerde dinlere olan etkilerini ortaya koymuştur. Bu çalışma hazırlanırken Helenistik çağ ve dinler ile alakalı yerli ve yabancı tarihsel veriler, kitaplar, makaleler ve bağımsız çalışmalardan yararlanılmıştır. Makalenin ana bulgularında Helenistik çağın dinlere etkileri dört ana din anlayışı üzerinden şekillenmiştir. Makalede Helenistik Çağ'ın paganizme, Hristiyanlığa, İslamiyet'e ve Yahudiliğe etkileri açıklanmıştır. Ayrıca makalede Makedon İmparatorluğu'nun genişlemesi ve Yunan kültürünün ve düşüncesinin yayılmasının bu dinler üzerindeki etkileri incelenmektedir. Helenistik dönem, doğu ve batı dinleri arasında etkileşimin arttığı bir zaman dilimi olarak bilinir. Helenistik dönemde, Helenistik Yahudilik ve Hristiyanlık gibi yeni dinlerin yükselişi, dinler arası etkileşimi daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu dönemde, Yunan felsefesi, sanatı ve dini düşünceleri Avrupa'nın dışında geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu yayılma esnasında yayıldığı bölgelerde yerel dinler üzerinde çeşitli etkiler doğurmuştur. Bu çalışma aynı zamanda, Helenistik dönemin birbirinden farklı dinler arasındaki etkileşimini anlamak için o çağı farklı açılardan incelemiştir. Öncelikle, Helenistik çağ detaylıca açıklanmış ve dönemin senkretik doğası vurgulanmıştır. Özellikle Yunan ve yerel dinler arasındaki etkileşimlerin örnekleri Helenistik Çağın Paganizme Etkisi kısmında sunulmuştur. Stoacılık ve Epikürcülük gibi felsefi okulların, geleneksel dini inançları sorgulayıp değiştirdiği belirtilmiştir. Ayrıca, antik Yunan dini gibi gizem kültürlerinin, yerel dinler üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. Son makale Helenistik dönemin dinler arası etkileşimini sonuç bölümünde kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Bu etkileşimin, dönemin dinî ve kültürel manzarası üzerindeki önemli etkilerini vurgulamıştır.

Anahtar kelimeler: Helenizm, Helenistik Çağ, Helenistik Dinler

HELLENISTIC AGE AND ITS EFFECT TO RELIGIONS

This article examines the characteristics of the Hellenistic period and reveals its effects on religions in its own period and in subsequent periods. While preparing this study, local and foreign historical data, books, articles and independent studies related to the Hellenistic age and religions were used. In the main findings of the article, the effects of the Hellenistic age on religions were shaped through four main religious understandings. In the article, the effects of the Hellenistic Age on paganism, Christianity, Islam and Judaism are explained in four main parts. Additionally, the article examines the effects of the expansion of the Macedonian Empire and the spread of Greek culture and thought on these religions. The Hellenistic period is known as a period of increased interaction between eastern and western religions. During the Hellenistic period, the rise of new religions such as Hellenistic Judaism and Christianity made interreligious interaction even more complex. During this period, Greek philosophy, art and religious ideas spread to a wide geography outside Europe. During this spread, it had various effects on local religions in the regions where it spread. This study examined the Hellenistic period from different perspectives in order to understand the interaction between different religions. First of all, the Hellenistic era is explained in detail and the syncretic nature of the period is emphasized. In particular, examples of interactions between Greek and local religions are presented in the Influence of the Hellenistic Age on Paganism section. It has been stated that philosophical schools such as Stoicism and Epicureanism question and change traditional religious beliefs. Additionally, the effects of mystery cults, such as the ancient Greek religion, on local religions are emphasized. The last article comprehensively discussed the interreligious interaction of the Hellenistic period in the conclusion. He emphasized the significant effects of this interaction on the religious and cultural landscape of the period.

Keywords: Hellenism, Hellenistic Age, Hellenistic Religions

İNGİLİZCE DERSİNDE ÇOKLU ZEKÂ KURAMININ ÖĞRENCİ MOTİVASYON VE BAŞARISINA ETKİSİ

İsa YILMAZ

Mardin Artuklu Üniversitesi (Lisansüstü Eğitim Enstitüsü), e-mail: isayilmaz.1397@gmail.com

Akif AKTO

Mardin Artuklu Üniversitesi, e-mail: akifdakto@gmail.com

Özellikle 20. yüzyıldan sonra teknolojinin de etkisiyle globalleşen ve sınırların çok çabuk ve kolay bir şekilde aşıldığı günümüzde insanlar birbirleriyle çok rahat iletişim kurmaya başlamış ve yabancı dile olan ihtiyaç artmıştır. Bu da özellikle dünyada en çok konuşulan yabancı dili olan İngilizceye duyulan ihtiyacı artırmıştır (Çelebi & Yıldız Narinalp, 2020). Artan bu ihtiyaca bağlı olarak günümüze kadar gelen süreçte İngilizce dil öğretimi alanında ortaya atılan birçok kuram ve yaklaşım vardır. Bu kuram ve yaklaşımlar kimi zaman öğrencinin bireysel yeteneklerini ortaya koymakta eksik kalmıştır (Aydın, 2014). Son dönemlerde eğitimde çokça kullanılan kuramlardan biri de Çoklu Zekâ Kuramıdır. Zekâ, farklı disiplinlerin bakış açılarına göre çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Eğitimciler genellikle öğrenme yeteneğine odaklanırken, biyologlar çevreye uyum yeteneğini vurgulamışlardır. Psikologlar zekâyı muhakeme yeteneği olarak ele alırken, bilgisayar bilimcileri onu bilgi işleme yeteneği olarak tanımlarlar. Geleneksel anlayış ise genellikle zekâyı IQ testleriyle ölçer ve insanları zeki veya zeki olmayan olarak kategorize eder. Ancak, günümüzde zekâ daha geniş bir bakış açısıyla ele alınıyor ve geliştirilebilir bir yetenek olarak görülüyor (Sivrikaya, 2010). Çoklu Zekâ Kuramı ise, insanların farklı alanlarda farklı zekâ türlerine sahip olduklarını ve zekâ kapasitelerinin eğitim ve deneyimle artırılabilirliğini öne sürmektedir. Bu kuram, insanların potansiyellerini daha fazla kullanmalarına olanak tanır ve zekânın esnek bir kavram olduğunu göstermek eğilimindedir (Sivrikaya, 2010). Bu noktada Çoklu Zekâ Kuramı bireysel farklılıkları göz önüne alarak eğitim verilmesi gerektiğini benimsemiş ve İngilizce öğretimi alanına farklı bir perspektif sunmuştur (Aydın, 2014). Çoklu Zekâ Kuramı felsefesi itibarıyla çok yeni değildir. İlk çağlardan itibaren Platon gibi düşünürler bireyin farklı alanlarda da başarılı olabileceğini ve eğitimin daha çok bireyin yetenekleri üzerine kurulması gerektiğini vurgulamış ve o dönemin eğitiminde söz sahibi olmuştur (Sivrikaya, 2010). Bu bağlamda Howard Gardner'ın 1993'de ortaya attığı Çoklu Zekâ Kuramı bir öğretmenin öğrencisini tanıyıp ona uygun ders planı ve materyal hazırlaması konusunda rehber niteliği taşımaktadır (Şad & Arıbaş, 2008). Bir İngilizce öğretmenin dersleri bu kurama göre dizayn edebilmesi için öncelikle bu kurama göre Zekâ alanlarının neler olduğunu bilmesi gerekir. Howard Gardner'a göre bir kişi yalnızca sözel ve sayısal zekaya bakılarak değil aynı zamanda; dilbilimsel zekâ (verbal/linguistic intelligence), Mantıksal/matematikselsel zekâ (Logical/mathematical intelligence), Uzamsal/görsel zekâ (Spatial/visual intelligence), Müziksel/ritmik zekâ (Musical intelligence), Bedensel/kinestetik zekâ (Bodily/kinesthetic intelligence), Kişilerarası/sosyal zekâ (Interpersonal intelligence), İçsel/öze dönük zekâ (Intrapersonal intelligence), Doğacı zekâ (Natural intelligence), Varoluşçu zekâ (Existential intelligence) olmak üzere 9 zekâ alanıyla bir bireyin daha nitelikli tanımlanabileceğini ortaya koymuştur (Aydın, 2014). Sivrikaya (2010), Aydın (2014), Şad & Arıbaş (2008), Çelebi & Yıldız Narinalp (2020)'e göre bu zekâ alanlarının var olduğunu kabul ederek hazırlanan İngilizce ders programlarının ve materyallerinin çocukların hem İngilizceye karşı olan güdülenmelerini hem de akademik başarılarını artırdığı yapılan çalışmalarla gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Zekâ Kuramı, İngilizce Öğretimi, Zekâ, Bireysel Farklılık

THE EFFECT OF MULTIPLE INTELLIGENCES THEORY ON STUDENT MOTIVATION AND ACHIEVEMENT IN ENGLISH COURSE

Especially after the 20th century, people have started to communicate with each other very easily and the need for a foreign language has increased. This has increased the need for English, which is the most widely spoken foreign language in the world (Çelebi & Yıldız Narinalp, 2020). Depending on this increasing need, there are many theories and approaches that have been put forward in the field of English language teaching in the process that has survived to the present day. These theories and approaches have sometimes been incomplete in revealing the individual abilities of the student (Aydın, 2014). One of the theories that has been used a lot in education recently is the Theory of Multiple Intelligences. Intelligence has been defined in various ways according to the perspectives of different disciplines. Educators often focus on the ability to learn, while biologists have emphasized the ability to adapt to the environment. Psychologists treat intelligence as the ability to reason, while computer scientists define it as the ability to process information. Traditional understanding, on the other hand, usually measures intelligence with IQ tests and categorizes people as intelligent or unintelligent. However, today, intelligence is considered from a broader perspective and is seen as a skill that can be developed (Sivrikaya, 2010). The Theory of Multiple Intelligences, on the other hand, suggests that people have different types of intelligence in different areas and that their intelligence capacities can be increased with education and experience. This theory allows people to use their potential more and tends to show that intelligence is a flexible concept (Sivrikaya, 2010). At this point, the Theory of Multiple Intelligences has adopted the need to provide education by considering individual differences and has offered a different perspective to the field of English language teaching (Aydın, 2014). The Theory of Multiple Intelligences is not very new in terms of its philosophy. From the early ages, thinkers such as Plato emphasized that the individual could be successful in different fields and that education should be based on the abilities of the individual and had a say in the education of that period (Sivrikaya, 2010). In this context, the Theory of Multiple Intelligences, which Howard Gardner put forward in 1993, is a guide for a teacher to get to know his student and prepare a lesson plan and materials suitable for him (Şad & Arıbaş, 2008). In order for an English teacher to design lessons according to this theory, he must first know what the areas of intelligence are according to this theory. According to Howard Gardner, a person is not only determined by verbal and numerical intelligence; Linguistic intelligence (verbal/linguistic intelligence), Logical/mathematical intelligence, Spatial/visual intelligence, Musical intelligence, Bodily/kinesthetic intelligence, Interpersonal/social intelligence, Intrapersonal intelligence, Natural intelligence, Existential intelligence. revealed that the individual can be defined more qualitatively (Aydın, 2014). According to Sivrikaya (2010), Aydın (2014), Şad & Arıbaş (2008), Çelebi & Yıldız Narinalp (2020), it has been observed by studies that English curriculum and materials prepared by accepting the existence of these intelligence areas increase both children's motivation towards English and their academic success.

Keywords: Theory of Multiple Intelligences, English Teaching, Intelligence, Individual Difference

Kaynakça

- Aydın, T. (2014). “Dil Eğitimi ve Oyun -Çoklu Zekâ Teorisi Işığında-“, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 14(1): 71-83
- Sivrikaya, A.H. (2010) “Eğitimde Çoklu Zeka Kuramı”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(45): 123-132
- Şad N. , Arıbaş S. (2008) “ İlköğretim İngilizce Öğretmenlerinin Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Materyal Ve Etkinlik Kullanma Düzeyleri (Malatya İli Örneği) ” , *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15): 169-187
- Çelebi M. , Narinalp N.Y. (2020) “Ortaokullarda İngilizce Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar” , *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 10(16-27): 4977-5005

NIETZSCHE VE EĞİTİM

Akif AKTO

Mardin Artuklu Üniversitesi, akifdakto@gmail.com

Eğitime yön verilirken farklı disiplinlerden, farklı seslerden faydalanılır. Bu makale pek çok konuda görüşü bulunan Avrupa'nın modern filozoflarından Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin eğitime bakış açısını tartışır. Eğitim üzerine görüşleri, Nietzsche hakkında günümüze kadar yürütülmüş çalışmalara bakıldığında belki de en az tartışılmış yönlerindedir. Nietzsche dönemini anlatırken dünyanın sevgisizlikte böyle bir boyuta ulaştığı hiç olmamış, eğitilmiş sınıflar yol gösterici bir ışık ya da sığınak olmaktan çıkmış aptallaşmışlardır. Akli temel alan bir eğitim kurulmalıydı bu sebeple öncelikli şart mucize beklemeye son vermek, bilime ters düşen bu mantık çerçevesinden uzaklaşma idi. Felsefe tarihinde görüşleri aykırı ve radikal olarak yorumlanan Nietzsche insanları geleceğe dair alacakları kararlara yönelik teşvik etmeyi kendine bir görev bilmiştir. Günümüz insanını yetersiz bulan filozof üstinsanı yaratmanın aracı olan kurtarıcı eğitimin karşısında duran mevcut ve olası tüm unsurları yok etmeye çalışmıştır. Nietzsche'ye göre eğitim sadece alanında uzmanların değil, yarını düşünen herkesin sorunudur. Bireyler mensubu oldukları toplumun yapı, ihtiyaç ve gayelerine uygun bir anlayışa göre yetiştirilirler. Eğitim, kültür etrafında şekillenir, insanların mutluluğa ulaşması ve sürüden ayrılıp kendilerini bulmalarında bir araç işlevi görür. Günümüz insanları ideal insana (üstinsan) giden yolda bir geçiş noktasıdır. Bu yolda acılar ile yoğrulur ve olgunlaşırlar. Öğretim kurumlarında modernleşme adı altında bozulmalar yaşanmaktadır. Çıkar kaygısı eğitimi amacından uzaklaştırmakta ve tahribata sebebiyet vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Felsefesi, Nietzsche ve Eğitim, Kültür ve Eğitim, Üstinsan

NIETZSCHE AND EDUCATION

Shaping education requires utilizing different disciplines and voices. This article discusses one of Europe's modern philosopher's who had an opinion on almost every subject, Friedrich Wilhelm Nietzsche's point of view to education. Nietzsche whose ideas were considered to be unusual and radical throughout the history of philosophy knew motivating people to make decisions about future as a responsibility. As Nietzsche describes his period, the world has never reached such a level of lovelessness, the educated classes have ceased to be a guiding light or shelter and have become stupid. An education based on reason had to be established, therefore the primary condition was to stop expecting miracles and move away from this framework of logic that is contrary to science. Nietzsche, whose views have been interpreted as contradictory and radical in the history of philosophy, considered it his duty to encourage people towards the decisions they would make for the future. The philosopher, who found today's man inadequate, tried to destroy all existing and possible elements that stand against the saving education that is the tool of creating the superman. Education is not an issue that concerns only educators but also anyone who cares about tomorrow. Individuals are raised according to their society's characteristics, needs and purposes. Education forms around culture and serves as an instrument to help people leave the herd and become oneselves. Today's human is a stop on way to the ideal human (overhuman). This journey tests and matures them. Under the roof of modernization, educational institutions are corrupted. Pursuit of interest causes damages and makes education to get away from its purpose.

Keywords: educational philosophy, Nietzsche and education, culture and education, overman

References

Allen, A. (2017). Awaiting Education: Friedrich Nietzsche on the future of our educational institutions. *Philosophical Inquiry in Education*, 24(3), 197-210.

- Akın, U., & Arslan, G. (2014). İdeoloji ve eğitim: devlet-eğitim ilişkisine farklı bir bakış. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 81-90.
- Aytaç, K. (2018). *Avrupa eğitim tarihi genel bir bakış* (7. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bakırcı, A. Z. (2015). *Türk düşünce dünyasında Nietzsche*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Merkezi (412256).
- Bayraktar, İ., Bayraktar, O., & Durukan, E. (2017). Dil felsefesi ve Türkçe eğitimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(4).
- Bingöl, Z. K. Nietzsche'deki üstinsan düşüncesinin fikir babası olarak "Kallikles". *Mavi Atlas*, 8(1), 44-56.
- Bircan, H. H. (2018). Eğitim ve felsefe-eğitimin doğal/insani, toplumsal ve felsefi temelleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 157-172.
- Botton, A. D. (2016). *Felsefenin tesellisi* (B. T. Altuğ Çev.) (14. Baskı). Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Çalık, T., & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çevikbaş, S. (2004). Nietzsche ve eğitim. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10).
- Çevikbaş, S. (2011). Nietzsche ve nihilizm tarihsel bir yazgı olarak nihilizm: Avrupa nihilizminin tarihi, kökeni ve egemen olma aşamaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 69-82.
- Cevizci, A. (2019). *Eğitim Felsefesi* (7. Baskı). İstanbul: Say Yayınları
- Dürre, M. (2020). Nietzsche'nin nihilizm söylemi. *Felsefe Arkivi*, (52), 83-96.
- Eriçok, R. E., Eriçok, R. E., Yılcı, V., & Yılcı, V. (2013). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1), 87-101.
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- İncir, N. (2013). Friedrich Nietzsche'nin insan, ahlak ve eğitim anlayışı. (Yüksek Lisans tezi). Yök Tez Merkezi (344622).
- Kabadayı, T. (2001). Nietzsche ve eğitim. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 180-184.
- Kakkori, L. (2016). Nietzschean education and Gelassenheit-education. *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*.
- Kaygısız, İ. (1997). Eğitim felsefesi ve Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri. *Eğitim ve Yaşam*, 8, 5-15.
- Kurt, İ. (2016). Eğitim felsefesinin mahiyeti, fonksiyonu ve geleceğine ilişkin bir inceleme. (Yüksek Lisans tezi). Yök Tez Merkezi (433845).
- Nietzsche, F. (2013). *Böyle söyledi Zerdüşt* (M. Tüzel, Çev.) (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2017). *İnsanca pek insanca*. İstanbul: Olympia Yayınları.
- Nietzsche, F. (2019a). *İyinin ve kötünün ötesinde* (M. Tüzel, Çev.) (5. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2019b). *Eğitimci Olarak Schopenhauer* (C. Atila, Çev.) (5. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Özkök, N. (2019). *Nietzsche'nin felsefesi ve siyaset kuramı* (Yüksek Lisans Tezi). MEF Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Öztürk, A. (2010). Nietzsche'nin Ardından.
- Roney, P. (2013). Aşkınlık ve yaşam: Nietzsche ve 'Tanrının Ölümü' üzerine (E. Şimşon Çev.). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (20), 305-322.
- Sharp, A. M. (1973). The teacher as liberator: an analysis of the philosophy of education of Friedrich Nietzsche. (Doktora Tezi). Doctoral Dissertations 1896- February 2014.
- Soysal, S. (2008). Güç istenci ve yorum. *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, 23, 126-136.
- Topakkaya, A., & Haluk, A. Ş. A. R. (2015). Etkin istenç bağlamında Nietzsche'nin tarih görüşü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 57-70.

Tuncel, G. (2004). Öğretmenlerin kendi eğitim felsefelerini inşa etmeleri üzerine. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10).

Uzunlar, Y. H. (2002) *Nietzsche'de yaşamın yasası ve tarih*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Merkezi (122923).

Warburton, N. (2015). *Felsefenin kısa tarihi* (G. Ateşoğlu, Çev.) (41. Baskı). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Weischedel, W., & Umran, S. (2014). *Felsefenin arka merdiveni* (S. Umran Çev.) (7. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.

Yüksel, U. S., & Ateş, A. E. (2019). Nietzsche ve realizm: Nietzsche'de güç istenci kavramı ve realist paradigma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 215-230.

POPÜLER İSLAMİ DERGİLERDE ANNELİK SÖYLEMİ: ŞEBNEM DERGİSİ ÖRNEĞİ

Adnan ÇETİN

Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0001-7554-2195. e-mail: adnancetin@artuklu.edu.tr

Şebnem Dergisi, üç ayda bir yayınlanan İslami-popüler bir kadın ve aile dergisidir. Derginin temel tartışma alanlarından biri anneliktir. Derginin 2002-2022 yılları arasında yayınlanan sayılarını taradığımızda yüz yirmi makalede doğrudan annelik konusunun tartışıldığını görmekteyiz. Bu çalışmada söz konusu bu makaleler söylem analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiş ve derginin annelik deneyimini nasıl anlamlandırıldığı ve nasıl sunduğu ile ilgili bazı bulgular elde edilmiştir. Annellekle ilgili literatür genellikle annelik biyolojik mi, kültürel mi soruları etrafında dönmektedir. Ataerkil annelik, doğal annelik ve yoğun annelik gibi yaklaşımlar anneliği kadının biyolojik yapısıyla ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşımlarda çocuk bakımı, çocuk yetiştirme vb. konulara kadınların biyolojik olarak daha yatkın oldukları ileri sürülmektedir. Feminist paradigma ise anneliğin biyolojik yönleri olmakla birlikte anneliğin büyük oranda kültürel bir inşa olduğunu vurgulamaktadır. Feminist düşünürlere göre biyolojik annelik söylemi erkek egemen toplumsal düzeni yeniden üreten bir ideolojidir. Çünkü bu söylem kadının ikincil konumunu kalıcılaştırmaktadır. Şebnem Dergisinde annellekle ilgili *fitrat* ve *kutsal* gibi iki tema ön plana çıkmaktadır. Anne olmak kadın olmakla özdeşleştirilmektedir. Başka bir deyişle anne olmanın kadının doğası ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Kutsallık temasında ise anne olmak kadını yücelten bir vasıf olarak sunulmaktadır. Kuran, Sünnet vb. dini kaynaklar referans gösterilerek anne olan, iyi çocuk yetiştiren kadınların ahirette mükâfatlandırılacağına dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak Şebnem Dergisi'nde dinsel bir annelik söyleminin olduğu ve doğal annelik söyleminin yeniden üretildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şebnem Dergisi, Annelik, Doğal Annelik Söylemi, Dinsel Annelik Söylemi.

THE MOTHERHOOD DISCOURSE IN POPULAR ISLAMIC MAGAZINES: THE EXAMPLE OF ŞEBNEM MAGAZINE

Şebnem Magazine is a popular Islamic women and family magazine published quarterly. One of the main discussion areas of the magazine is motherhood. When we scan the issues of the magazine published between 2002-2022, we see that the subject of motherhood is directly discussed in one hundred and twenty articles. In this study, these articles in question were analyzed using the discourse analysis technique and some findings were obtained regarding how the magazine makes sense of and presents the experience of motherhood. The literature on motherhood generally revolves around the questions of whether motherhood is biological or cultural. Approaches such as patriarchal motherhood, natural motherhood and intensive motherhood associate motherhood with the biological structure of women. In these approaches, it is argued that women are biologically more prone to issues such as child care, child rearing, etc. The feminist paradigm, on the other hand, emphasizes that motherhood has biological aspects, but is largely a cultural construction. According to feminist thinkers, the discourse of biological motherhood is an ideology that reproduces the male-dominated social order. Because this discourse perpetuates the secondary position of women. In Şebnem Magazine, two themes regarding motherhood, namely nature and the sacred, come to the fore. Being a mother is identified with being a woman. In other words, it is seen that being a mother is associated with the nature of women. In the theme of sacredness, being a mother is presented as a quality that glorifies women. Religious sources such as the Quran, Sunnah, etc. are cited to draw attention to the fact that women who become mothers and raise children well will be rewarded in the afterlife. As a result, it is seen that there is a religious discourse of motherhood in Şebnem Magazine and that the discourse of natural motherhood is reproduced.

Keywords: Şebnem Magazine, Motherhood, Natural Motherhood Discourse, Religious Motherhood Discourse.

SURİYELİ SIĞINMACILARIN COVID-19 SALGINI İLE BAŞ ETME DENEYİMLERİ: MARDİN ÖRNEĞİ

Adnan ÇETİN

Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0001-7554-2195. e-mail: adnancetin@artuklu.edu.tr

Bu çalışma Mardin'deki Suriyeli sığınmacıların Covid-19 salgını ile baş etme deneyimlerine odaklanmaktadır. Türkiye'nin güneydoğusunda ve Suriye sınırında yer alan Mardin, Suriye'deki çatışmalı süreç nedeniyle Suriye'den ayrılan sığınmacıların yoğun yaşadığı şehirlerden biridir. Toplam nüfusu 854.716 olan Mardin'de 88.986 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Dolayısıyla toplam Mardin nüfusunun % 10.6 Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacılar şehrin çeperlerinde bulunan ve kamusal hizmetlerin kısıtlı olduğu dezavantajlı mahallerde yaşamaktadırlar. Çoğunlukla eski, tek odalı, WC ve banyonun dışarda olduğu, ısıtma sisteminin bulunmadığı ve hijyen koşullarının yetersiz olduğu evlerde yaşamak durumundadırlar. Suriyeli sığınmacılar, inşaat, tarım, ev işleri, hizmet sektörü ve işportacılık gibi iş kollarında güvencesiz ve düşük ücretle çalışmaktadırlar/çalıştırılmaktadırlar. Yaşadıkları mekânlar ve çalıştıkları iş kolları göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli sığınmacıların birçok yönden şehrin en zayıf, en kırılabilir ve en dezavantajlı sosyal kategorisine denk geldiği görülmektedir. Türkiye'de 2020 yılının ilk aylarında başlayan covid-19 salgını süreci Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarını daha da kötüleştirmiştir. Salgın öncesinde genellikle gündelik işlerde çalışan sığınmacılar salgın sürecinde uygulanan sokağa çıkma yasakları, seyahat engelleri, kafe ve restoran gibi mekânların kapatılmasıyla ellerindeki işleri de kaybetmişlerdir. Salgın koşullarında ekonomik açıdan daha da korunmasız kalan sığınmacılar, tavsiye edilen maske, hijyen ve beslenme gibi önlemleri hayata geçirecek araçlara ulaşmada güçlük yaşamışlardır. Tek göz evde birkaç sığınmacı ailenin birlikte yaşamak zorunda olması hastalığın sığınmacılar arasında daha hızlı yayılmasına neden olmuştur. Bu çalışma Suriyeli sığınmacıların covid-19 salgını sürecini nasıl deneyimledikleri ve hastalıkla baş etme olanaklarının diğer toplumsal kategorilerden nasıl farklılaştığını keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Covid-19 Salgını, Deneyim, Mardin.

THE SYRIAN REFUGEES' EXPERIENCES OF COPING WITH THE COVID-19 PANDEMIC: MARDIN CASE

This study focuses on the experiences of Syrian refugees in Mardin in coping with the Covid-19 pandemic. Mardin, located in southeastern Turkey on the border with Syria, is one of the cities where refugees who left Syria due to the conflict in Syria live in large numbers. With a total population of 854,716, 88,986 Syrian refugees live in Mardin. Therefore, Syrian refugees constitute 10.6% of the total Mardin population. Syrian refugees live in disadvantaged neighborhoods on the outskirts of the city where public services are limited. They mostly live in old, one-room houses with WC and bathroom outside, no heating system and inadequate hygiene conditions. Syrian refugees work/are employed in precarious and low-paid jobs in construction, agriculture, domestic work, service sector and peddling. Considering the places where they live and the lines of work they work, it is seen that Syrian refugees in many ways correspond to the weakest, most vulnerable and most disadvantaged social category of the city. The covid-19 pandemic in Turkey, which started in the first months of 2020, has worsened the living conditions of Syrian refugees. Refugees, who usually worked in daily jobs before the pandemic, lost their jobs due to curfews, travel restrictions, and closure of places such as cafes and restaurants during the pandemic. Refugees, who were even more economically vulnerable under pandemic conditions, had difficulties in accessing the means to implement recommended measures such as masks, hygiene and nutrition. The fact that several asylum-seeker families had to live together in a single house caused the disease to spread faster among refugees.

This study aims to explore how Syrian refugees experience the covid-19 pandemic and how their coping options differ from other social categories.

Keywords: Migration, Syrian Refugees, Covid-19 Pandemic, Experience, Mardin.

İTİKATLA İLGİLİ MÜTEŞABİH AYETLERİ TE'VİL ÇERÇEVESİ BAĞLAMINDA AL-İ İMRAN 3/7 AYETİNİN YORUMLANMASI (KELAM İLMİNDE BİR USÛL ÖNERİSİ)

Şehmus BAYLER

İl Müftü Yardımcısı, Bitlis İl Müftülüğü, e-mail: sehmsusbayler@hotmail.com

Erken dönemden bugüne kadar gerek fikhî gerekse itikadî konulardaki Kur'an'ın müteşabih ayet/kavramları, mezhepler veya âlim şahsiyetler tarafından farklı yorumlara konu edilmektedir. Söz konusu yorumlara bakıldığında, bazen tezat teşkil edecek şekilde birbirilerinden ciddi farklılıklar arz etmektedir. Oysa Kur'an bir bütündür ve bütün müminlerce Kur'an'da tezat bulunmaktadır. Zira kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. Allah'ın indirdiklerinde ne abes ne de ihtilaf söz konusudur.

Peki bu yorumlardaki aşırılığın sebepleri neler olabilir? Öbür tarafta herkesi ve her konuyu bağlayacak bir çerçeve mümkün müdür?

İşte bu tebliğ, özellikle itikadi konularda yukarıda geçen vb sorular bağlamında Al-i İmran suresi; "Sana kitabı indiren Odur. Onun (Kur'anın) bir kısım ayetleri (Muhkemat) muhkemdir, ki bunlar kitabın esasıdır. Diğerleri ise müteşabihtir (Müteşabihat). Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) te'vil etmek için ondaki müteşabihlerin peşine düşerler. Halbuki onun te'vil'ini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek payeye erişenler; derler ki: ona inandık, hepsi rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız akliselim sahipleri düşünüp anlar"^[2] ayetini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Burada muhkem ve müteşabih kavramları üzerinde durularak sınırlarının belirlenmesine çalışılacaktır. Varılan sonuç, birkaç örnek üzerinde gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Muhkem, Müteşabih.

INTERPRETATION OF AL-I IMRAN VERSE 3/7 IN THE CONTEXT OF THE FRAMEWORK OF TE'VİL OF MUTASABİH VERSES RELATED TO FAITHA (SUGGESTION OF PROCEDURE IN THE SCIENCE OF KALAM)

From the early period until today, the allegorical verses/concepts of the Quran on both fiqh and belief issues have been subject to different interpretations by sects/sects or scholars. When we look at the comments in question, they show serious differences from each other, sometimes contradictory. However, the Quran is a whole and all believers find contradictions in the Quran. Because it is Allah who sent down the book (Quran). There is neither absurdity nor conflict in what Allah has revealed.

So, what could be the reasons for the extremity in these comments? On the other hand, is it possible to have a framework that will bind everyone and every issue?

Here is this notification, especially in the context of the above-mentioned questions on theological issues, the Al-i Imran surah "He is the one who sent down the book to you. Some of its (Quran) verses (Muhkemat) are conclusive, which are the basis of the book. Others are mutashabih (Mutashabihat). Those who have a tendency to deviate in their hearts follow the metaphors in it in order to create discord and interpret it (according to their personal desires). However, only Allah knows its interpretation; And those who have reached high levels in science. They say: We believe in it, it is all from our Lord. It aims to analyze the verse "Only those with common sense can think and understand (this subtlety).

Here, the concepts of muhkam and mutashabih will be emphasized and their boundaries will be determined. The conclusion will be tried to be demonstrated on a few examples.

Keywords: Koran, Muhkem, Mutashabih.

Kaynakça

- Dımaşkî, Ebu'l-Fida İmadüddin İsmail İbn Kesîr ed-; Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Azîm, 1. Baskı, Kahire, el-Farukü'l-Hadise li't-Tabâa ve'n-Neşr.
- Gazzalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, el-; el-Mustasfa min İlmi'l-Usûl, 1. Baskı, Beyrut, Daru İhyai't-Turâsi'l-İslamî el-Arabî.
- Gazzalî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-; el-Menhûl min Ta'likâti'l-Usûl, 3. Baskı, Beyrut, Darü'l-Fikir.
- Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-; el-Cami'u li Ahkami'l-Kur'an, Riyad, Daru Alemi'l-kütüb.
- Râcihî, Abduh er-; et-Tatbikü's-Sarfî, 1. Baskı, Beyrut, Darü'n-Nahdati'l-Arabiyye.
- Razî, Muhammed Fahreddin b. Diyauddin Ömer er-; 1. Baskı, Beyrut, Darü'l-Fikir.
- Subkî, Tacüddin Abdulvahhab es-; Cem'ul-Cevami', Diyarbakır.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr, Cami'ul-Beyan an Te'vili'l-Kur'an, 2. Baskı, Kahire, Mektebetu İbn Teymiyye.
- Zehebî, Muhammed Hüseyin, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, Kahire, Mektebetu Vehbe.
- Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdullah, ez-; el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'an, Kahire, Darü't-Turâs.

References

- Dımaşkî, Ebu'l-Fida İmadüddin İsmail İbn Kesîr ed-; Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Azîm, 1. Baskı, Kahire, el-Farukü'l-Hadise li't-Tabâa ve'n-Neşr.
- Gazzalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, el-; el-Mustasfa min İlmi'l-Usûl, 1. Baskı, Beyrut, Daru İhyai't-Turâsi'l-İslamî el-Arabî.
- Gazzalî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-; el-Menhûl min Ta'likâti'l-Usûl, 3. Baskı, Beyrut, Darü'l-Fikir.
- Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-; el-Cami'u li Ahkami'l-Kur'an, Riyad, Daru Alemi'l-kütüb.
- Râcihî, Abduh er-; et-Tatbikü's-Sarfî, 1. Baskı, Beyrut, Darü'n-Nahdati'l-Arabiyye.
- Razî, Muhammed Fahreddin b. Diyauddin Ömer er-; 1. Baskı, Beyrut, Darü'l-Fikir.
- Subkî, Tacüddin Abdulvahhab es-; Cem'ul-Cevami', Diyarbakır.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr, Cami'ul-Beyan an Te'vili'l-Kur'an, 2. Baskı, Kahire, Mektebetu İbn Teymiyye.
- Zehebî, Muhammed Hüseyin, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, Kahire, Mektebetu Vehbe.
- Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdullah, ez-; el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'an, Kahire, Darü't-Turâs.

SAİD B. AHMED B. SAİD EL-KİNDÎ EL-NEZVÎ VE ET-TefsîRU'L-MUYESSER Lİ'L-KUR'ANİ'L-KERİM ADLI ESERİ

Mehmet Fatih DEDE

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, mfatihdede@artuklu.edu.tr

İnsanların, manasını idrak edip hükümlerini hayatlarında tatbik etmesi için yüce Allah tarafından indirilen Kur'an-Kerim öncelikle Hz. Peygamber s.a.v. tarafından risalet görevi gereğince tebliğ ve tebyin edilmiş daha sonra da sahabe ve sonraki nesiller tarafından günümüze kadar farklı yöntem ve yaklaşımlarla tefsir edilmiştir. Tefsir tarihine baktığımızda en dikkat çekici ve en tartışmalı tefsir çeşidinin mezhebî tefsir olduğunu söyleyebiliriz. Tarih boyunca ortaya konan tefsir külliyatına bu açıdan baktığımızda Sünnî ekolün yanı sıra Şii, Mutezili ve İbâzî olmak üzere başlıca dört mezhebî tefsir ekolünün göze çarptığını görmekteyiz. İbâziyye mezhebi, Tefsir, Hadis, İslam Hukuku, Kelâm ve diğer islamî ilimlerde önemli bir külliyat ortaya koymuş olmasına rağmen, akademik çalışmalarda, ne Türkiye'de ne de diğer devletlerde hak ettiği ilgiyi görmüş olduğunu söylemek mümkündür. Biz de bu çalışmamızda ülkemizde fazla tanınmayan ve hakkında -diğer ekollere nazaran- daha az çalışma yapılmış olan ibâzî tefsir ekolünü tanıtmak ve bu konuda daha fazla akademik çalışma yapılmasına vesile olmak amacıyla bu konuyu ele almaya karar verdik. Tebliğimizde önce hicri 1130-1207 tarihleri arasında yaşamış olan Said b. Ahmed el-Kindî ile ilgili bilgiler verip ardından kendisinin telif etmiş olduğu ve Kur'an'ın tamamını kapsayan, günümüze kadar ulaşabilmiş en eski ikinci ibâzî tefsiri olan et-Tefsîru'l-Muyesser li'l-Kur'ani'l-Kerim adlı eseri tanıtmaya ve söz konusu eserden İbâziyye mezhebinin temel esaslarının ele alındığı ayet tefsirlerinden örnekler vererek ibâzî tefsir ekolünü bu kitap özelinde ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Mezhebî Tefsir, İbâziyye, el-Kindî, et-Tefsiru'l-muyesser.

SAİD B. AHMED B. SAİD AL-KİNDÎ AL-NAZWÎ AND HIS WORK TITLED AL-TAFSÎRU AL-MUYESSER Lİ AL-QUR'ANİ AL-QARİM

The Qur'an, which was revealed by Almighty Allah for people to comprehend its meaning and apply its provisions in their lives, was first communicated and revealed by the Prophet Muhammad (PBUH) in accordance with his mission as a messenger, and then it was interpreted by the Companions and later generations with different methods and approaches until today. When we look at the history of tafsir, we can say that the most remarkable and controversial type of tafsir is sectarian tafsir. When we look at the tafsir corpus throughout history from this perspective, we see that in addition to the Sunnî school, there are four main sectarian schools of tafsir: Shi'i, Mutazilite, and Ibâziyya. Although the Ibâziyya sect has produced an important corpus in Tafsir, Hadith, Islamic Law, Kalâm and other Islamic sciences, it is possible to say that it has not received the attention it deserves in academic studies, neither in Turkey nor in other states. In this study, we decided to address this issue in order to introduce the Ibâzî school of tafsîr, which is not well known in our country and about which fewer studies have been conducted compared to other schools, and to be instrumental in conducting more academic studies on this subject. In this paper, we will first provide information about Said b. Ahmad al-Kindî, who lived between 1130-1207 AH, and then we will try to introduce the second oldest extant Ibâzî tafsîr, al-Tafsîru al-Muyesser li al-Qur'ani al-Qarîm, which covers the entire Qur'an, and we will try to reveal the Ibâzî school of tafsîr by giving examples of verse tafsîrs from this book in which the basic principles of the Ibâziyya sect are discussed.

Keywords: Tafsir, Sectarian Tafsir, Ibâziyya, al-Kindî, al-Tafsir al-muyesser.

SOSYO-POLİTİK VE KÜLTÜREL HAYATIN DÖNÜŞÜMÜNDE DİNİN ROLÜ: AKTİF DEVRİM- PASİF DEVRİM DİKOTOMİSİ BAĞLAMINDA GRAMSCİCİ BİR ANALİZ DENEMESİ

Faruk EVRENK

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Din Sosyolojisi Anabilim Dalı,

E-mail: evrenkfaruk@gmail.com, ORCID NO: [0000-0001-9677-0082](https://orcid.org/0000-0001-9677-0082)

Temel toplumsal kurumlardan biri olarak kabul edilen din, sosyo-politik ve kültürel değişimin önemli bir motivasyonudur. O, ürettiği zihniyet ve gündelik hayata dair öngördüğü davranış pratikleri ile toplumsal hayatın değişmesinde ve yeniden inşasında roller üstlenir. Dinin bu toplumsal gerçekliğinin farkında olarak politik ve toplumsal analizlerini geliştiren Antonio Gramsci, özellikle bilimselci ve Ortodoks Marksizme yeni açılımlar getirmiştir. Zira II. Enternasyonelde hakim ideolojik bakış açısı haline gelen Ortodoks Marksizme göre din sadece bir üst yapı kurumudur. Bu anlayışta din, mevcut statükoyu koruyan ve toplumsal değişmeyi engelleyen bir unsur olarak kabul edilir. Ancak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yine Marksist paradigma içerisinde düşünce üreten Gramsci, bu görüşü geliştirdiği hegemonya ve onun alt bileşenlerinden olan aktif-pasif devrim kavram çifti ile tashih etmiştir. Temelde politik bir teorisyen olarak kabul edilen Gramsci, geliştirdiği kavramlar ve ortaya koyduğu düşüncelerle sosyolojinin –özellikle de din sosyolojisinin- gelişimine katkıda bulunmuştur. Gramsci, Marksist sosyolojinin önemli kavramı olan ve topyekün değişme anlamında kullanılan ve bir yönüyle de aslında tarihte hiçbir zaman gerçekleşmemiş olan devrim nosyonunu ikili bir tasnife tabi tutmak suretiyle yeniden yorumlar. Geliştirdiği şekliyle pasif devrim, bir yönüyle devrimsiz devrim anlamında kitlelerin entelektüel ve ahlaki dönüşümlerini içeren bir nosyondur. Aktif devrimden farklı olarak sosyo-kültürel ve politik değişimin faileri halktır. Dolayısıyla pasif devrim uzun bir sürecin sonucunda meydana gelen bir dönüşümü ima eder. Zihniyet dönüşümünden başlayarak gündelik hayatın bütün alanlarında meydana gelen değişimi öngörür. Din, bir yönüyle Gramscici analizde pasif devrimin yani diğer deyişle sosyo-politik ve kültürel dönüşümün önemli bir aygıtı iken, pasif devrim dinlerin öngördüğü toplumsal, politik ve kültürel dönüşümün stratejisi olarak yorumlanabilir. Zira Gramsci, pasif devrimle ilgili analizlerini ortaya koyarken, bu olgunun tarihsel örneklerini genelde dinlerin ortaya çıkış, gelişme ve yaygınlaşma süreçlerinden vermektedir. Gramsci'nin yeniden ele aldığı biçimiyle din, dine karşıt olan Marksist gelenek içinde yeniden kendine yer bulabilmektedir. Bu hem din sosyolojisi çalışmaları hem de Marksist paradigma açısından en önemli katkıdır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Antonio Gramsci, Toplumsal Değişme, Aktif Devrim, Pasif Devrim.

THE ROLE OF RELIGION IN THE TRANSFORMATION OF SOCIO-POLITICAL AND CULTURAL LIFE: A GRAMSCIAN ANALYSIS ESSAY IN THE CONTEXT OF ACTIVE REVOLUTION-PASSIVE REVOLUTION DICHOTOMY

Religion, which is considered one of the basic social institutions, is an important motivation for socio-political and cultural change. It undertakes roles in the change and reconstruction of social life with the mentality it produces and the behavioural practices it foresees for daily life. Antonio Gramsci, who developed his political and social analyses by being aware of this social reality of religion, brought new expansions, especially to scientific and Orthodox Marxism. Because, according to Orthodox Marxism, which became the dominant ideological perspective in the Second International, religion is only a superstructure institution. In this understanding, religion is accepted as an element that protects the current status quo and prevents social change. However, Gramsci, who produced thoughts within the Marxist

paradigm in the first quarter of the 20th century, corrected this view with the concept of hegemony and its sub-components, active-passive revolution. Gramsci, considered a political theorist, has contributed to the development of sociology – especially the sociology of religion – with the concepts he developed and the ideas he put forward. Gramsci reinterprets the important concept of Marxist sociology, revolution, which is used in the sense of total change and one reason that has never actually occurred in history, by subjecting it to a dual classification. Passive revolution, as he developed it, is a notion that includes the intellectual and moral transformations of the masses in the sense of revolution without revolution. Unlike an active revolution, the agents of socio-cultural and political change are the people. Therefore, passive revolution implies a transformation that occurs due to a long process. It foresees the change that occurs in all areas of daily life, starting from that transformation of mentality. While religion is an important tool of passive revolution in Gramscian analysis, in other words, socio-political and cultural transformation, passive revolution can be interpreted as the strategy of social, political and cultural transformation envisaged by religions. Because, while presenting his analyses of passive revolution, Gramsci generally gives historical examples of this phenomenon from the processes of emergence, development and spread of religions. Religion, as reconsidered by Gramsci, can find a place for itself again within the Marxist tradition, which is opposed to religion. This is the most important contribution both to the study of the sociology of religion and to the Marxist paradigm.

Keywords: Sociology of Religion, Antonio Gramsci, Social Change, Active Revolution, Passive Revolution.

SÜRGÜNDE BİR ÖLÜM İÇİN İADE-İ İTİBAR: BUHÂRÎ'NİN ŞÖHRETİNE DAİR ALTERNATİF BİR DEĞERLENDİRME

Üsâme BOZKURT

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Ana Bilim Dalı, E-mail: usame.bozkurt@dicle.edu.tr , ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7810-895X>

l-Câmi 'u's-sahîh'in müellifi ve hadis tarihinin en önemli simalarından olan Buhârî, yaşamının son yıllarında itikadi bir tartışma nedeniyle Ehl-i hadîs'in önde gelen âlimleri tarafından eleştirilmiştir. *Lafz* konusunda farklı bir kanaat beyan etmesi yahut böyle kabul edilmesi, Buhârî'yi Ehl-i hadîs'in "epistemik cemaat"iyle karşı karşıya getirmiş, bu tartışma sonucu dışlanıp şehirden şehre göç etmek zorunda kalmıştır. Bu sürgün süreci vefatına kadar da devam etmiştir. Buhârî'nin ilmî birikimi elbette onun hadis tarihindeki eşsiz konumu için en önemli etkendir. Fakat hayat hikayesi dikkate alındığında ona ve eserine olan bu teveccühe etki eden bir diğer sebepten, vefat etme biçiminden de söz etmek mümkün gözükmemektedir. Vefat etme biçimlerinin şahsiyetlerin tanınırlığına etkilerini incelerken sosyolojideki "doğal" ve "doğal olmayan ölüm" ayrımından istifade edilebilir. Ölüm sosyolojisi bağlamında zikredilen bu ayrıma göre iki tür ölüme verilen bireysel ve toplumsal tepkiler birbirinden farklıdır ve toplumlar "doğal olmayan" şekilde vefat eden önemli şahsiyetlere mutlaka iade-i itibarda bulunur. Buhârî'nin vefatını ele alan kaynaklarda yer alan bazı ayrıntılar zorlu sürgün sürecine, vefatına ve iade-i itibar sürecine dair dikkat çekici alıntılar barındırmaktadır. Buhârî'nin ölme arzusu ve bunun için dua etmesi; vefat ettiğinde yapayalnız olması; gömülmesine dair olağanüstülükler; toprağının güzel koktuğuna, kokunun pek çok gün devam ettiğine ve yöre halkı arasında mevzu bahis olduğuna dair anlatılar; Buhârî'nin haklılığının muhaliflerince vefatından sonra itiraf edildiği ve bazılarının kabrine gelerek pişmanlık izhar ettikleri; vefatının ardından görüldüğü ifade edilen rüyalar ve kabrinin 5./11. asırda yağmur duasına çıkılan bir mekana dönüşmesi bu örneklerden bazılarıdır. Sonuç olarak ölüm sosyolojisindeki ayrım ve vefatına dair veriler dikkate alındığında Buhârî'nin son yıllarında yaşadığı sürgünün ve "doğal olmayan" vefat sürecinin onun şöhretine etki eden faktörlerden biri olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Ehl-i Hadis, Buhârî, Sürgün

RESTORATION OF HONOUR FOR A DEATH IN EXILE: AN ALTERNATIVE ASSESSMENT OF AL-BUKHĀRĪ'S REPUTATION

Al-Bukhārī, the author of *al-Jāmi' aṣ-Ṣaḥīḥ* and one of the most important figures in the history of hadīth, was criticized by the leading scholars of Ahl al-hadīth in the last years of his life due to a theological dispute. Al-Bukhārī's different opinion on the wording (*lafz*), or his acceptance of it as such, pitted him against the "epistemic community" of Ahl al-hadīth, and as a result of this controversy, he was ostracized and forced to migrate from city to city. This process of exile continued until al-Bukhārī's death. It should be noted that al-Bukhārī's scholarly accumulation was one of the most important factors for his scholarly prestige both in the 4th/10th century and in later periods. However, when his life story is taken into account, it is also possible to mention another reason for this favoritism towards him and his work, namely the manner of his death. The distinction between "natural" and "unnatural death" in sociology can be utilized to address the possible impact of al-Bukhārī's manner of death on his recognition. According to this distinction, which is mentioned in the context of the sociology of death, the individual and social reactions to the two types of death are different from each other. The death of al-Bukhārī, who was accepted in the Ahl al-hadīth circle while he was still alive and who defended the ideas of Ahl al-hadīth by composing works, can also be considered in the context of unnatural death. The narrations about al-Bukhārī's death include his "desire to die and his prayer for it"; the phenomena related to his burial; his soil smelled good, the smell lasted for many days and was a topic of conversation among the locals; al-Bukhārī's situation was understood by his opponents after his death and some of them came to his grave and expressed regret; the dreams he was said to have had after his death; he died alone; and that it was a place where people prayed for rain in the

5th/11th century; gives us an idea about both the manner of his death and the process after his death. In conclusion, considering the distinction in the sociology of death and the data on his death, it could be suggested that al-Bukhārī's "unnatural" death process affected his recognition.

Keywords: Hadīth, Ahl al-Hadīth, Al-Bukhārī, Exile

KUR'AN-I KERİM'DE İRADE KAVRAMI VE KELAMCI MÜFESSİRLERİN BU KAVRAMA YÜKLEDİĞİ ANLAM

Ahmet Akdeniz

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ahmet.akdeniz@dicle.edu.tr

İnsan zihninin yaşadığı dünyayı anlamlandırma ve isimlendirme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkan kavramlar, bilgi üretme çabasında bulunan her disiplin için vazgeçilmez bir nitelik arz etmektedir. Farklı ilim dalları ortaya koydukları kavramlar ile anlaşır ve mevcut kavramlardan hareketle yeni bilgi üretirler. Ancak bir disipline özgü kavramlar, insan zihninin gelişiminin doğal bir sonucu olarak farklı anlamlar kazanabilmektedir. Ayrıca kavramlar başka disiplinlerle ilişkiye girdiğinde de farklı mana kazanabilmektedir. Yine bir ilmi disiplinin alt bileşenlerinin kendi düşünsel farklılıkları da kavramların farklılaşmasına etki edebilmektedir.

İslam düşüncesinde kavramlar, özü itibarıyla Kur'an merkezlidir. Kur'an'ın hitap ettiği ilk nesil bu kavramları anlamakta pek zorluk yaşamamıştır. Tam manasıyla anlamadıkları kavramları da Hz. Peygamber'e sorarak anlama yoluna gitmişlerdir. Ne var ki sonraki nesiller, herhangi bir kavram ile ne anlatılmak istendiğini öğrenmek istediklerinde karşılarında büyük bir bilgi birikimi bulmuşlardır. Bu durum onların söz konusu kavramlar ile tam olarak ne anlatılmak istendiğini anlamalarında büyük bir güçlük oluşturmuştur. Bunun en önemli nedeni, siyasi, fikrî ve mezhebî fikir farklılıklarının kavramlara etki etmesidir.

İrade kavramı, İslam'ın erken dönemlerinden itibaren etrafında en fazla fikir ayrılığı yaşanan kavramlardan biri olmuştur. Hz. Peygamber'in vefatının akabinde ortaya çıkan ilk tartışmalarda üzerinde en fazla spekülasyon yapılan kavramlardan biri olarak karşımıza çıkan irade kavramı, mezheplerin yaklaşımına göre çeşitli anlamlar kazanmıştır. Yaşanan acı olaylarda kendilerini suçsuz ya da muhaliflerini suçlamak isteyen gruplar, düşünce kodlarına göre bu kavramı speküle etmişlerdir. Söz gelimi yaşanan acı olayları örtbas etmek isteyen iktidar kanadındaki bazı kişiler kendilerini aklamak adına cebirci söylemi desteklemeye yönelmişlerdir. Bu amaçla Kur'an'ı Kerim'de yer alan irade kavramını kendi görüşleri doğrultusunda manipüle etmişlerdir. Bu görüşe karşıt olarak geliştiğini düşünebileceğimiz özgürlükçü siyasi/politik gruplar ise insanı eylemlerini iradi olarak gerçekleştiren bir varlık olarak anlatmaya çalışmışlardır. Yine onlar da bu görüşlerini desteklemek adına Kur'an ayetlerini refere etmeye yönelmişlerdir. Her iki grubun yalnızca kendilerine yarayan ayetleri kullanmakla itham eden üçüncü bir grup ise, iki görüş arasında bir sentez oluşturmaya gayret göstermiştir. Tabi ki onların da referansları Kur'an olmuştur. Temelde üç görüş olarak ifade ettiğimiz bu görüşlerin farklı tonlarını da göz önünde bulundurduğumuzda birçok yapının oluştuğunu ve hemen hemen hepsinin benzer yollarla kendilerini ifade ettiklerini görmekteyiz.

Bizler bu çalışmamızda farklı mezheplerin irade kavramı etrafında ortaya koyduğu görüşleri Kur'an'ı Kerim'de geçen irade kavramına yükledikleri anlamı ortaya koymaya çalışacağız. Mu'tezilî, Eş'arî, Mâtürîdî kaynaklarından yararlanarak ortaya koyacağımız bu çalışma, kavramlara insan müdahalesini ortaya koymaya gayret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Kelam, İrade, Kur'an-ı Kerim, Mezhepler

THE CONCEPT OF WILL IN THE QUR'AN AND THE MEANING ATTACHED TO THIS CONCEPT BY THEOLOGIST COMMENTATORS

Concepts that emerge as a result of the human mind's effort to make sense of and name the world in which it lives are indispensable for every discipline that strives to produce knowledge. Different branches of science agree with the concepts they put forward and produce new knowledge based on existing concepts. However, concepts specific to a discipline can gain different meanings as a natural result of the development of the human mind. In addition, concepts

can gain different meanings when they come into contact with other disciplines. Again, the intellectual differences of the subcomponents of a scientific discipline can also affect the differentiation of concepts.

Concepts in Islamic thought are essentially Qur'an-centered. The first generation to whom the Qur'an addressed did not have much difficulty in understanding these concepts. Concepts that they did not fully understand, they tried to understand by asking the Prophet. However, when subsequent generations wanted to learn what was meant by any concept, they found a great wealth of knowledge. This situation created a great difficulty in understanding what exactly was meant by these concepts. The most important reason for this is that political, intellectual and sectarian differences of opinion affect the concepts.

The concept of will has been one of the concepts around which there has been the most disagreement since the early periods of Islam. The concept of will, which emerged as one of the most speculated concepts in the first discussions following the death of the Prophet, has gained various meanings according to the approach of the sects. Groups that want to exonerate themselves or blame their opponents for the painful events have speculated about this concept according to their thought codes. For example, some people in the ruling party who want to cover up the painful events have turned to supporting coercive discourse in order to justify themselves. For this purpose, they manipulated the concept of will in the Holy Qur'an in line with their own views. Libertarian political groups, which we can think of as having developed in opposition to this view, have tried to describe humans as beings who perform their actions voluntarily. Again, they tended to refer to the verses of the Qur'an to support these views. A third group, which accuses both groups of using only the verses that benefit them, has tried to create a synthesis between the two views. Of course, their reference was the Qur'an. When we consider the different shades of these views, which we basically express as three views, we see that many structures are formed and almost all of them express themselves in similar ways.

In this study, we will try to reveal the views of different sects around the concept of will and the meaning they attribute to the concept of will in the Holy Qur'an. This study, which we will put forward by making use of Mu'tazilî, Ash'arî, Mâturîdî sources, strives to reveal human intervention in concepts.

Keywords: Kalam, Will, Qur'an, Sects

RİSK VE YEMEK: RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA YEMEĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Nazife GÜRHAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, e-mail: nazifegurhan@artuklu.edu.tr

Yemek, içinde bulunulan toplum ve zamandan bağımsız olarak bireylerin hayatta kalması için elzem bir ihtiyaçken içinde bulunulan zamana ve topluma göre de farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Günümüz toplumunun bir risk toplumu olduğunu belirten Ulrich Beck, modernliğin ve onun kurumlarının başlangıçtakinden daha farklı bir aşamaya geçtiğini ve modernliğin radikalleştiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla gelinen bu aşama, gelecekteki olası risklerin kestirilemeyeceği bir belirsizlikler çağıdır. Belirtilen belirsizlikler ise modernliğin ya da doğaya hâkim olma çabasındaki modern insanın imal ettiği belirsizliklerdir. Bu bağlamda küresel ısınmanın ortaya çıkması, Çernobil faciasının olması, çölleşme vs. sonuçları önceden tahmin edilemeyen büyük risklere güzel birer örnektir. Beck, insanlar tarafından imal edilmiş bu belirsizlikler çağının toplumunu, risk toplumu olarak kavramsallaştırır. Risk toplumunda yemeğin üretiminde ve yemeğe ulaşım noktasında çeşitli riskler var olduğu gibi yemeğin tüketiminde de riskler görünmektedir. Bu riskler geleceği bulanıklaştırmakta ve aynı zamanda belirsiz ve ön görülmeyen bir hal almasına neden olmaktadır. Gıda teknolojisindeki yeni gelişmeler bir yandan gıdaya erişimi kolaylaştırırken bir yandan genetiği değiştirilmiş gıdalar imal ederek yemeği insanların sağlığını tehdit edici bir risk unsuruna dönüştürmektedir. Yine kimyasal katkı maddelerinin gıdalarda kullanımı gıda güvenliği üzerine şüphe ve korkuları artırmaktadır. Sosyal medyada veya dijital ortamlarda gıda konusu üzerinden yapılan paylaşımlar ve tartışmalar da insanların yemek üzerinden risk algısını artırmakta ve yemeği bir kaygı unsuru haline getirmektedir. Aslında bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin neden olduğu tüm bu riskler, geleceğe yönelik de birçok belirsizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kısacası yemek risk toplumunda güvensizlik, risk, korku ve kaygı kaynağı haline dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yemek, Risk, Risk toplumu, Güvensizlik, Korku.

RISK AND FOOD: THE TRANSFORMATION OF FOOD IN THE CONTEXT OF RISK SOCIETY

While food is an essential need for the survival of individuals regardless of the society and time in which they live, it can carry different meanings depending on the time and society in which they live. Stating that today's society is a society of risk, Ulrich Beck states that modernity and its institutions have entered a different stage than at the beginning and that modernity has been radicalised. Therefore, this stage is an age of uncertainties in which possible future risks cannot be predicted. These uncertainties are the uncertainties produced by modernity or modern man in his endeavour to dominate nature. In this context, the emergence of global warming, the Chernobyl disaster, desertification, etc. are good examples of great risks whose consequences cannot be predicted in advance. Beck conceptualises the society of this age of uncertainties manufactured by humans as a risk society. In a risk society, there are various risks in the production of food and access to food, as well as risks in the consumption of food. These risks blur the future and at the same time cause it to become uncertain and unpredictable. New developments in food technology, on the one hand, facilitate access to food, on the other hand, by producing genetically modified foods, turn food into a risk factor that threatens people's health. Again, the use of chemical additives in foods increases doubts and fears about food safety. Sharing and discussions on food in social media or digital environments also increase people's perception of risk over food and turn food into an element of anxiety. In fact, all these risks caused by scientific and technological advances cause many uncertainties for the future. In short, food has become a source of insecurity, risk, fear and anxiety in the risk society.

Keywords: Food, Risk, Risk Society, Insecurity, Fear.

TERK EDİLMİŞ BİR SÜRYANİ KÖYÜ: DEREİÇİ (KILLIT)

Veysel GÜRHAN

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, e-mail: veysel.gurhan@dicle.edu.tr

Diyarbakir ve çevresinin Osmanlı idaresine geçişinin akabinde yapılan “tahrir” işlemlerine göre Amid merkezli Diyarbakir Eyaleti 12 klasik Osmanlı sancağından müteşekkil iken bu sancaklardan biri de Nusaybin, Savur, Tel-Goran ve Çem-nim nahiyelerinden oluşan Mardin idi. İlk dönemlerde “nahiye-i Savur tabi-i liva-i Mardin” ifadesiyle Mardin’e bağlı bir nahiye olarak kaynaklarda sıklıkla zikredilen Savur, dini ve etnik çeşitliliği ile bölgede dikkat çekerken, artan nüfusu ve ekonomik hacmi ile de sonraki zamanlarda kaza statüsüne yükseltılarak önemini sürdürmüştür.

Savur’da kent merkezi kadar köylerindeki yaşamın da dikkat çekici yönleri bulunmaktadır. Dereiçi (Kıllıt), Kalok ve Romenos/Romaniye isimli gayrimüslim köyleri ile Müslim ve gayrimüslimlerin beraber ikamet ettiği Ahmedi köyü çevrelerindeki diğer köylerden dini aidiyet dışında nüfus ve iktisadi bakımdan da farklılaşmaktaydı. Bahsi geçen bu köyler arasında Dereiçi (Kıllıt) köyü ise günümüzde terk edilmiş/insansızlaşmış bir yerleşim yeri olmasına rağmen 16. boyunca bir çok açıdan şehir merkezinin önüne geçebilmiş, yoğun nüfuslu ve çeşitli ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü bir yerleşim yeri olmuştur. İlk tahrir kayıtlarına göre şehir merkezine yakın bir nüfusa sahip iken zamanla şehir merkezini de geçerek göç alan bir cazibe merkezine dönüşmüştür. Şehir merkezine 7 km yakınlıkta olması ve nüfusunun tamamıyla gayrimüslimlerden oluşması, kırsal faaliyetlerin yanı sıra kentte dair iktisadi faaliyetlerin de yoğun olarak sürdürülmesi Dereiçi (Kıllıt) köyünü merkeze alternatif bir yerleşim yeri haline getirmiştir.

Bu çalışma günümüzde terk edilmiş halde bulunan ancak geçmişte dini yapıların ve eğitim kurumlarının çokça bulunduğu yoğun gayrimüslim nüfuslu Dereiçi (Kıllıt) köyünü 16. yüzyıl Osmanlı kaynaklarındaki bilgilere göre nüfus, iskan ve ekonomik açıdan inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Savur, Dereiçi (Kıllıt), Mardin, Diyarbakir.

AN ABANDONED SYRIAN VILLAGE: DEREİÇİ (KILLIT)

According to the “tahrir” records made after the transfer of Diyarbakir and its surroundings to Ottoman rule, the Diyarbakir Province centered on Amid consisted of 12 classical Ottoman sanjaks, while one of these sanjaks was Mardin, consisting of the sub-districts of Nusaybin, Savur, Tel-Goran and Çem-nim. In the early periods, Savur, which was frequently mentioned in the sources as a sub-district of Mardin with the expression “nahiye-i Savur tabi-i liva-i Mardin”, attracted attention in the region with its religious and ethnic diversity, and with its increasing population and economic volume, it was later elevated to the status of a district and maintained its importance. There are notable aspects of life in the villages of Savur as well as the city center. The non-Muslim villages of Dereiçi (Kıllıt), Kalok and Romenos/Romaniye and the Ahmedi village, where Muslims and non-Muslims resided together, differed from the other villages in terms of population and economy, apart from religious affiliation. Among these villages, Dereiçi (Kıllıt) village, although it is an abandoned/depopulated settlement today, was able to surpass the city center in many ways during the 16th century and was a densely populated settlement where various economic activities were carried out. According to the first census records, it had a population close to the city center, but over time it became an attraction center that received migration by passing the city center. Being 7 km away from the city center and its population consisting entirely of non-Muslims, and the intensive economic activities carried out in the city in addition to rural activities, made Dereiçi (Kıllıt) village an alternative settlement to the center. This study will examine the Dereiçi (Kıllıt) village, which is abandoned today but had a dense non-Muslim population in the past and had many religious structures and educational institutions in terms of population, settlement and economy according to the information in the 16th century Ottoman sources.

Keywords: Savur, Dereiçi (Kıllıt), Mardin, Diyarbakir.